วารสารอักษราพิบูล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Aksara Pibul Journal, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University

เจ้าของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จัดทำโดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ส่วนทะเลแก้ว)
เลขที่ 156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000
E-mail : huso@psru.ac.th โทรศัพท์ 0 5526 7087

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ โดยเปิดรับบทความซึ่งอาจเป็นบทความวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ บทความทั่วไป และบทความวิจารณ์หนังสือเกี่ยวกับด้านมนุษยศาสตร์เป็นภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์คุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journals Citation Index-TCI) ในอนาคต

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)
ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

เว็บไซต์วารสาร https://so02.tci-thaijo.org/index.php/APBJ/

เลขมาตรฐานสากล ISSN 2697-5165

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

จำนวน 25 เล่ม

ภาพหน้าปก จิตรกรรมพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

พิมพ์ที่ บริษัท โฟกัส พริ้นติ้ง จำกัด เลขที่ 110/212 ถนนพระองค์ดำ ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

บทบรรณาธิการ

วารสารอักษราพิบูล ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564) ที่ท่านเห็นอยู่นี้เป็นวารสารวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม วารสารที่มีเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ โดยมุ่งสร้างเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการสายมนุษยศาสตร์ซึ่งนับวันจะถูก “ลดทอน” และ “ละเลย” ความสำคัญและคุณค่าลงไปอย่างมาก โดยเนื้อหาของบทความที่ปรากฏในวารสารอักษราพิบูลฉบับนี้มีความเข้มข้นทางวิชาการและประกอบไปด้วยผู้เขียนทั้งในและภายนอกสถาบัน โดยบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

เรื่องจากปก โดยปฐมพงษ์ สุขเล็ก กล่าวถึงจิตรกรรมพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช “หลั่งน้ำทักษิโณทกประกาศอิสรภาพ”ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก **จารึกซับจำปา 2 ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่คิด : ข้อเสนอใหม่เรื่องฉันทลักษณ์ คำอ่าน คำแปล และคำศัพท์ว่า “เศาทฺโธทนิ”** โดยพระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์ **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์** โดยสุวกุล นาคสุขมูล และ ทรงภพ ขุนมธุรส **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5** โดยภัทราวรรณ ผาเจริญ และ ทรงภพ ขุนมธุรส **ความสำคัญของซุ้มเรือนแก้วหลวงพ่อพระพุทธชินราช** โดยศราวุธ สุดงูเหลือม **กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE** โดยธีรพงศ์ มีโภค และ**บทปริทัศน์หนังสือเรื่อง มอง “หุบผาราชินี” ผ่านมุมมองสตรีนิยม** โดยขวัญชนก นัยจรัญ

บทความทั้งหมดล้วนผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและนอกสถาบันที่หลากหลายจำนวน 3 ท่านต่อบทความตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 ทำให้เนื้อหาในวารสารอักษราพิบูลนี้เต็มไปด้วยความเข้มข้นทางวิชาการเพิ่มมากยิ่งขึ้นไปอีก

วารสารอักษราพิบูลขอขอบพระคุณผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ อันเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ชีวิตมนุษย์ และขอเรียนเชิญผู้ที่สนใจและรักที่จะรังสรรค์ผลงานวิชาการในทางมนุษยศาสตร์ วารสารอักษราพิบูลขอเป็นหนึ่งในตัวเลือกของท่านที่จะรับผลงานด้านมนุษยศาสตร์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่สร้างสรรค์องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ให้กว้างขวางไปยิ่งขึ้นอีก

บรรณาธิการ

วารสารอักษราพิบูล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.สุธัญญา	ปานทอง	
อาจารย์ภัครพล	แสงเงิน	

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ชวน	เพ็ชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี	วงศ์วัฒนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์สุรชาติ	เกษประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สนม	ครุฑเมือง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์นาวาโท ดร.วัฒนชัย	หมั่นยิ่ง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.เมชฌ	สอดส่องกฤษ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์อรุณลักษณ์	รัตนพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณชัย	รัตนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดสรวง	ยุทธนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐนิช	นักปี่	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย	พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลธรรม	เกื้อบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปราณี	ซื่ออุทิศกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมพร	บุญชุม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา เลิศเสม	บุณยานันต์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.ณริศรา	พฤกษะวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.สุธัญญา	ปานทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ณัฐกานต์	เส็งชื่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำฉบับ

ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี	วงศ์วัฒนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์สุรชาติ	เกษประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สนม	ครุฑเมือง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์นาวาโท ดร.วัฒนชัย	หมั่นยิ่ง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดสรวง	ยุทธนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนพล	ชื่นค้า	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล	คัชชิมา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.ศิริสาร	เหมือนโพธิ์ทอง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรัชญา	ปานเกตุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย	พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชนก	นัยจรัญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ภัครพล	แสงเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล	เกิดผล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณากร	คงชนะ

ฝ่ายประสานงานและจัดทำวารสาร

นายสัญญา	ปานแย้ม
นางสาวสุนิสา	เพ็ชรพูล
นางสาวกชพรรณ	มั่นนุช

ออกแบบปก

นายพรชัย	บุญยก

ดูแล/พัฒนาเว็บไซต์

นายธีระศักดิ์	อ่องทิพย์

สารบัญ

เรื่องจากปก

จิตรกรรมพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช “หลั่งน้ำทักษิโณทกประกาศอิสรภาพ” ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก..... 1

บทความวิจัย

จารึกซับจำปา 2 ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่คิด: ข้อเสนอใหม่เรื่องฉันทลักษณ์ คำอ่าน คำแปล และคำศัพท์ว่า “เศาฑโธทนิ”

พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์..... 5

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

สุวกุล นาคสุขมูล และ ทรงภพ ขุนมธุรส..... 29

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ภัทราวรรณ ผาเจริญ และ ทรงภพ ขุนมธุรส..... 47

ความสำคัญของซุ้มเรือนแก้วหลวงพ่อพระพุทธชินราช

ศราวุธ สุดงูเหลือม..... 65

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE

ธีรพงศ์ มีโภค..... 78

บทปริทัศน์หนังสือ

มอง “หุบผาราชินี” ผ่านมุมมองสตรีนิยม

ขวัญชนก นัยจรัญ..... 97

เรื่องจากปก (Cover Story)

จิตรกรรมพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช “หลั่งน้ำทักษิโณทกประกาศอิสรภาพ” ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก[1]
Phathompong Suklek[1]

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับเมืองพิษณุโลก

เมืองพิษณุโลกมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ มีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ แต่มีพระองค์หนึ่งที่สัมพันธ์กับเมืองพิษณุโลกอย่างเด่นชัด คือ “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” นับตั้งแต่ประสูติในเมืองพิษณุโลก และได้มาประกอบพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ดังปรากฏในคำขวัญจังหวัดพิษณุโลกตอนหนึ่งว่า “ถิ่นกำเนิดพระนเรศวร”

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชและพระวิสุทธิกษัตรีย์ประสูติที่พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลกต่อมาเมื่อพระชนม์ได้ 16 พระพรรษา พระราชบิดาได้โปรดให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชครองเมืองพิษณุโลก จนกระทั่งพระองค์ได้ครองราชย์สมบัติต่อพระราชบิดาเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 18 แห่งกรุงศรีอยุธยา

พระองค์จึงมีความคุ้นเคยกับเมืองพิษณุโลกเป็นอย่างดี ดังปรากฏพระราชกรณียกิจสำคัญหลายตอนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับเมืองพิษณุโลกหนึ่งในนั้น คือ ความมีพระราชศรัทธาต่อพระพุทธชินราช พระพุทธรูปสำคัญของเมืองพิษณุโลก ปัจจุบันพระพุทธชินราชยังคงประดิษฐานภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นศูนย์รวมใจของชาวเมืองพิษณุโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยกตัวอย่าง ตอนที่พระองค์ยกทัพไปช่วยราชการเมืองหงสาวดีปราบเมืองรุมเมืองคังที่แข็งเมืองได้สำเร็จ เมื่อเสร็จราชการเป็นที่เรียบร้อยแล้วได้เสด็จกลับมาเมืองพิษณุโลกนมัสการพระพุทธชินราช ดังที่บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ว่า

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

> สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จกลับลงมาถึงเมืองพระพิษณุโลกแล้ว ก็เปลื้องเครื่องทรงออกบูชาถวายพระชินราช พระชินสีห์ ให้กระทำศัพท์สมโภชการมหรสพสามวัน แล้วเสด็จลงเฝ้าสมเด็จพระราชบิดา ณ กรุงเทพมหานคร (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2544, น. 79)

นอกจากการเปลื้องเครื่องต้นถวายพระพุทธชินราชเป็นพุทธบูชาในครั้งข้างต้นแล้ว ยังปรากฏอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระองค์ประกาศเอกราชทรงพระสุวรรณภิงคารหลั่งน้ำทักษิโณทกตัดพระราชไมตรีกับเมืองหงสาวดี แล้วเคลื่อนพลมายังกรุงศรีอยุธยา แล้วจึงเสด็จกลับมาเมืองพิษณุโลกนมัสการพระพุทธชินราชพร้อมเปลื้องเครื่องต้นถวายเป็นพุทธบูชาอีกครั้ง ดังที่บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ว่า

> แล้วสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากราบถวายบังคมลาขึ้นมายังเมืองพระพิษณุโลก เสด็จเข้าไปถวายนมัสการพระชินราชพระชินสีห์ จึงทรงพระราชอุทิศศรัทธา เปลื้องเครื่องสุวรรณอลงการ์ขัตติยาภรณ์ออกกระทำสักการบูชา แล้วเสด็จออกพร้อมด้วยมุขมาตยมนตรี (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2544, น. 82)

การนมัสการพระพุทธชินราชพร้อมเปลื้องเครื่องต้นถวายเป็นพุทธบูชาทั้ง 2 ครั้ง ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช น่าสังเกตว่าเป็นวาระที่มีความพิเศษ คือ เมื่อมีชัยชนะในศึกสงคราม หรืออยู่ในช่วงเหตุการณ์ที่ต้องสร้างขวัญกำลังใจที่สำคัญอย่างเช่นการประกาศอิสรภาพที่ต้องเตรียมพร้อมรับศึกในกาลข้างหน้า พระพุทธชินราชจึงมีความสำคัญในฐานะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และเป็นขวัญกำลังใจของชาวเมืองพิษณุโลก

มูลเหตุ “การหลั่งน้ำทักษิโณทกประกาศอิสรภาพ”

นับตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพไปช่วยราชการเมืองหงสาวดีปราบเมืองรุม เมืองคังที่แข็งเมืองได้สำเร็จ ทำให้ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีเห็นถึงพระปรีชาสามารถ และพระปัญญาที่ล้ำลึกจึงเกรงจะเป็นเสี้ยนศัตรูต่อเมืองหงสาวดีต่อไปในภาคหน้า ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีจึงคิดอุบายให้มีหนังสือถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราชให้ยกทัพมาช่วยปราบกบฏกรุงรัตนบุระอังวะ พระองค์

คิดว่าเป็นความสัตย์จึงยกทัพมาช่วย ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีบัญชาให้พระยาเกียรติ์และพระยาพระรามลงไปรับที่เมืองแครง แล้ววางแผนว่าเมื่อทัพหงสาวดีเข้าโจมตีทัพสมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ให้ทัพพระยาเกียรติ์และพระยาพระรามตีกระหนาบหลัง แต่พระยาเกียรติ์ได้แจ้งอุบายนี้ให้พระมหาเถรคันฉ่องซึ่งเป็นพระอาจารย์ฟังทุกประการ พระมหาเถรคันฉ่องจึงนำความแจ้งต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พร้อมนำพระยาเกียรติ์และพระยาพระรามมาพบด้วย พระองค์น้อยพระทัยและคิดอาฆาตต่อพระเจ้าหงสาวดีอย่างยิ่งจึงคิดที่จะรวบรวมไพร่พลกลับกรุงศรีอยุธยา และไม่ขอเป็นไมตรีต่อเมืองหงสาวดีอีก ดังที่บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ว่า

> สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ตรัสแก่มุขมาตยาโยธาหาญทั้งปวงว่า เราหาความผิดมิได้ ซึ่งพระเจ้าหงสาวดีคิดร้ายต่อเราก่อนนั้นอันแผ่นดินพระมหานครศรีอยุธยา กับแผ่นดินหงสาวดีขาดจากทาพระราชไมตรีกัน เพราะเป็นอกุศลกรรมนิยม สำหรับที่จะให้สมณพราหมณาประชาราษฎรได้ความเดือดร้อน แล้วพระหัตถ์ก็ทรงพระสุวรรณภิงคารหลังอุทกธาราลงเหนือพื้นพสุธาดล จึงออกะระโอษฐ์ตรัสประกาศแก่เทพยเจ้าทั้งหลายอันมีมหิทธิฤทธิและทิพจักขุ ทิพโสต ซึ่งสถิตอยู่ทุกทิศนุทิศจงเป็นทิพยาน ด้วยพระหงสาวดีมิได้ตั้งอยู่โดยคลองสุจริตมิตภาพขัตติยประเพณี เสียสามัคคีรสธรรมประพฤติพาลทุจริตคิดจะทำภยันตรายแก่เรา ตั้งแต่วันนี้ไปกรุงพระมหานครศรีอยุธยากับเมืองหงสาวดีมิได้เป็นสุวรรณปัฐพีเดียวดุจหนึ่งแต่ก่อน ขาดจากกันแต่วันนี้ไปตราบเท่ากัลปาวสาน (พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1, 2544, น. 81)

การหลั่งน้ำทักษิโณทกประกาศอิสรภาพข้างต้น จึงเป็นปฐมบทการกอบกู้เอกราชจากสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 เมื่อพระองค์กลับมาถึงกรุงศรีอยุธยาได้เข้าเฝ้าพระราชบิดาแล้ววางแผนรับศึกฝ่ายหงสาวดีต่อไป

การวาดภาพจิตรกรรมพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนหลั่งน้ำทักษิโณทกประกาศอิสรภาพ ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลกจึงเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับเมืองพิษณุโลกอย่างเด่นชัดทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ และความเคารพศรัทธาต่อพระองค์ของชาวพิษณุโลก จิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารยังมีพระราชประวัติตอนอื่น ๆ อีก อาทิ

ตอนพระองค์ทรงได้รับการสถาปนาเป็นพระมหาอุปราชครองเมืองพิษณุโลก ตอนพระองค์ทรงเป็นแม่กองงานบูรณะพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตอนพระองค์ทรงสังหารลักไวทำมู ตอนพระองค์ทรงกระทำยุทธหัตถี

ปัจจุบันในจังหวัดพิษณุโลกยังปรากฏพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรหลายแห่ง อาทิ พระราชวังจันทน์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดคูหาสวรรค์ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม มหาวิทยาลัยนเรศวร ค่ายสมเด็จพระนเรศวมหาราช จากรายชื่อสถานที่ข้างต้น เห็นได้ว่ายังมีการนำพระนามของพระองค์มาตั้งชื่อเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีสะพานนเรศวร ถนนนเรศวร ถนนพระองค์ดำ ตราสัญลักษณ์เทศบาลนครพิษณุโลกที่เป็นรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สิ่งเหล่านี้ล้วนนำเสนอความสัมพันธ์ของเมืองพิษณุโลกกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพื่อตอกย้ำให้เห็นประวัติศาสตร์ของเมืองพิษณุโลกฉายภาพควบคู่กับพระมหาวีรกษัตริย์ผู้ประกาศอิสรภาพให้ชาติไทยที่ได้ประสูติในเมืองพิษณุโลกแห่งนี้

เอกสารอ้างอิง

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. (2559, กันยายน). สิ่งของพุทธบูชาพระพุทธชินราชในเอกสารประวัติศาสตร์: วัตถุพยานแห่งความศรัทธา. *ศิลปวัฒนธรรม*, 37(11), น. 147-167.

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1. (2544). [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]

โสภณธรรมวิภัช, พระครู และคณะ. (2550). **พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บางกอกสาส์น.

บทความวิจัย (Research Article)

จารึกซับจำปา 2 ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่คิด: ข้อเสนอใหม่เรื่องฉันทลักษณ์ คำอ่าน คำแปล และคำศัพท์ว่า “เศาทฺโธทนิ”

Sap Champa inscription 2 was not extremely dilapidated as expected: new suggestion on the prosody, transliteration, translation and word as “Śauddhodani”

พระมหากวีศักดิ์ วาปีกุลเศรษฐ์[1]
Phramaha Kaweesak Wapeekunlaset[1]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจารึกซับจำปา 2 ซึ่งเป็นจารึกภาษาสันสกฤต จารด้วยอักษรสมัยหลังปัลลวะ ราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 พบที่เมืองโบราณซับจำปา ตำบลซับจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี ด้วยวิธีการอ่าน แปล และตีความใหม่ ผลการศึกษาพบว่าจารึกหลักนี้ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่ระบุไว้ในทะเบียนประวัติ ประพันธ์เป็นศารทูลวิกรีฑิตฉันท์ จำนวน 1 บท มีเนื้อหาว่าด้วยการสรรเสริญพระพุทธเจ้า ทั้งยังพบคำสำคัญว่า “เศาทฺโธทนิ” (พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) ซึ่งแม้จะเป็นพระนามของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาหลายนิกาย แต่สันนิษฐานว่าจารึกหลักนี้มีความเกี่ยวข้องกับนิกายเถรวาทที่ใช้ภาษาสันสกฤต นั่นคือนิกายสรรวาสติวาท

คำสำคัญ: *จารึกซับจำปา 2* ฉันทลักษณ์ คำอ่าน คำแปล

Abstract

Sap Champa inscription 2 was written in Sanskrit with Post-Pallava script between 7th – 8th centuries, found in Sap Champa ancient city, Sap Champa locality, Tha Luang district, Lop Buri province. The study discovered that this inscription was not extremely dilapidated as told in the record, but slightly damaged

[1] นักวิชาการอิสระ
Independent scholar
* Corresponding author; email: kaweesak.w@gmail.com

hence the new interpretation can be made and found that it was written in one verse namely Śardūvikrīḍita. In addition, there was a significant word as "śauddhodani" (the son of Śuddhodana), which was the Buddha's name appeared in the texts of many of Buddhist schools such as Sarvāsativāda, Mahāyāna Vajrayāna etc.

Keywords: *Sap Champa Inscription 2* prosody transliteration translation

บทนำ

จารึกหลักหนึ่งพบที่เมืองโบราณซับจำปา ตำบลซับจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2523 โดยราษฎรในหมู่บ้านใกล้วัดซับจำปา กองหอสมุดแห่งชาติ กำหนดทะเบียนจารึกเป็น "**ลบ. 15**" ในหนังสือ*จารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง* กำหนดเป็น "**จารึกเมืองซับจำปา 2**" *จารึกในประเทศไทย เล่ม 1* กำหนดเป็น "**จารึกซับจำปา 2**" ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี (กรมศิลปากร, 2559ก, น. 328; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2562)

สำหรับเมืองโบราณซับจำปานั้น จากหลักฐานทางโบราณคดี กล่าวได้ว่าเป็นเมืองโบราณในกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมโบราณรุ่นแรก ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย ในตัวเมืองมีคูเมืองที่ลึกมากและมีกำแพงดินล้อมรอบถึง 2 ชั้น นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุแบบทวารวดีเป็นจำนวนมาก เช่น กวางหมอบ เศียรพระพุทธรูป ชิ้นส่วนพระธรรมจักร รวมทั้งจารึกอีกหลายชิ้น (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2562)

จารึกซับจำปา 2 เป็นจารึกภาษาสันสกฤต จารด้วยอักษรสมัยหลังปัลลวะ ไม่ปรากฏศักราชในเนื้อหา แต่สามารถกำหนดอายุจากรูปอักษรได้ว่าอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 จารึกมี 1 ด้าน มีข้อความ 12 บรรทัด เป็นศิลาประเภทหินทราย กว้าง 12 ซม. สูง 59 ซม. ลักษณะวัตถุมีความชำรุดมาก (กรมศิลปากร, 2559ก, น. 328) จารึกหลักนี้เป็นจารึกภาษาสันสกฤตเพียงหลักเดียวที่พบบริเวณซับจำปา นอกจากนั้นเป็นจารึกภาษาบาลีที่คัดจากพระไตรปิฎก (ภูธร ภูมะธน, 2558, น. 61-65; อุเทน วงศ์สถิตย์, 2556, น. 8-9) อาจกล่าวได้ว่า *"หากต้องการเผยแพร่หลักธรรมพระพุทธศาสนาจะจารึกเป็นภาษาบาลี หากต้องการบอกเล่าเรื่องทางโลกจะจารึกเป็นภาษาสันสกฤต"* (ภูธร ภูมะธน, 2558, น. 34)

สำหรับเนื้อหาของจารึกหลักนี้ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2562) ระบุว่า *"เนื่องจากจารึกชำรุดมาก จึงไม่ทราบว่าจารึกกล่าวถึงใคร แต่เนื้อความโดยรวมดูเหมือนว่า*

จะเป็นจารึกสรรเสริญคุณงามความดีของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นพระยาของเมืองนี้ โดยยกย่องว่าทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ทรงนับถือพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีคำสัตย์ มีธรรม คือ ความเสียสละ และความกรุณา ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความเคารพต่อครูอาจารย์"

ประเด็นที่จะนำเสนอในบทความนี้เกิดจากข้อสังเกตที่ทะเบียนระบุว่าจารึกหลักนี้ **"ชำรุดมาก"** จึงเกิดคำถามว่าชำรุดมากเพียงใด หากอ่านหรือแปลใหม่จะตอบคำถามนี้หรือไม่ ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์ในการอ่านและแปลใหม่ในครั้งนี้

จารึกซับจำปา 2: คำอ่านและคำแปลในการพิมพ์เผยแพร่ที่ผ่านมา

จารึกซับจำปา 2 (ภาพ 1 และ 2) ได้รับการปริวรรตและแปลจำนวน 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 - 3 ปริวรรตเป็นอักษรไทยและแปลเป็นภาษาไทยโดยชะเอม แก้วคล้าย ตีพิมพ์ในหนังสือ*จารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง* ปี 2524 *จารึกในประเทศไทย เล่ม 1* ปี 2529 และ*จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 ฉบับพิมพ์ใหม่* ปี 2559 นอกจากนี้ สัตยพรต ศาสตรี (Satya Vrat Shastri) ได้ปริวรรตเป็นอักษรเทวนาครีและโรมันโดยใช้ต้นฉบับอักษรไทยของชะเอม แก้วคล้าย แล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตีพิมพ์ในหนังสือ *Sanskrit Inscriptions of Thailand* ปี 2014

ภาพ 1 และ 2 *จารึกซับจำปา 2*

ที่มา: https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/925

ในที่นี้ผู้เขียนคัดคำอ่านและคำแปลของชะเอม แก้วคล้าย จากหนังสือจา*รึกในประเทศไทย เล่ม 1 ฉบับพิมพ์ใหม่* ปี 2559 (ตาราง 1) มาไว้ดังนี้

ตาราง 1 คำอ่านและคำแปลจา*รึกซับจำปา 2* ของชะเอม แก้วคล้าย

คำอ่าน	คำแปล
1. _____โรฺศทฺโธทนิสากฺษา(ม)_____	1. _____สร้างหลักฐานไว้เพื่อผู้ใคร่รู้_____
2. _____หควนสภู_____	2. _____ผู้เป็นเจ้าแห่งป่า_____
3. _____ณ์ ภูธรฺ // โส_____	3. _____ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน_____
4. _____นญฺชินโพธิรู_____	4. _____เป็นผู้นับถือพุทธศาสนา (ผู้กล่าวถึงการตรัสรู้ของพุทธะ)___
5. _____ศุภคนฺเทศสฺย_____	5. _____ของผู้เป็นใหญ่ในศุภคันทะ_____
6. _____จูเท มณิ // โลเก_____	6. _____แก้วมณี ที่มวยผม // ในโลก_____
7. _____โลกหิตาย โค_____	7. ____เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลก____
8. _____ษฺวธิปติรฺนฺนายสฺต_____	8. ____เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้นำ___
9. _____ทฺตรสฺถิต // สฺสตฺย_____	9. ____ได้ตั้งอยู่ในฐานะอันสูงสุด // ผู้มีคำสัตย์___
10. _____ตฺยาคกฺฤปารต_____	10. ____เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมคือทานและความกรุณา___
11. _____สฺสธิ-ษณญฺจิรฺวฺว_____	11. ___เป็นผู้มีความเคารพต่อครูอาจารย์___
12. _____นฺปุรา ภฺราชเต_____	12. ____ย่อมรุ่งเรืองในกาลก่อน_____

(กรมศิลปากร, 2559ก, น. 330)

ตามทะเบียนระบุว่าจารึกหลักนี้ **"ชำรุดมาก"** (กรมศิลปากร, 2559ก, น. 328) เพราะคาดว่าจารึกหลักนี้น่าจะมีความกว้างในด้านซ้ายและขวามากกว่านี้หรืออ่านวนรอบไปทางขวามือเหมือนจารึกประเภทเสาแปดเหลี่ยมที่พบบริเวณเดียวกัน จึงอาจเป็นเหตุผลที่หนังสือ*จารึกในประเทศไทย เล่ม 1* ใส่ขีดยาว (_____) ไว้เพื่อระบุว่าตัวอักษรที่หายไปนั้นกำหนดไม่ได้ว่ามีกี่ตัว

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เขียนพิจารณาคำอ่านใหม่ ได้สังเกตเห็นเครื่องหมายจบประโยค **(II)** ในบรรทัดที่ 3, 6, 9 และ 12 (ภาพ 3) คล้ายกับ*จารึกวัดเสมาเมือง (นศ. 9)* ซึ่งแต่งเป็นฉันท์และใช้เครื่องหมายนี้กำกับในบาทที่ 4 ของฉันท์แต่ละบท จึงมีข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าจารึกหลักนี้น่าจะแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันท์

จารึกซับจำปา 2 ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่คิด: ข้อเสนอใหม่เรื่องฉันทลักษณ์

ผู้เขียนพบเครื่องหมายจบประโยค **(II)** กำกับในบรรทัดที่ 3, 6, 9 และ 12 (ภาพ 3) จึงสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าจารึกหลักนี้แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันท์ เพราะโดยทั่วไปแล้วเครื่องหมายจบประโยคเช่นนี้มักใช้กำกับบาทที่ 4 ของฉันท์ที่เป็นจารึกภาษาสันสกฤต

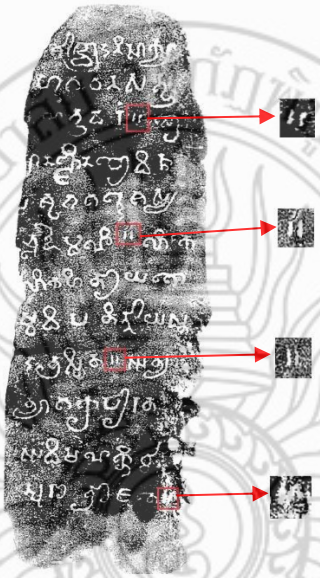

ภาพ 3 สำเนาจารึกซับจำปา 2 และเครื่องหมายจบประโยค (II)

ที่มา: ปรับปรุงจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/20210

ถ้าหากจารึกหลักใดมีการจารแต่ละบาทเว้นวรรคช่องไฟอย่างเป็นระเบียบก็มักจะไม่มีปัญหาในการอ่านและทราบได้ทันทีว่าแต่งเป็นฉันท์ เช่น *จารึกหุบเขาช่องคอย จารึกของพระเจ้าจิตรเสน (มเหนทรวรมัน)* ฯลฯ อย่างไรก็ตามมีจารึกหลายหลักที่แต่งเป็นฉันท์แต่ไม่มีการแบ่งบาทเว้นวรรคช่องไฟอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งผู้อ่านต้องสังเกตและเรียงเป็นฉันท์ด้วยตัวเอง เช่น *จารึกวัดเสมาเมือง (นศ. 9)* ฯลฯ

นอกจากนี้ผู้เขียนพบว่าบางครั้งเครื่องหมายจบประโยคก็ไม่ได้กำกับบาทที่ 4 เสมอไป เช่น *จารึกพระเจ้าสัพพาธิสิทธิ 1 (วัดดอนแก้ว) (ลพ. 1)* ด้านที่ 1 ภาษาบาลี อักษรมอญโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 17) จารข้อความภาษาบาลีต่อกันเรื่อยไป ผู้อ่านจารึกต้องนำมาเรียงเป็นฉันท์ด้วยตัวเอง ดังตัวอย่างบรรทัดที่ 1-3 (ตาราง 2) ว่า

ตาราง 2 ข้อความภาษาบาลีในจา*รึกพระเจ้าสัพพาธิสิทธิ 1 (วัดดอนแก้ว)*

ข้อความในจารึก บรรทัดที่ 1-3	จัดเรียงเป็นอุปชาติฉันท์
1. llo๐ll สวฺวาธิสิทฺธฺยาขฺยรถิสฺสเรน	สวฺวาธิสิทฺธฺยาขฺยรถิสฺสเรน
2. ฉวฺวีส วสฺสีน ปโยชิเตน ๐ อุโปสถาคารวรํ	ฉวฺวีส วสฺสีน ปโยชิเตน ๐
3. ...มํ มยา กตญฺเชตวนาลยํ ลยํ ๐ ติเสกวสฺสีน	อุโปสถาคารวรํ (มโนร)มํ
	มยา กตญฺเชตวนาลยํ ลยํ ๐
	ติเสกวสฺสีน ฯลฯ

(กรมศิลปากร, 2559ข, น. 154)

จะเห็นได้ว่าเครื่องหมายจบประโยค (๐) ใน*จารึกพระเจ้าสัพพาธิสิทธิ 1* กำกับทุกสองบาทของอุปชาติฉันท์ มิได้กำกับตอนจบสุดท้ายในบาทที่ 4 ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลให้ผู้เขียนได้แนวคิดว่าเครื่องหมายจบประโยคไม่จำเป็นต้องกำกับในบาทที่ 4 ก็ได้

ประเด็นดังกล่าวทำให้ตั้งข้อสังเกตต่อ*จารึกซับจำปา 2* ว่าไม่ได้มีความกว้างในด้านซ้ายและขวามากไปกว่านี้และไม่ได้อ่านวนขวามือแบบจารึกประเภทเสาแปดเหลี่ยม แท้จริงแล้วเป็น **“จารึกหน้าเดียวที่ต้องอ่านสุดบรรทัดแล้วอ่านต่อบรรทัดถัดมา”** ซึ่งแต่ละบรรทัดมี 5 ถึง 7 พยางค์เท่านั้น

เมื่อได้พิจารณาอ่านแล้วนำมาเรียงเป็นฉันท์พบว่าเป็น**ศารทูลวิกรีฑิตฉันท์** (ฉันท์ที่ออกเสียงเหมือนจังหวะการก้าวกระโดดของเสือดาว) ซึ่งแต่ละบาทมี 19 พยางค์ ประกอบไปด้วย ม ส ช ส ต ต คณะ และครุลอย 1 พยางค์ และเครื่องหมาย (**ll**) มีไว้เพื่อกำกับทุกบาท มีข้อกำหนดแบบแผนของฉันท์และตัวอย่างคำในจารึกเทียบกันดังนี้

ข้อกำหนดของศารทูลวิกรีฑิตฉันท์ (19 พยางค์)

– – –/ ◡ ◡ –/ ◡ – ◡/ ◡ ◡ –/– – ◡/– – ◡/–

จารึกซับจำปา 2

– เศาฑฺ โธ / ท นิ สากฺ / ย – ห / ภ ว น / ส ภู ◡ / ณำ ภู ธ / รำ ll

โส -า นญฺ / ชิ น โพ / ธิ รู ◡ / ศฺ ภ คนฺ / เท ศสฺ ย / จู ทา ม / ณิ ll

โล เก โล / ก หิ ตา / ย โคษ ว / ธิ ป ติรฺ / นฺนา ยสฺ ต / ทตฺ รสฺ ถิ / ต- ll

สฺสตฺ ยตฺ ยา / ค กฺฤ ปา / ร ตสฺ ส / ธิ ษ ณญฺ / จิรฺ วฺวนฺ ปุ / รา ภฺรา ช / เต ll

หมายเหตุ: สัญลักษณ์ – แทนพยางค์เสียงหนัก (ครุ) ส่วน ◡ แทนพยางค์เสียงเบา (ลหุ)

จากการเรียงเป็นฉันท์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า **ตัวอักษรที่ชำรุดหายไปนั้นมี 5 ตัว ได้แก่ พยางค์ที่ 1, 8 และ 15 ของบาทที่ 1 และพยางค์ที่ 2 และ 9 ของบาทที่ 2** ซึ่งตัวอักษรที่ชำรุดเหล่านี้ล้วนเป็นคำแรกที่อยู่ในตำแหน่งขอบด้านซ้ายของจารึก บรรทัดที่ 1 ถึง 5 (ภาพ 4)

ภาพ 4 ตัวอักษร 5 ตัวที่ชำรุดในขอด้านซ้ายของจารึกซับจำปา 2

ที่มา: ปรับปรุงจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/20210

การพบว่าจารึกหลักนี้แต่งเป็นศารทูลวิกรีฑิตฉันท์นั้นจะนำไปสู่การอ่านคำในจารึกใหม่เพื่อให้ถูกต้องตามข้อกำหนดพยางค์หนัก/เบาของฉันทลักษณ์ และอาจจะสันนิษฐานคำที่หายไปได้ ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การแปลที่คาดว่าจะถูกต้องให้ได้มากที่สุด

จารึกซับจำปา 2: ข้อเสนอใหม่เรื่องคำอ่านและคำแปล

เมื่อทราบว่าเป็นศารทูลวิกรีฑิตฉันท์แล้ว ผู้เขียนได้จัดเรียงข้อความใหม่ในรูปฉันทลักษณ์อ่านให้ถูกต้องตามพยางค์ข้อกำหนดของฉันท์ สันนิษฐานคำที่หายไป และแปลใหม่ดังนี้

คำอ่านใหม่

(1) [ยฺ] เศาทฺโธทนิสากฺย[สี](2)หภวนำ สำภู(3)[ษ]ณำ ภูธรำ ॥
โส(4)[ป]านญฺ ชินโพธิรู(5)[ป]ศุภคนฺ เทศสฺย (6) จูทามณิ ॥
โลเก (7) โลกหิตาย โค(8)ษฺวธิปติรฺ นฺนายสฺ ต(9)ทตฺร สฺถิต- ॥
สฺ สตฺย(10)ตฺยาคกฺฤปารต(11)สฺ ส ธิษณญฺ จิรฺวฺว(12)นฺ ปุรา ภฺราชเต ॥

คำแปลใหม่

พระองค์ผู้ทรงเป็นอธิบดีเหนือผืนแผ่นดินทั้งหลาย ทรงเป็นผู้นำ ทรงประทับอยู่บนที่ประทับสำหรับพระองค์ผู้ทรงเป็นสิงห์แห่งชาวศากยะคือพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ ซึ่งเป็นประหนึ่งภูเขาที่พร้อมไปด้วยเครื่องประดับ เป็นดุจสะพานที่งดงามอยู่ในรูปแห่งพระโพธิญาณของ

พระชินเจ้า เป็นดุจแก้วประดับเศียรของเมือง (เทศะ) เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ทรงพึงพอพระทัยในความสัตย์ การสละทุกสิ่งทุกอย่าง และพระกรุณา ได้ส่องแสงจ้าอยู่ต่อหน้า (กองทัพ?) ของพญามาร

หมายเหตุ: ในตัวบทภาษาสันสกฤต ตัวเลขใน ( ) หมายถึง “บรรทัดในจารึก” ส่วนคำใน [ ] หมายถึง “คำที่ผู้เขียนสันนิษฐานขึ้นมาโดยอิงตามบริบทและข้อกำหนดของฉันทลักษณ์” และในคำแปลภาษาไทย เนื้อความใน ( ) หมายถึง “ผู้เขียนเพิ่มเข้ามาเพื่อขยายความ”

ข้อสังเกต: พยางค์แรกของบาทที่ 1 ในจารึกชำรุด ผู้เขียนสันนิษฐานเป็นคำว่า “[ยำ]” (อันใด) ขยายคำว่า “เศาฑฺโธทนิสากฺย[สิ์]หภาวนำ” (ที่ประทับสำหรับพระองค์ผู้ทรงเป็นสิงห์แห่งชาวศากยะคือพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) ซึ่งเป็นนปุงสกลิงค์ ปฐมาวิภัตติ เอกพจน์ ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค อย่างไรก็ตาม หากเป็นภาษาสันสกฤตแบบแผนควรจะเป็นคำว่า “[ยจฺ]” ซึ่งมีศัพท์เดิมคือ “ยตฺ” เมื่อสนธิกับพยางค์แรกของคำหลังคือ ศ ในคำว่า “เศาฑฺโธทนิ” ซึ่งเป็นพยัญชนะวรรคตาลุชะ (Palatal) พยัญชนะ ตฺ ในคำว่า “ยตฺ” จะต้องเลื่อนฐานกรณ์ตามวรรคตาลุชะขึ้นมาเป็น จฺ ด้วย (วิสุทธ์ บุษยกุล, 2554, น. 39) กลายเป็น “[ยจฺ]เศาฑฺโธทนิ” หรือ “[ยจฺ]เฉาโธทนิ” แต่ที่ผู้เขียนไม่สันนิษฐานว่าเป็น “[ยจฺ]” เนื่องจากถ้าเป็นคำนี้จริง ในจารึกจะต้องจาร **จฺ** เป็นพยัญชนะตัวเต็มและจาร **ศ** ในคำว่า “**เศา**ฑฺโธทนิ” เป็นพยัญชนะตัวเชิงอยู่ใต้ **จฺ** ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว จารึกหลักนี้จาร **ศ** เป็นพยัญชนะตัวเต็ม (ภาพ 6)

ภาพ 6 พยัญชนะ ศ เป็นพยัญชนะตัวเต็ม

ที่มา: ปรับปรุงจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/20210

ดังนั้นจึงไม่สามารถสันนิษฐานเป็นคำว่า “[ยจฺ]” ได้ กระนั้น การสันนิษฐานเป็นคำว่า “[ยำ]” ก็มีข้อให้ถกเถียงได้ว่าคำนี้ที่เป็นนปุงสกลิงค์ ปฐมาวิภัตติ เอกพจน์ ไม่มีใช้ในภาษาสันสกฤตแบบแผน หากแต่เป็นรูปคำที่ใช้ในภาษาบาลี อย่างไรก็ตาม คำว่า “ยำ” ที่เป็นนปุงสกลิงค์ ปฐมาวิภัตติ เอกพจน์นี้ก็พบได้ในคัมภีร์*มหาวัสตุอวทาน* อันเป็นพระวินัยปิฎกของนิกายโลโกตรวาท ซึ่งแต่งด้วยภาษาสันสกฤตผสมภาษาบาลีและปรากฤต (Hybrid Sanskrit) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนหลักธรรมหรือเรื่องราวทางพุทธศาสนาของนิกายสรรวาสติวาท โลโกตรวาท หรือนิกายอื่นที่แตกแขนงมาจากมหาสังฆิกะ (สำเนียง เลื่อมใส, 2553, น. (5), 287, 325) และผู้เขียนสันนิษฐานว่ากรณีเช่นนี้ที่ปรากฏใน*จารึกซับจำปา 2* อาจเกิดจากการสัมผัสภาษา (Language

contact) คือปรากฏการณ์ที่ผู้แต่งรู้มากกว่า 1 ภาษาแล้วใช้ภาษาสลับกันไปมา ทำให้ภาษามีอิทธิพลต่อกัน แทรกแซงกัน หรือยืมซึ่งกันและกัน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น. 247) กล่าวคือเป็นไปได้ว่าผู้แต่งจารึกหลักนี้นอกจากจะรู้ภาษาสันสกฤตแล้วยังอาจรู้ภาษาบาลีด้วย เพราะในเมืองโบราณซับจำปาล้วนแต่พบจารึกภาษาบาลีที่คัดเนื้อหามาจากพระไตรปิฎก ยกเว้น *จารึกซับจำปา 2* ที่เป็นภาษาสันสกฤตเพียงหลักเดียว ดังนั้น จากตำแหน่งของจารึกที่ชำรุดหายไปพยางค์เดียวนี้ ผู้เขียนจึงสันนิษฐานเป็นคำว่า “[ยฺ]”

พยางค์ว่า **นำ** และ **สำ** ในระหว่างคำว่า “-ภว**นำ สำ**ภู[ษ]ณ์” นั้นในจารึกปรากฏเพียงรูปอักษร **น** กับ **ส** เท่านั้น ไม่ประกอบกับสระใด ๆ ซึ่งจะผิดคณะอย่างแน่นอน เพราะตำแหน่งนี้ต้องการเสียงครุ ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่าสระที่หายไปน่าจะเป็นอนุสวาร (นิคหิต) จึงได้เพิ่มเข้ามา

คำว่า “สากฺย-” ถ้าเป็นไปตามภาษาสันสกฤตแบบแผนควรจะเป็นคำว่า “**ศ**ากฺย-” แต่จารึกภาษาสันสกฤตส่วนมากในประเทศไทย กัมพูชา ลาว อาจใช้พยัญชนะ **ศ ษ ส** สลับกันบ้าง หรือเป็นไปได้ว่าอาจเกิดจากการสัมผัสภาษาบาลีที่ใช้เพียง **ส** เดียว

บาทที่ 2 คำว่า “จู**ฑา**-” ถ้าเป็นไปตามภาษาสันสกฤตแบบแผนควรจะเป็นคำว่า “จู**ฒา**-” แต่จารึกภาษาสันสกฤตส่วนมากในประเทศไทย กัมพูชา ลาว มักใช้พยัญชนะวรรค ต แทนวรรค ฏ

บาทที่ 4 คำว่า “จิรฺวฺวนฺ” ยังมีข้อสงสัยอยู่ เนื่องจากไม่สามารถหาที่มาของคำได้ ทั้งรูปอักษรในตำแหน่งนี้ค่อนข้างอ่านได้ยาก ผู้เขียนจึงไม่ได้แปลและขอคงคำอ่านเดิมของชะเอม แก้วคล้ายไว้

จากการอ่านใหม่โดยอาศัยรูปแบบศารทูลวิกรีฑิตฉันท์นี้ทำให้ทราบว่าแท้จริงแล้วจารึกหลักนี้ไม่ได้ชำรุดมาก มีเพียง 5 ตัวอักษรที่หายไป ผู้เขียนได้สันนิษฐานคำที่หายไปนี้ขึ้นมาโดยอิงตามบริบทและข้อกำหนดของฉันทลักษณ์แล้วนำไปสู่การแปลใหม่ จึงได้ตีความต่างจากคำแปลของชะเอม แก้วคล้าย (กรมศิลปากร, 2559ก, น. 330) ดังนี้

1) เนื้อความในจารึกหลักนี้เป็นการสรรเสริญพระพุทธเจ้าศากยมุนีผู้ทรงเป็นอธิบดีเหนือผืนแผ่นดินทั้งหลาย ต่างจากคำแปลเดิมที่สื่อถึงการสรรเสริญคุณงามความดีของผู้ปกครองเมืองนี้ (ภูธร ภูมะธน, 2558, น. 34; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2562)

2) ในบาทที่ 1 และ 2 (บรรทัดที่ 1-6) ชะเอม แก้วคล้ายอ่านบรรทัดที่ 1 ว่า *“โรฺศทฺโธทนิสากฺษา(ฺม)”* แล้วแปลว่า *“สร้างหลักฐานไว้เพื่อผู้ใครรู้”* หากแต่ผู้เขียนตีความต่างออกไป เนื่องจากอ่านใหม่ในบรรทัดที่ 1 และ 2 ต่อกันเป็นคำว่า *“เศาทฺโธทนิสากฺย[สึ]ห-”* ซึ่งต่างเป็นคำศัพท์ที่บ่งถึงพระนามของพระพุทธเจ้า คือคำว่า *“เศาทฺโธทนิ”* แปลว่า *“พระผู้เป็นโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ”* และ *“สากฺย[สึ]ห”* แปลว่า *“พระผู้เป็นสิงห์แห่งชาวศากยะ”*

3) ข้อความที่ต่อเนื่องกันในบาทที่ 1 และ 2 ผู้เขียนสันนิษฐานคำที่หายไปแล้วอ่านใหม่ว่า *“เศาฑฺโธทนิสากฺย[สิ์]หภวนำ สมฺภู[ษ]ณำ ภูธรำ โส[ป]านฌ ชินโพธิรู[ป]ศุภคนฺ”* แปลว่า *“ที่ประทับสำหรับพระองค์ผู้ทรงเป็นสิงห์แห่งชาวศากยะคือพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ ซึ่งเป็นประหนึ่งภูเขาที่พร้อมไปด้วยเครื่องประดับ เป็นดุจสะพานที่งดงามอยู่ในรูปแห่งพระโพธิญาณของพระชินเจ้า เป็นดุจแก้วประดับเศียรของเมือง (เทศะ)”* ต่างจากที่ชะเอม แก้วคล้ายอ่านและแปลว่า *“___หควนสภู___” (___ผู้เป็นเจ้าแห่งป่า___) “___ณำ ภูธรำ // โส___” (___ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน___)* และ *“___นฌชินโพธิรู___” (___เป็นผู้นับถือพุทธศาสนา (ผู้กล่าวถึงการตรัสรู้ของพุทธะ)___)*

4) คำว่า *“ศุภคนฺเทศสฺย”* ชะเอม แก้วคล้ายแปลว่า *“ของผู้เป็นใหญ่ในศุภคันทะ”* เพราะเห็นว่าคำนี้เป็นคำเดียว โดยแยกศัพท์เป็น *“ศุภคนฺท (ชื่อเมือง) + อีศ (ผู้เป็นใหญ่)”* จึงมีผู้อ้างอิงต่อมาว่า “ศุภคันทะ” อาจจะเป็นชื่อเมืองโบราณชับจำปามาแต่เดิม (ภูธร ภูมะธน, 2558, น. 37) หากแต่ผู้เขียนมีมุมมองที่แตกต่างออกไป เพราะเห็นว่าควรแยกเป็น 2 คำ คือ *“ศุภคนฺเทศสฺย”* กล่าวคือ *“ศุภคนฺ (มาจาก ศุภ)”* แปลว่า *“ที่งดงาม”* เป็นคำขยายของคำว่า *“โสปานฌ” (เป็นดุจสะพาน)* และ *“เทศสฺย”* แปลว่า *“ของเมือง (เทศะ)”* เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะไม่ได้หมายความว่าเป็นชื่อเฉพาะของเมือง

โดยสรุปแล้วการพบว่าจารึกหลักนี้แต่งเป็นศารทูลวิกรีฑิตฉันท์ ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่คาดคิด เมื่อแปลแล้วทำให้ได้คำแปลที่เป็นเอกภาพมากกว่าคำแปลเดิม สามารถเชื่อมโยงคำแปลเข้าด้วยกันได้ เนื้อความเป็นการสรรเสริญพระพุทธเจ้าศากยมุนีผู้ทรงเป็นอธิบดีเหนือผืนแผ่นดินทั้งหลาย เป็นการยืนยันว่าจารึกหลักนี้นับเนื่องในพุทธศาสนาอย่างแน่นอน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้จารึกหลักนี้จะไม่ได้ชำรุดมาก แต่ก็ไม่พบชื่อเฉพาะของกษัตริย์และชื่อเมืองเลย อย่างไรก็ตามการอ่านและแปลใหม่นี้ก็ทำให้พบคำศัพท์สำคัญว่า “เศาฑฺโธทนิ” ซึ่งเป็นคำที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในจารึกภาษาสันสกฤตของประเทศไทย ผู้เขียนจึงได้นำเสนอในหัวข้อถัดไป

“เศาฑฺโธทนิ” (พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) พระนามของพระพุทธเจ้า: คำสำคัญในจารึก

จากการเสนอคำอ่านและคำแปลใหม่ มีคำศัพท์สำคัญหนึ่งคำที่ผู้เขียนอ่านต่างจากชะเอม แก้วคล้าย คือ ในบรรทัดที่ 1 (ภาพ 7 และ 8) ชะเอม แก้วคล้ายอ่านว่า **“โรฺศฑฺโธทนิ”** และวิจารณ์รูปอักษรไว้ว่า *“คำว่า โรฺศฑฺโธ ตามความหมายน่าจะเป็น รฺ ศาฑฺธา แต่ รฺ เรผะ อยู่บนอักษร ศ จึงอ่านเป็น รฺ ศ”* (กรมศิลปากร, 2559ก, น. 330) แต่ผู้เขียนเห็นต่างว่ารอยเส้นที่จารเหนืออักษร ศ ไม่ใช่ รฺ เรผะ หากแต่เป็นรอยเส้นที่จารขึ้นไปแล้วโน้มลงมาเพื่อเชื่อมกับสระอาโดยใช้เป็นสระเอา

มากกว่า ซึ่งการเขียนสระเอาลักษณะนี้พบได้ทั่วไป เช่นใน*จารึกเมืองศรีเทพ (พช. 1)* *จารึกวัดเสมาเมือง (นศ.9)* เป็นต้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงอ่านคำนี้ใหม่เป็น **“เศาทฺโธทนิ”**

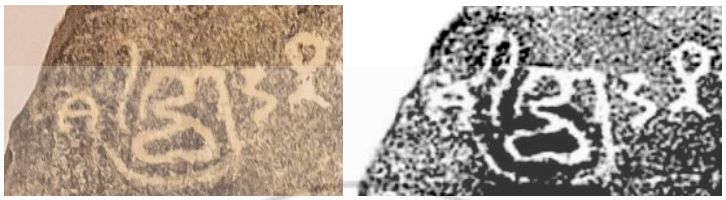

ภาพ 7 และ 8 คำว่า “เศาทฺโธทนิ” ใน*จารึกซับจำปา 2*

ที่มา: ปรับปรุงจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/20210

ในแง่ไวยากรณ์สันสกฤต คำนี้มีศัพท์เดิมว่า “ศุทฺโธทน” (บาลี: สุทฺโธทน) แปลทับศัพท์ว่า “พระเจ้าศุทโธทนะ” หมายถึงชื่อพระบิดาของเจ้าชายสิทธัตถะ (สันสกฤต: สิทฺธารฺถ) จากนั้นใช้วิธีสร้างคำแบบตัทธิต โดยลง อิณ ปัจจัย ตามสูตรที่ 1088 ใน*ลฆุสิทธานตเกามุที* (คัมภีร์อธิบายสูตรไวยากรณ์*อัษฏาธยายี*ของปาณินิ) (Ballantyne, 1867, p. 357) ซึ่งทำให้มีความหมายเกี่ยวกับเหล่ากอ บุตร หรือลูกหลาน สร้างคำใหม่ขึ้นมาเป็น **“เศาทฺโธทนิ”** แปลได้ว่า ***“พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ”*** ซึ่งหมายถึง ***“พระพุทธเจ้า”*** นั่นเอง แม้จะเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าจารึกหลักนี้นับเนื่องในพุทธศาสนาตั้งแต่ในการอ่านแปลครั้งก่อน ๆ แต่การพบคำนี้ซึ่งเป็นพระนามของพระพุทธเจ้านั้นนับว่ามีความน่าสนใจ **เพราะคำนี้ไม่ปรากฏในจารึกภาษาสันสกฤตในประเทศไทยมาก่อน** น่าจะเป็นคำสำคัญคำหนึ่งของจารึกหลักนี้ ผู้เขียนจึงได้ตรวจสอบค้นหาคำนี้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาหลากหลายนิกายและในจารึกมานำเสนอไว้ดังนี้

1. การปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนานิกายต่าง ๆ

ผู้เขียนจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ คือ พุทธศาสนาที่ใช้ภาษาสันสกฤตและพุทธศาสนาที่ใช้ภาษาบาลี ดังนี้

1.1 คัมภีร์พุทธศาสนาที่ใช้ภาษาสันสกฤต

1) *พุทธจริต*ของพระอัศวโฆษ นิกายสรรวาสติวาท ราวพุทธศตวรรษที่ 7 ปรากฏการใช้ 3 ครั้ง ดังนี้

กาเล ตตศฺ จารุปโยธรายำ
ยโศธรายำ สฺวยโศธรายามฺ ।
เศาทฺโธทเน ราหุสปตฺนวกฺโตฺร
ชเชฺญ สุโต ราหุล เอว นามฺนา ॥ (2.46)

*“ต่อมาในเวลาอันสมควร พระโอรสผู้มีพระพักตร์เหมือนกับศัตรูของราหู (พระจันทร์) พระนามว่า ราหุล ก็ประสูติ**แก่พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ**จากพระนางยโศธราผู้มีพระยุคลถันอันงดงามและทรงไว้ซึ่งพระเกียรติยศของพระองค์”*

(สำเนียง เลื่อมใส, 2547, น. 38)

อถาปรำ วฺยาธิปรีตเทหำ
ต เอว เทวาะ สสฺฤชุรฺมนุษฺยมฺ ।
ทฺฤษฺฏวา จ ตำ สารถิมาพภาเษ
เศาทฺโธทนิสฺ ตทฺคตทฺฤษฺฏิเรว ॥ (3.40)

*“ครั้งนั้น เทวดาพวกเดิมนั่นเองก็ได้เนรมิตชายที่มีร่างกายเต็มไปด้วยโรคขึ้นมาอีกคนหนึ่ง **พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ**ครั้นทอดพระเนตรเห็นชายคนนั้นจึงตรัสกับสารถีโดยไม่ทรงละพระเนตรไปจากชายคนนั้นว่า”*

(สำเนียง เลื่อมใส, 2547, น. 50)

อไถวมุกฺโต มคธาธิเปน
สุหฺฤนฺมุเขน ปฺรติกูลมรฺถมฺ ।
สฺวสฺโถ’วิการะ กุลเศาจศุทฺธะ
เศาทฺโธทนิรฺ วากฺยมิทำ ชคาท ॥ (11.1)

*“ครั้งนั้นเมื่อพระราชาแห่งชาวมคธตรัสเนื้อความที่ไม่น่าพึงใจด้วยพระพักตร์ที่เป็นมิตรอย่างนั้น **พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ**ผู้ทรงบริสุทธิ์ด้วยความสะอาดแห่งราชตระกูล ผู้ทรงเชื่อมั่นและไม่ทรงหวั่นไหว จึงได้ตรัสถ้อยคำนี้ว่า”*

(สำเนียง เลื่อมใส, 2547, น. 189)

2) *อมรโกศ*ของอมรสิงหะ ราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 เป็นเหมือนพจนานุกรมที่รวบรวมศัพท์พ้องความหมาย กล่าวว่า “เศาทฺโธทนิ” เป็นพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า ดังนี้

ส ศากฺยสึหะ สรฺวารฺถสิทฺธะ **เศาทฺโธทนิศฺ** จ สะ I (1.1.29)
เคาตมศฺจารฺกพนฺธุศฺ จ มายาเทวีสุตศฺ จ สะ II (1.1.30)

(“Amarakośa”, 2020)

“พระองค์ทรงพระนามว่า ศากยสิงหะ (ผู้เป็นสิงห์แห่งชาวศากยะ) สรวารถสิทธะ (ผู้ยังประโยชน์ทุกประการให้สำเร็จ) ***เศาทโธทนิ (ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ)*** *เคาตมะ (ผู้สืบจากตระกูลโคดม) อรรกพันธุ (ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์) และมายาเทวีสุตะ (ผู้เป็นพระโอรสของพระนางมายาเทวี)”*

(แปลโดยผู้เขียน)

3) *มาลิกาวทาน* อวทานลำดับที่ 28 ใน*รัตนมาลาวทาน* ของนิกายมหายานในประเทศเนปาล ราวพุทธศตวรรษที่ 17 ปรากฏการใช้ 1 ครั้ง ว่า

โย’ตฺร **เศาทฺโธทนี** ราชา จกฺรวรฺตฺตี นฺฤปาธิปะ I
สรฺวสตฺวหิตารฺเถน สมฺโพธิสาธโนทฺยตะ II 27.42(41) II

(“Ratnamālāvadāna”, 2020)

*“พระองค์****ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ (เศาทโธทนิ)*** *ทรงเป็นพระราชา จอมจักรพรรดิ เป็นใหญ่เหนือนรชน เพราะประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ จึงทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อจะทำให้พระสัมโพธิญาณสำเร็จ ณ ที่นี้”*

(แปลโดยผู้เขียน)

4) *กฐินาวทาน* ปรากฏการใช้ 1 ครั้งในบทประณามพจน์ว่า

ยะ ศฺรีมานฺ สสุราสุไรรวิรตำ ปาทารวินฺทารฺจิตะ
สากฺษาตฺ ปุณฺยนิธานมงฺคลคุรุศฺ จินฺตามณิะ สรฺววิตฺ I
นิะเศโษทฺธฺฤตโทษชาลชฏิละ **เศาทฺโธทนิะ** ปารคะ
ปายาทฺ โว ภควานฺ มุนีศฺวรชิโน เททีปฺยมานทฺยุติะ II

(“Kaṭhināvadāna”, 2020)

*“พระองค์ใดทรงเป็นผู้งามสง่า ทรงได้รับการน้อมบูชาแทบเบื้องบัวบาท จากปวงชนพร้อมกับเทวดาและอสูรอยู่เนืองนิตย์ ทรงเป็นครู(ผู้สั่งสอน)สิ่งที่เป็นมงคลคือการสั่งสมบุญย์โดยประจักษ์แจ้ง ทรงเป็นประดุจแก้วจินดามณี ทรงเป็นสัพพัญญู ขอ**พระผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ (เศาทโธทนิ)** พระองค์นั้น ผู้ทรงกำจัดมุ่นมวยผมคือข่ายแห่งโทษะโดยไม่มีส่วนเหลือ ผู้ทรงถึงฝั่งแห่งความรู้ ผู้เป็นพระมุนีควรชินเจ้า ผู้มีภคะ ผู้ทรงรุ่งโรจน์งดงาม จงคุ้มครองซึ่งท่านทั้งหลายด้วยเทอญ”*

(แปลโดยผู้เขียน)

5) *สัทธรรมปาราชิกา* ของนิกายวัชรยาน ปรากฏการใช้ 1 ครั้ง ว่า

ยสฺยาภวทฺ ไว กรุณา ตฺริโลเก
โลกสฺย ทุะขารฺณวโศษณานฺตมฺ ।
เศาทฺโธทนึ ปารคสฺภวาพฺเธ
สมฺพุทฺธมารฺยํ สุคตํ นมามิ ॥

(“Saddharmapārājikā”, 2018)

*“พระกรุณาของพระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดได้เป็นไปแล้วเทียวในโลกทั้งสาม ข้าแต่พระองค์ผู้ถึงฝั่งมหาสมุทรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ข้าฯ ขอนมัสการซึ่งพระสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น **ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ** ผู้เป็นพระอารยะ ผู้เป็นพระสุคต ผู้ทรงทำมหาสมุทรคือความทุกข์ของชาวโลกให้เหือดแห้งไป”*

(แปลโดยผู้เขียน)

6) *พุทธภัฏฏารกสโตตระ* วรรณกรรมประเภทสโตตระสรรเสริญพระนามพระพุทธเจ้า ของนิกายวัชรยานในเนปาล ปรากฏการใช้ 1 ครั้ง ว่า

ทุรฺทานฺตทมกํ ศานฺตํ ศุทฺธํ **เศาทฺโธทนึ** มุนิมฺ ।
สุคตํ สุคตึ เสามฺยํ ศุภารฺกีรฺตึ นมามฺยหมฺ ॥ 7 ॥

(“108 Buddhist stotras”, 2020)

“ข้าฯ ขอน้อมนมัสการซึ่งพระทุรทานตทมกะ (ผู้ฝึกบุรุษที่ฝึกได้ยาก) พระศานตะ (ผู้สงบ) พระศุทธะ (ผู้บริสุทธิ์) ***พระเศาทโธทนิ*** *(ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) พระมุนี พระสุคต พระสุคติ พระเสามยะ (ผู้รื่นรมย์) และพระศุภรกีรติ (ผู้มีพระเกียรติยศงดงาม)”*

(แปลโดยผู้เขียน)

7) *มหาโพธิภัฏฏารกสโตตระ* วรรณกรรมประเภทสโตตระสรรเสริญพระนามพระพุทธเจ้า ของนิกายวัชรยานในเนปาล ปรากฏการใช้ 1 ครั้ง ว่า

ศาสฺตารมคฺรยฺ นรวีรวีรฺ
มายาสุตๆ การุณิกๆ ชิเนนฺทฺรมฺ ।
เศาทฺโธทนึ โลกวิทๆ มุนีนฺทฺรๆ
ศฺรีศากฺยสึหๆ ปฺรณมามิ นิตฺยมฺ ॥ 4 ॥

(“108 Buddhist stotras”, 2020)

“ข้าฯ ขอนอบน้อมซึ่งพระศาสดา พระอัครยะ (ผู้เลิศล้ำ) พระนรวีรวีระ (ผู้แกล้วกล้าเหนือนรชน) พระมายาสุตะ (ผู้เป็นพระโอรสของพระนางมหามายา) พระการุณิกะ (ผู้มีความกรุณา) พระชิเนนทระ ***พระเศาทโธทนิ*** *(ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) พระโลกวิทะ (ผู้รู้แจ้งซึ่งโลก) พระมุนีนทระ และพระศรี-ศากยสิงหะ ตลอดกาลเนืองนิตย์”*

(แปลโดยผู้เขียน)

8) *ศากยสิงหสโตตระ* วรรณกรรมประเภทสโตตระสรรเสริญพระนามพระพุทธเจ้า ของนิกายวัชรยานในเนปาล ปรากฏการใช้ 1 ครั้ง ว่า

เศาทฺโธทนึ เคาตมิปาลนียๆ
มายาสุตๆ มารชิตๆ มหานฺตมฺ ।
มเหศฺวราทฺไยรฺ มหนียมูรฺติ-
มเมยมาหาตฺมฺยมเมยธรฺมมฺ ॥ 6 ॥

(“108 Buddhist stotras”, 2020)

*“ข้าฯ ขอนอบน้อมซึ่ง****พระเศาทโธทนิ*** *(ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) พระเคาตมิปาลนียะ พระมายาสุตะ พระมารชิตะ พระมหานตะ*

ผู้มีพระวรกายที่ควรแก่การบูชาจากพระมเหศวรเป็นต้น ผู้มีความยิ่งใหญ่อันนับประมาณมิได้ (อเมยมาหาตฺมฺย) ผู้มีพระธรรมอันไร้ขอบเขต (อเมยธรฺม)"

(แปลโดยผู้เขียน)

9) *นามาษฏศตกะ* วรรณกรรมสันสกฤตของลังกา สันนิษฐานว่าเป็นของสำนักอภัยคีรีวิหาร สมัยโปโลนนารุวะ ไม่ปรากฏชื่อผู้ประพันธ์ มีความคล้ายกันกับ*พุทธภัฏฏารก-สโตตระ*ของเนปาล ปรากฏการใช้ 1 ครั้ง ว่า

ทุรฺทานฺตทมกำ สรฺวฺยำ ศุทฺธำ **เศาทฺโธทนึ** มุนิมฺ ।
สุคตำ สุคตึ เสามฺยำ ศุภฺรกีรฺตฺตึ นมามฺยหมฺ ॥ 7 ॥

(Chandawimala, n.d.)

*"ข้าฯ ขอน้อมนมัสการซึ่งพระผู้ฝึกบุรุษที่ฝึกได้ยาก (ทุรทานตทมกะ) พระสรวยะ พระผู้บริสุทธิ์ (ศุทฺธ) **พระเศาทโธทนิ (ผู้เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ)** พระมุนี พระสุคต พระสุคติ พระผู้มีความรื่นรมย์ (เสามย) และพระผู้มีพระเกียรติยศงดงาม (ศุภรกีรติ)"*

(แปลโดยผู้เขียน)

1.2 คัมภีร์พุทธศาสนาที่ใช้ภาษาบาลี

ในฝ่ายภาษาบาลีไม่มีสระเอา จากคำว่า "เศาทฺโธทนิ" จึงแปลงเป็นคำว่า "**สุทฺโธทนิ**" ดังที่ปรากฏใน*อภิธานัปปทีปิกา* (1.4) (ชินวรสิริวัฒน์, สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวง, 2541, น. 3) ซึ่งมีอายุราว พ.ศ. 1700 โดยแปลงมาจาก*อมรโกศ*ของฝ่ายสันสกฤต ต่อมา*อภิธานัปปทีปิกาฏีกา* (พ.ศ. 1859) อธิบายคำนี้ว่า *"ข้าวสุกอันบริสุทธิ์มีแก่พระราชาพระองค์นั้น เหตุนั้น พระราชาพระองค์นั้นจึงชื่อว่า สุทโธทนะ, เหล่ากอ (หรือเชื้อสาย) ของพระเจ้าสุทโธทนะนั้น จึงชื่อว่า สุทโธทนิ (ผู้สืบเชื้อสายของพระเจ้าสุทโธทนะ)" (สุทฺธำ โอทนำ อสฺสาติ สุทฺโธทโน, ตสฺส อปจฺจำ สุทฺโธทนิ)* (พระศรีสุทธิพงศ์, 2527, น. 13) และ*อภิธานัปปทีปิกาสูจิ*อธิบายเหมือนฎีกาว่า *"เหล่ากอของพระเจ้าสุทโธทนะชื่อว่า สุทโธทนิ" (สุทฺโธทนสฺส รญฺโญ อปจฺจำ สุทฺโธทนิ)* แต่ได้ระบุเรื่องไวยากรณ์เพิ่มเติมว่า ลง "ณิ ปัจจัย" ด้วย (ณิ ปัจจัยในโคตตตัทธิต) ("อภิธานปฺปทีปิกา และอภิธานปฺปทีปิกาสูจิ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย", 2560, น. 905)

น่าสังเกตว่าแม้คำนี้จะถูกบันทึกในคัมภีร์ประเภทอภิธานของฝ่ายบาลีก็จริง แต่เท่าที่ผู้เขียนค้นข้อมูลแล้วไม่พบการใช้จริงในคัมภีร์ใดเลย นอกเสียจากใน*ชินวังสทีป*ที่ประพันธ์โดยท่าน

เมธานันทะ ณ ประเทศศรีลังกาใน พ.ศ. 2460 (ตรงกับรัชกาลที่ 6) อันถือว่าเป็นวรรณกรรมบาลีสมัยใหม่ ผู้เขียนพบว่าคำว่า “สุทฺโธทนิ” ปรากฏในเรื่องทั้งหมด 3 ครั้ง หากแต่ได้แปลง -นิ เป็น -นี แล้ว ดังนี้

ตสฺมึ กาเล คหปติกุเล ชาโต มหาเสฏฺฐิปิ
ปตฺโต ราชคฺคหปุรวรํ สทฺโธ สุทตฺตาภิโธ ।
พุทฺโธ หุตฺวา ยมธิวสเต’ตฺย’สฺโสสิ **สุทฺโธทนี**
ปจฺจูสสมึ อมรวิวฏฺฏทฺวาเรน ตตฺรา’คมา ॥ 15.95 ॥

(“Jinavamsadipa”, n.d.)

*“ในเวลานั้น มหาเศรษฐีนามว่าสุทัตตะ (อนาถปิณฑิกเศรษฐี) ผู้เกิดในตระกูลคฤหบดี ก็พลันถึงเมืองราชคฤห์อันประเสริฐ มีความศรัทธา ได้ฟังว่า **‘พระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ (สุทโธทนี)** เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ประทับอยู่ (ณ เมืองนี้)’ จึงได้ไปยังที่นั้น ทางประตูที่เหล่าเทวดาเปิดให้แล้วในเวลาเช้าตรู่”*

(แปลโดยผู้เขียน)

เยสํ โพธนสตฺติยา สุมติยา จา’นญฺญเนยฺโย สยํ
พุทฺธตฺตา จ ยถา วิกาสปทุมํ โส พุชฺฌนฏฺเฐนปิ ।
นานาพุทฺธคุณสฺส วิสฺสวนโต พุทฺโธติ **สุทฺโธทนี**
อพฺภุคฺคญฺฉิ ติพุทฺธเขตฺตภาวเน ตกิตฺติคีตสฺสโร ॥ 25.8 ॥

(“Jinavamsadipa”, n.d.)

*“**พระสุทโธทนี**พระองค์นั้น ผู้ทรงไม่มีผู้อื่นนำไปได้ด้วยหอกคือพระปัญญาและด้วยพระดำริอันดีงาม เพราะทรงตรัสรู้ได้โดยพระองค์เอง ราวกับดอกปทุมที่แย้มบานเองฉะนั้น จึงทรงมีพระนามว่า “พุทธะ” เพราะความหมายว่ารู้แจ้ง คือเพราะการแผ่ขยายออกไปแห่งพุทธคุณนานาประการ พระสุรเสียงคือบทเพลงแห่งเกียรติยศของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ฟุ้งไปแล้วในพุทธเขตทั้ง 3”*

(แปลโดยผู้เขียน)

ขีณตฺตา ปรมาย มคฺคมติยา ทุพฺพุทฺธิยา พุทฺธิยา
ลทฺธตฺตาปิ อนุตฺตรุตฺตรคุณาลงฺการสามคฺคิยา ।
โส สมฺโพธิปรายโณ สิริฆโน พุทฺโธติ **สุทฺโธทนี**
โลกมฺโภธิมลงฺกริ นิชยโสกลฺโลลมาลาหิ’มํ ॥ 25.12 ॥

(“Jinavamsadipa”, n.d.)

“เพราะความสิ้นไปแห่งอวิชชา เนื่องจากพระปัญญาญาณที่นำไปสู่หนทาง (มรรค) อันยอดเยี่ยม และเพราะทรงได้การตรัสรู้ เนื่องจากความพรักพร้อมแห่งเครื่องอลังการคือพระคุณอันสูงสุดที่ไม่มีสิ่งใดยิ่งกว่า ***พระสุทโธทนี*** *พระองค์นั้น ทรงมีพระสัมโพธิญาณเป็นเบื้องหน้า ทรงเป็นผู้รุ่งโรจน์เพราะทรงประกอบด้วยสิริ (สิริฆนะ-ศรีฆนะ) จึงทรงพระนามว่า ‘พุทธะ’ ได้ทรงตกแต่งมหาสมุทรคือโลกใบนี้แล้วด้วยเกลียวคลื่นคือพระเกียรติยศของพระองค์เอง”*

(แปลโดยผู้เขียน)

2. การปรากฏในศิลาจารึก

ผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูลในจารึกพบว่ามีปรากฏในจารึก 2 หลัก ดังนี้

1. จารึกพบที่พุทธคยาซึ่งระบุว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้ 1,813 ปี (Indraji, 1984) มีเนื้อหาตอนหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้าปุรุโษตตมสิงหะถวายพระกุฏิอันงดงามราวกับพระคันธกุฏิของพระพุทธเจ้า ดังความว่า

โส’ยं ทฺวษฏฺมิโว’ตฺตมं ชินปุรं ยาตสฺย ปุณฺยาตฺมโน
รตฺนศฺรีทฺหิตุะ สุตสฺย จ ตถา มาณิกฺยสึหสฺย หิ ।
ปุณฺโยทฺเทศวศาจฺ จการ รุจิรำ **เศาทฺโธทเนะ** ศฺรทฺธยา
ศฺรีมทฺคนฺธกุฏีมิมามิว กุฏี ̊ โมกฺษสฺย เสาขฺยสฺย จ ॥

(Indraji, 1984, p. 342)

“(พระเจ้าปุรุโษตตมสิงหะ)พระองค์นี้นั้น เพราะทรงมีพระราชศรัทธาต่อ ***พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ (พระพุทธเจ้า)*** *จึงได้ทรงสร้างพระกุฏิอันงดงามนี้ไว้สำหรับความหลุดพ้นและความสุข อันประดุจพระคันธกุฏิอันรุ่งเรือง(ของพระพุทธเจ้า) เนื่องจากประสงค์จะแสดงซึ่งบุญของพระเจ้ามาณิกยสิงหะ ผู้เป็นพระโอรสของพระราชธิดา(ของพระองค์)ผู้ชื่อว่ารัตนศรี ผู้มีใจตั้งมั่นในบุญ ราวกับจะดำเนินไปเพื่อทอดพระเนตรซึ่งชินปุระ (เมืองของพระพุทธเจ้า) อันยอดเยี่ยม”*

(แปลโดยผู้เขียน)

2. *จารึกโคกยายหอม (Kuk Yay Hom) (K.86)* ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 6 (พ.ศ. 1623-1650) ปรากฏในข้อความเปรียบเทียบกับพระเจ้าชัยวรมันที่ 6 ดังความว่า

ยศฺ ศฺรีชยาทิตฺยปุราภิธาเน
ราชาธิราโช’ธิคตาตฺมลาภะ ।
ทุะขารฺณวปฺลาวิตโมจนารฺถี
เศาทฺโธทนิศฺ ศากฺยปุเร ยถาสีตฺ ॥ 3 ॥

(Cœdès, 1953, p. 284)

*“พระราชาพระองค์ใดทรงเป็นราชาธิราช ประสูติในพระนครอันมีนามว่าชยาทิตยะอันรุ่งเรือง ผู้ทรงมีประสงค์จะปลดปล่อยมหาชนผู้ถูกมหาสมุทรคือความทุกข์ท่วมทับ พระราชาพระองค์นั้นราวกับ**พระเศาทโธทนิ (พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ)** ประสูติในพระนครของเหล่าศากยะฉะนั้น”*

(แปลโดยผู้เขียน)

จากที่ผู้เขียนได้ตรวจสอบค้นหาคำว่า “เศาทฺโธทนิ” ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนานิกายต่าง ๆ และในจารึกทำให้ได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

1) คำนี้ปรากฏในคัมภีร์ที่มีอายุเก่าที่สุดคือ *พุทธจริต*ของพระอัศวโฆษ ราวพุทธศตวรรษที่ 7 ซึ่งถูกใช้ 3 ครั้งซึ่งมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ที่ปรากฏเพียงครั้งเดียว (ในกรณีนี้ไม่นับ*ชินวังสทีป* ซึ่งเป็นวรรณกรรมบาลีสมัยใหม่) เป็นไปได้ว่าผู้ที่ผูกศัพท์นี้ขึ้นมาอาจเป็นพระอัศวโฆษ

2) ปรากฏทั้งในพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่ใช้ภาษาสันสกฤตคือนิกายสรรวาสติวาท และเถรวาทที่ใช้ภาษาบาลี รวมถึงนิกายมหายาน นิกายวัชรยาน

3) ใช้สำหรับพระพุทธเจ้าศากยมุนี โอรสของพระเจ้าศุทโธทนะเท่านั้น มิได้หมายถึงพระพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ

4) ปรากฏในบริบททั้งในตอนที่ตรัสรู้แล้วและยังไม่ได้ตรัสรู้ เนื่องจากกวีเลือกใช้คำที่ลงฉันทลักษณ์เป็นสำคัญ

5) ใช้ในฝ่ายสันสกฤตมากกว่าบาลี (ในบาลีหมายถึงที่แปลงมาเป็น “สุทฺโธทนิ” แล้ว)

จากหลักฐานการปรากฏคำว่า “เศาทฺโธทนิ” ในคัมภีร์พุทธศาสนาหลากหลายนิกายข้างต้น ผู้เขียนจะนำไปเชื่อมโยงกับคำนี้ที่ปรากฏใน*จารึกซับจำปา 2* ในหัวข้อถัดไป

“เศาทฺโธทนิ” ใน*จารึกซับจำปา 2*: ข้อสันนิษฐานเรื่องความสัมพันธ์กับพุทธศาสนานิกายสรรวาสติวาท

“สรรวาสติวาท” (ส. สรฺวาสฺติวาท; ป. สพฺพตฺถิกวาท) เป็นหนึ่งใน 18 นิกายแห่งยุคแตกนิกายของพระพุทธศาสนาในสมัยอินเดียโบราณ ในหลักฐานฝ่ายบาลีคือคัมภีร์*ทีปวงศ์*ระบุว่านิกายนี้แยกออกมาจากนิกายมหิสาสกะ หากแต่ในคัมภีร์*สมยเภโทปรจนจักร*ของนิกายสรรวาสติวาทเองระบุว่าแยกออกมาจากนิกายเถรวาท (สถวีรวาท) โดยตรง (เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, 2559, น. 68, 76) นิกายนี้ใช้ภาษาสันสกฤตบันทึกหลักธรรมคำสอน มีความใกล้เคียงกับเถรวาทที่ใช้ภาษาบาลีมากที่สุด แต่ก็มีแนวคิดบางประการที่แตกต่างกัน (Bapat, 1956, p. 105-106) เจริญรุ่งเรืองขึ้นอยู่ในแคว้นมถุราและทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียโบราณ (ปัจจุบันคือปากีสถาน) ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้ากนิษกะ กล่าวได้ว่านิกายสรรวาสติวาทนี้เป็นนิกายเถรวาทที่ใช้ภาษาสันสกฤตหรือเรียกได้ว่าเป็น “เถรวาทฝ่ายเหนือ” (อุตตรนิกาย)

แม้คำว่า “เศาทฺโธทนิ” ใน*จารึกซับจำปา 2* จะพบได้ในคัมภีร์พุทธศาสนาภาษาสันสกฤตหลายนิกายดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว แต่จากบริบทด้านพื้นที่ของเมืองโบราณซับจำปาซึ่งพบจารึกหลักธรรมภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกอันเป็นภาษาที่ใช้ในนิกายเถรวาทฝ่ายใต้ (ทักษิณนิกาย) จากลังกา ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตว่า *จารึกซับจำปา 2* ที่ใช้ภาษาสันสกฤตเพียงหลักเดียวในบริเวณนี้ทั้งยังมีการสัมผัสกับภาษาบาลี หากจะเกี่ยวข้องกับนิกายเถรวาทก็คงเป็นนิกายเถรวาทฝ่ายเหนือ (อุตตรนิกาย) ที่ใช้ภาษาสันสกฤตนั่นก็คือ “นิกายสรรวาสติวาท” นั่นเอง ซึ่งคำว่า “เศาทฺโธทนิ” ที่ปรากฏเก่ากว่า*จารึกซับจำปา 2* นี้ก็มีใช้ในคัมภีร์ของนิกายนี้นั่นคือ*พุทธจริต*ของพระอัศวโฆษ บริเวณเมืองโบราณซับจำปาแห่งนี้จึงอาจเป็นการผสมผสานกันระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทที่ใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตก็เป็นได้ เนื่องจากมีหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยของนิกายสรรวาสติวาทในวัฒนธรรมทวารวดีภาคกลางของประเทศไทยอยู่บ้าง เช่น พระพิมพ์ดินเผาจากราชบุรีที่ด้านหน้ามีรูปพระพุทธเจ้าแสดงมหาปาฏิหาริย์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์*ทิวยาวทาน*ของนิกายสรรวาสติวาท แต่ด้านหลังมีจารึกคาถาเย ธมฺมา ภาษาบาลี (ธนกฤต ลออสุวรรณ, 2547, น. 153-158)

ดังนั้น *จารึกซับจำปา 2* ซึ่งเป็นจารึกภาษาสันสกฤตเพียงหลักเดียวในท่ามกลางจารึกภาษาบาลีบริเวณเมืองโบราณซับจำปานี้จึงอาจเป็นจารึกที่นับเนื่องในพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่ใช้ภาษาสันสกฤตนั่นก็คือนิกายสรรวาสติวาทก็เป็นได้

บทสรุป

จารึกซับจำปา 2 แต่เดิมในทะเบียนประวัติระบุว่า **“ชำรุดมาก”** (กรมศิลปากร, 2559ก, น. 328) เพราะคาดว่าจารึกหลักนี้น่าจะมีความกว้างในด้านซ้ายและขวามากกว่านี้หรืออ่านวนรอบไปทางขวามือเหมือนจารึกประเภทเสาแปดเหลี่ยมที่พบบริเวณเดียวกัน จึงอาจเป็นเหตุผลที่หนังสือ *จารึกในประเทศไทย เล่ม 1* ใส่ขีดยาว (_____) ไว้เพื่อระบุว่าตัวอักษรที่หายไปนั้นกำหนดไม่ได้ว่ามีกี่ตัว แต่ผู้เขียนได้พิจารณาอ่านใหม่และพบว่าจารึกหลักนี้ไม่ได้มีความกว้างมากไปกว่านี้และไม่ได้อ่านวนรอบไปทางขวามือเหมือนจารึกประเภทเสาแปดเหลี่ยม หากแต่อ่านสุดบรรทัดแล้วต้องอ่านบรรทัดถัดมา เมื่อพิจารณาข้อความใหม่จากการอ่านเช่นนี้แล้วพบว่าจารึกหลักนี้แต่งเป็นศารทูลวิกรีฑิตฉันท์จำนวน 1 บท ไม่ได้ชำรุดมากอย่างที่คิด มีเพียง 5 ตัวอักษรที่หายไป ซึ่งชำรุดในตำแหน่งคำแรกของขอบด้านซ้ายจารึก ตั้งแต่บรรทัดที่ 1 ถึง 5 และผู้เขียนได้สันนิษฐานคำที่หายไปนี้ขึ้นมาโดยอิงตามบริบทและข้อกำหนดของฉันทลักษณ์จนนำไปสู่การอ่าน แปล และตีความใหม่

จากการอ่าน แปล และตีความใหม่ทำให้ได้คำแปลที่เป็นเอกภาพมากกว่าคำแปลเดิม สามารถเชื่อมโยงคำแปลเข้าด้วยกันได้ ทำให้ทราบว่าเนื้อความในจารึกเป็นการสรรเสริญพระพุทธเจ้าศากยมุนีผู้ทรงเป็นอธิบดีเหนือผืนแผ่นดินทั้งหลาย นอกจากนี้การพบคำว่า “เศาทฺโธทนิ”(พระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ) และ “สากฺย[สึ]ห” (พระผู้เป็นสิงห์แห่งชาวศากยะ) ซึ่งเป็นพระนามของพระพุทธเจ้าศากยมุนีนั้นยังเป็นการยืนยันว่าจารึกหลักนี้นับเนื่องในพุทธศาสนาอย่างแน่นอน

อนึ่ง คำศัพท์สำคัญว่า “เศาทฺโธทนิ” นี้ไม่ปรากฏในจารึกภาษาสันสกฤตในประเทศไทยมาก่อน จากการตรวจสอบค้นหาคำนี้ในคัมภีร์พุทธศาสนาหลายนิกายพบว่าเป็นคำที่มีใช้ในคัมภีร์ของนิกายสรรวาสติวาท มหายาน วัชรยาน เป็นต้น แต่จากบริบทด้านพื้นที่ของเมืองโบราณซับจำปาซึ่งพบจารึกหลักธรรมภาษาบาลีจากพระไตรปิฎกอันเป็นภาษาที่ใช้ในนิกายเถรวาทฝ่ายใต้ (ทักษิณนิกาย) จากลังกา *จารึกซับจำปา 2* ที่เป็นจารึกภาษาสันสกฤตเพียงหลักเดียวในบริเวณนี้ทั้งยังมีการสัมผัสกับภาษาบาลี จึงอาจเป็นจารึกที่นับเนื่องในพุทธศาสนานิกายเถรวาทฝ่ายเหนือ (อุตตรนิกาย) ที่ใช้ภาษาสันสกฤตนั่นก็คือนิกายสรรวาสติวาทก็เป็นได้ เพราะในวัฒนธรรมทวารวดีภาคกลางของประเทศไทยก็พบร่องรอยของนิกายนี้อยู่บ้าง เช่น พระพิมพ์ดินเผาจากราชบุรี (ธนกฤต ลออสุวรรณ, 2547, น. 153-158)

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ชะเอม แก้วคล้าย ผู้เป็นปฐมแห่งการอ่านแปลจารึกหลักนี้ ซึ่งถ้าไม่มีการอ่านและแปลของท่าน ผู้เขียนก็คงไม่อาจนำมาต่อยอดความรู้นี้ได้ ขอขอบพระคุณ ผศ. ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ที่ได้กรุณาตรวจคำอ่านและคำแปลจารึกหลักนี้ด้วยความเอาใจใส่ ขอขอบพระคุณพระมหาญาณธวัช มายะ และพระมหาพรภวิทย์ อุปชัย ที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูลบางประการและช่วยตรวจสอบคำแปลภาษาสันสกฤตเป็นภาษาไทยในบทอื่น ๆ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาชี้แนะข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงบทความให้ดียิ่งขึ้น หากจะมีคุณความดีประการใดเกิดจากบทความนี้ ผู้เขียนขอมอบแด่อาจารย์ชะเอม แก้วคล้าย ผู้บุกเบิก และครูผู้สอนจารึกทุกท่าน อย่างไรก็ตาม หากจะมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2559ก). *จารึกในประเทศไทย เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

กรมศิลปากร. (2559ข). *จารึกในประเทศไทย เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

ชินวรสิริวัฒน์, สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวง. (ทรงเรียงเรียง). (2541). *พระคัมภีร์อภิธานัปปทีปิกา หรือพจนานุกรมภาษาบาลีแปลเป็นไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ธนกฤต ลออสุวรรณ. (2547, มกราคม - มิถุนายน). พระพิมพ์ดินเผาจากราชบุรี : ร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างนิกายเถรวาท-มหายานในสมัยทวารวดี. *ดำรงวิชาการ*, 3(5), น. 152-161.

เมธี พิทักษ์ธีระธรรม. (2559, กรกฎาคม - ธันวาคม). Samayabhedoparacanacakra: คำแปลพร้อมเชิงอรรถวิเคราะห์ (2). *ธรรมธารา*, 2(2), น. 57-104.

พระศรีสุทธิพงศ์. (เรียบเรียง). (2527). *อภิธานปฺปทีปิกาฏีกา.* กรุงเทพฯ: เทคนิค (19).

ภูธร ภูมะธน. (2558). รูปเคารพเนื่องในพระพุทธศาสนา. ใน ภูธร ภูมะธน (บ.ก.), *ซับจำปา: พิพิธภัณฑ์ซับจำปา จังหวัดลพบุรี* (น. 33-67). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

วิสุทธ์ บุษยกุล. (2554). *แบบเรียนภาษาสันสกฤต.* กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2562). *จารึกซับจำปา 2.* สืบค้นจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/925

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา.* กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

สำเนียง เลื่อมใส. (2547). *มหากาพย์พุทธจริต.* กรุงเทพฯ: ศูนย์สันสกฤตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. (2553). *มหาวัสตุอวทาน เล่ม 1.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสันสกฤตศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

อภิธานปฺปทีปิกา และอภิธานปฺปทีปิกาสูจิ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อุเทน วงศ์สถิตย์. (2556). *คำอ่านและการตีความใหม่ จารึกเสาแปดเหลี่ยม 2 (ซับจำปา).* สืบค้นจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/articles/detail/11959

108 Buddhist stotras. (2020). Retrieved from http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/corpustei/transformations/html/sa_108-buddhist-stotras.htm

Amarakośa. (2020). Retrieved from http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/corpustei/transformations/html/sa_amarasiMha-nAmaliGgAnuzAsana.htm

Bapat, P. V. (1956). *2500 Years of Buddhism.* New Delhi: The Ministry of Information and Broadcasting of the Government of India.

Ballantyne, James R. (1867). *The Laghu Kaumudi: a Sanskrit Grammar* (2nd ed). Benares: E. J. Lazarus.

Cœdès, G. (1953). *Inscriptions du Cambodge Vol. V.* Paris: Imprimerie d'extreme-Orient.

Chandawimala, Rangama. (n.d.). *The Nāmāṣṭaśataka of Sri Lanka and the Buddhabhaṭṭāraka Stotram in Nepal.* Retrieved from https://www.academia.edu/37465490/The_Namastasataka_of_Sri_Lanka_and_the_Buddhabhattaraka_Stotram_in_Nepal

Indraji, Pandit Bhagwanlal. (1984). An inscription at Gaya dated in the year 1813 of Buddha's Nirvana, with two others of the same period. In Jas. Burgess (ed.). *The Indian antiquary: a journal of oriental research Vol. X-1881* (reprint) (p. 341-347). Delhi: Swati Publications.

Jinavamsadipa. (n.d.). Retrieved from http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/2_pali/7_poe/jinava_u.htm

Kaṭhināvadāna. (2020). Retrieved from http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/corpustei/transformations/html/sa_kaThinAvadAna.htm

Ratnamālāvadāna. (2020). Retrieved from http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gretil/corpustei/transformations/html/sa_ratnamAlAvadAna.htm

Saddharmapārājikā. (2018). Retrieved from http://www.dsbcproject.org/canon-text/content/766/2894

Shastri, Satya Vrat. (2014). *Sanskrit Inscriptions of Thailand.* Delhi: Vikas Computer&Printers.

บทความวิจัย (Research Article)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

Thai literature learning achievement of Samakkheephet Khamchan for the students in Mathayomsuksa 6 using cooperative learning management with Jigsaw technique

สุวกุล นาคสุขมูล[1*] และทรงภพ ขุนมธุรส[2]
Suwakun Naksukmool[1*] and Songphop Khunmathurot[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ หลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จำนวน 3 แผน ๆ ละ 2 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบปรนัยจำนวน 16 ข้อ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test dependent)

ผลการศึกษาพบว่า 1) คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Bachelor of Education, Thai language major, Faculty of Education, Naresuan University
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assistant Professor, Ph.D., Thai language major, Faculty of Education, Naresuan University

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.66, S.D. = 0.24)

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ สามัคคีเภทคำฉันท์

Abstract

This research aimed 1) to compare the academic achievement of Thai literature of Samakkheephet Khamchan for mathayomsuksa 6 students before and after learning using cooperative learning management with Jigsaw technique. 2) to compare the learning achievement of Thai literature on the subject of Samakkheephet Khamchan using cooperative learning management with Jigsaw technique for mathayomsuksa 6 students after studying with 70% criteria and 3) to study students satisfaction towards using cooperative learning management with Jigsaw technique. The sample group was mathayomsuksa 6/6, Uttaradit Darunee School in the second semester of academic year 2020. A total of 44 students were obtained by cluster random sampling. The tools used for data collection consisted of 1) three lesson plans, two hours each 2) sixteen multiple-choice achievement tests and 3) 10 items of satisfaction questionnaires. Data were analyzed by percentage, mean and t-test.

The results showed that 1) the student's post-study score was significantly higher than the pre study score at the .05 level of confidence. 2) the learning achievement of Thai literature using cooperative learning management with Jigsaw technique for mathayomsuksa 6 students was 70% higher than the threshold at the .05 level of confidence. and 3) the students' satisfaction towards the management of Thai literature learning of Samakkheephet Khamchan using cooperative learning management with Jigsaw technique overall, was at the highest level. ($\bar{X}$ = 4.66, S.D. = 0.24)

Keywords: Thai literature learning achievement, Cooperative learning management with Jigsaw technique, Samakkheephet Khamchan

บทนำ

ภาษาเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน มนุษย์เจริญเติบโตมาได้เพราะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งมนุษย์ยังใช้ภาษาเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญาและความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติด้วย ซึ่งมนุษย์ได้ส่งผ่านการปรากฏต่าง ๆ เหล่านี้ออกมาในรูปลักษณะที่เรียกว่า วรรณกรรมและวรรณคดี

วรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์และมีหน้าที่สำคัญในการเป็นเครื่องมือขัดเกลาและยกระดับจิตใจของมนุษย์ ไม่เพียงเท่านั้น วรรณคดียังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญของสังคมอีกด้วย ดังที่ พรพิมล หงษ์น้อย (2559, น. 1) ได้กล่าวไว้ว่า “วรรณคดีเป็นการนำเสนอภาพตามมุมมองของกวีผ่านตัวอักษรในแง่มุมต่าง ๆ ออกสู่สายตาผู้อ่าน ซึ่งเป็นศิลปะที่ให้คุณค่าด้านอารมณ์ สุนทรียภาพทางภาษาที่กระทบใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์และเป็นภาษาที่ผู้ประพันธ์ได้จงใจคัดเลือกเป็นพิเศษ เพื่อให้ผู้อ่าน เกิดการเปลี่ยนแปลงในจิตใจด้วย”

การศึกษาวรรณคดีจึงเป็นเสมือนการเรียนรู้เรื่องราวของชีวิต วัฒนธรรมและอารมณ์ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องหรือสะท้อนความเป็นไปของมนุษย์ผ่านภาษาที่คัดสรรคำ นำมาร้อยเรียงอย่างประณีตงดงามซึ่งช่วยกล่อมเกลาทำให้เกิดความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ และเกิดความงอกงามทางสติปัญญา ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และเข้าใจสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในชาติ การศึกษาวรรณคดีนั้นเราจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ และวิถีชีวิตของชนในชาติ

ด้วยความสำคัญของวรรณคดีดังกล่าว หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระการเรียนรู้ภาษาไทยจึงได้จัดให้วรรณคดีเป็นสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม ระบุไว้ในมาตรฐานท 5.1 ว่า เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) อย่างไรก็ตามการที่ครูจะสอนวรรณคดีวรรณกรรมให้บรรลุตามมาตรฐาน ท 5.1 นั้นยังมีปัญหาจากทั้งผู้สอนและผู้เรียน เมื่อพิจารณาผลการทดสอบทางศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 (สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2562) พบว่าสาระการเรียนรู้ที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ที่ 45.41 ซึ่งต่ำกว่าร้อยละ 50 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีและวรรณกรรมไม่เป็นไปตามเกณฑ์

จากการประมวลสาเหตุของปัญหาประกอบกับบทสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พรทิพย์ เหล่ากอดี ประภา กองบัวแก้ว และวิชุตา ทองคำกัลยา (2559, อ้างถึงใน นเรศ ทองอินทร์, 2560, น. 492) พบว่า “นักเรียนขาดความใส่ใจในการอ่าน นักเรียนไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ เนื่องจากไม่รู้ศัพท์จึงทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย” นอกจากนี้อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านวิธีการสอนของครูซึ่ง กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ (2557, อ้างถึงใน ชลธิชา หอมฟุ้ง, 2557, น. 5) ได้กล่าวไว้ว่า “เด็กในปัจจุบันเป็นเด็กที่กล้าแสดงออก ดังนั้นการให้เด็กนั่งเรียนเฉย ๆ ฟังและจดตามที่ครูสอนจึงเป็นการสอนที่ทำให้เด็กเบื่อหน่ายและไม่สามารถเก็บเกี่ยวสาระต่าง ๆ จากการเรียนได้” สอดคล้องกับแนวคิดของ สุจริต เพียรชอบ, (2539, อ้างถึงใน ปนัดดา ใจสุทธิ์, 2559, น. 831) ที่ว่า “ครูจะต้องเลือกใช้วิธีการสอนต่าง ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ ซึ่งวิธีการสอนที่ควรใช้ ได้แก่ การอภิปราย การแบ่งกลุ่มทำงาน การแบ่งกลุ่มระดมความคิด ใช้เกม เพลงและสถานการณ์จำลอง” ดังนั้นครูผู้สอนควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ไม่เน้นสอนถอดความและบรรยาย แต่ควรจะให้นักเรียนได้คิดและร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด

จากปัญหาการสอนวรรณคดีดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาเทคนิคและวิธีการสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวรรณคดี ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ (จันทรา ตันติพงศานุรักษ์, 2543) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม มีการจัดบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มเก่ง ปานกลางและอ่อนมีบทบาทเท่าเทียมกันในการศึกษาข้อมูลและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่าเทคนิคการสอนนี้มีลักษณะเด่นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ จะเน้นกระบวนการกลุ่ม การช่วยกันเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ครบถ้วนภายในระยะเวลาอันสั้น กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบจิ๊กซอร์ (Jigsaw) กิจกรรมที่ครูผู้สอนมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาที่กำหนดให้ สมาชิกแต่ละคนจะถูกกำหนดโดยกลุ่ม ให้ศึกษาเนื้อหาคนละตอนที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจะไปทำงานร่วมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาที่เหมือนกัน หลังจากที่ทุกคนศึกษาเนื้อหานั้นจนเข้าใจแล้ว จึงกลับเข้ากลุ่มเดิม แล้วเล่าเรื่องที่ตนศึกษาให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มฟัง โดยเรียงตามลำดับเรื่องราว เสร็จแล้วให้สมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกัน ครูผู้สอนอาจเตรียมข้อสอบเกี่ยวกับบทเรียนนั้นไว้ ทดสอบความเข้าใจเนื้อหาที่เรียนในช่วงสุดท้ายของการเรียน อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบจิ๊กซอร์ (Jigsaw) เป็นเทคนิคการสอนรูปแบบหนึ่งของการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ช่วยผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จไปพร้อม ๆ กัน โดยให้นักเรียนแต่ละคนของกลุ่มศึกษาเนื้อหาสาระของแต่ละส่วน

เพื่อให้นำเนื้อหาสาระที่ศึกษามาประกอบกันเป็นความรู้เรื่องหนึ่ง ๆ ได้ ซึ่งเปรียบเสมือนการต่อจิ๊กซอว์ (ทิศนา แขมมณี, 2551) โดยผู้วิจัยได้นำวรรณคดีเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ มาใช้ในการสอนครั้งนี้

สามัคคีเภทคำฉันท์ เป็นนิทานสุภาษิตในมหาปรินิพพานสูตรและอรรถกถาสุมังคลวิลาสินี ทีฆนิกาย มหาวรรค ลงพิมพ์ในหนังสือธรรมจักษุ หนังสือรุ่นแรกของมหามงกุฎราชวิทยาลัยที่เรียบเรียงเป็นภาษาบาลี นายชิต บุรทัตอาศัยเค้าคำแปลของเรื่องสามัคคีเภทนี้มาแต่งเป็นคำฉันท์เพื่อแสดงฝีมือ โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับแคว้น ๆ หนึ่งที่ต้องการจะขยายอาณาเขตและต้องการจะตีแคว้นที่มีความสามัคคีมาก ๆ ซึ่งเป็นแคว้นของกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ จึงต้องใช้ปัญญายั่วยุให้เหล่ากษัตริย์อีกฝ่ายแตกความสามัคคีกันโดยที่ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อมากนัก นอกจากนี้วรรณคดีเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ยังให้ข้อคิดเรื่องของผลของการแตกความสามัคคี การใช้สติปัญญาในการในการเอาชนะฝ่ายศัตรูโดยที่ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ และการใช้วิจารณญาณใคร่ครวญก่อนที่ตัดสินใจทำและสะท้อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ความจงรักภักดีและความกตัญญูของตัวละครที่มีต่อบ้านเมืองของตน (กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนกุดชุมวิทยาคม, 2560) อันเป็นวรรณคดีที่มุ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของการรวมเป็นหมู่คณะ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อป้องกันรักษาบ้านเมืองให้มีความเป็นปึกแผ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) และมีเนื้อหาที่เหมาะสำหรับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เห็นได้จากงานวิจัยของ ปริญญา ปั้นสุวรรณ์ (2554) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 กับแบบปกติ พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มาก และงานวิจัยของ พงษ์กรณ์ วีรพิพรรธน์ (2554) เรื่องผลการใช้รูปแบบจิ๊กซอว์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบจิ๊กซอว์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบจิ๊กซอว์ มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบจิ๊กซอว์ มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยให้สูงขึ้น รวมทั้งยังเป็นการสร้างแนวทางในการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยให้หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่โรงเรียนกำหนดไว้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรอบแนวคิดในการวิจัย

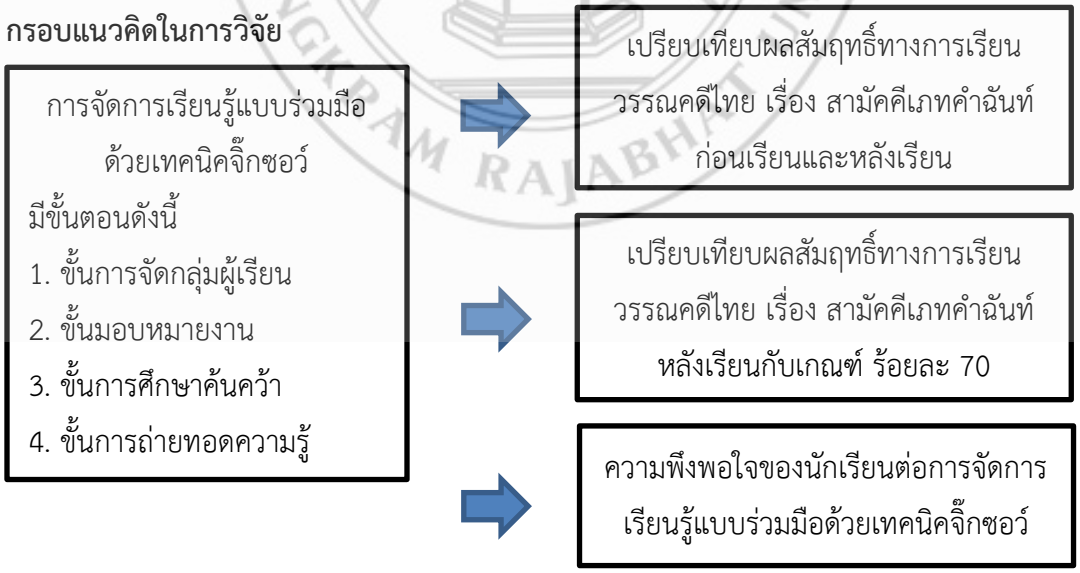

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 14 ห้องเรียน รวม 496 คน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณีอำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 44 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.2 เอกสารเกี่ยวกับวรรณคดี

1.3 เอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้

2.1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 กำหนดรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้

2.1.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนของการจัดกาเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ อันได้แก่ 1) ขั้นการจัดกลุ่มผู้เรียน 2) ขั้นมอบหมายงาน 3) ขั้นการศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นการถ่ายทอดความรู้ 5) ขั้นทดสอบความรู้ ซึ่งในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 แผนจะปรากฏทั้ง 5 ขั้นตอนดังที่กล่าวมา

2.1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย

2.2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแนะนำในส่วนที่บกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.2.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลการตรวจสอบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้แบบทดสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จำนวน 20 ข้อ

2.2.5 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 32 คน

2.2.6 นำผลที่ได้จากการทดสอบมาทำการวิเคราะห์ เพื่อหาค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อโดยพิจารณาคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากรายข้ออยู่ระหว่าง 0.2 – 0.8 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.2 – 1.0 ซึ่งพบว่ามีข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ 16 ข้อ

2.2.7 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (B) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เท่ากับ 0.71

2.2.8 จัดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

2.3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 สร้างแบบวัดความพึงพอใจ โดยกำหนดระดับความพึงพอใจ เป็น 5 ระดับ

2.3.3 นำแบบวัดความพึงพอใจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแนะนำในส่วนที่บกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.3.4 นำแบบทดสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ประเด็นคำถาม โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลการตรวจสอบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้แบบทดสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จำนวน 10 ข้อ

2.3.5 จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทดสอบก่อนเรียน

3.2 จัดการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้

จำนวน 3 แผน สัปดาห์ละ 1 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 3 สัปดาห์

3.3 ทดสอบหลังเรียน

3.4 สอบถามความพึงพอใจ

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำคำตอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนมาตรวจให้คะแนน โดยให้ข้อที่ถูกต้องได้ 1 คะแนน ข้อที่ผิด ไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ได้ 0 คะแนน

4.2 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย จากผลการทดสอบใช้สถิติ คือ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test dependent) แบบหนึ่งกลุ่มตัวอย่าง (One Sample Test)

4.3 วิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

4.4 นำคำตอบจากแบบสอบถามความพึงพอใจ มาวิเคราะห์ ใช้สถิติคือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. ขั้นสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏผล ดังตารางที่ 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	T	Sig
ก่อนเรียน	44	20	8.20	2.06	-21.64*	.00
หลังเรียน	44	20	13.09	1.58		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมันธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.20 และ 13.09 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ตามขั้นตอน 5 ขั้นตอน อันได้แก่ 1) ขั้นการจัดกลุ่มผู้เรียน 2) ขั้นมอบหมายงาน 3) ขั้นการศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นการถ่ายทอดความรู้ 5) ขั้นทดสอบความรู้ จะพบว่าในแต่ละขั้นตอนนักเรียนได้ช่วยกันและร่วมมือกันในการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกในกลุ่มได้รับเนื้อหาสาระที่ครบถ้วน จึงส่งผลให้คะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ปรากฏผลดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
คะแนนสอบ	44	13.09	1.58	8.76*	.00

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.09

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ข้อที่	กิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน	4.52	0.55	มากที่สุด
2	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้	4.50	0.70	มาก
3	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาวรรณคดีไทย	4.70	0.46	มากที่สุด
4	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการคิด และหาคำตอบได้	4.82	0.39	มากที่สุด
5	นักเรียนมีความสุขในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์	4.75	0.44	มากที่สุด
6	นักเรียนมีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	4.50	0.70	มาก

ข้อที่	กิจกรรม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
7	นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.57	0.62	มากที่สุด
8	ครูให้คำแนะนำและช่วยเหลือการทำกิจกรรมอย่างทั่วถึง	4.80	0.41	มากที่สุด
9	นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น	4.68	0.47	มากที่สุด
10	นักเรียนได้รับความรู้ใหม่จากการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.75	0.44	มากที่สุด
	รวม	**4.66**	**0.24**	**มากที่สุด**

จากตาราง 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 (S.D. = 0.24) หากพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการคิด และหาคำตอบได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 (S.D. = 0.39) รองลงมา คือ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือการทำกิจกรรมอย่างทั่วถึง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 (S.D. = 0.41) นักเรียนมีความสุขในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ และนักเรียนได้รับความรู้ใหม่จากการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 (S.D. = 0.44) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาวรรณคดีไทย อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 (S.D. = 0.46) นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 (S.D. = 0.47) นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 (S.D. = 0.62) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 (S.D. = 0.55) และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้ และนักเรียนมีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 (S.D. = 0.70) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้าง แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์สูงกว่าเกณฑ์ 70% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด

2. การอภิปรายผล

2.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.20 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 13.09 ผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มที่คละความสามารถ โดยแต่ละคนจะได้รับบทบาทของตนเองที่ต้องรับผิดชอบ และต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทร์ทิพย์ เหล็กเมฆ (2560) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยเรื่องเงาะป่าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 กับแบบปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องเงาะป่าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบร่วมมือเทคคนิคจิกซอว์อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภารดี ปัญญาใส และเด่นดาว ชลวิทย์ (2563) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ (Jigsaw) กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบร่วมมือเทคนิคจิกซอว์ (Jigsaw) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 การเปรียบเทียบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ด้วยเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่โรงเรียนกำหนดไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ซึ่งนักเรียนทุกคนได้ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ แลกเปลี่ยน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความตั้งใจ พยายาม และภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในความสำเร็จของกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยที่ดีขึ้น ซึ่งจากผลการเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ดังนั้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชนี ทาเหล็ก (2556) เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง เส้นขนาน ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 65 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ วรกุลรังสรรค์ (2557) เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 ในรายวิชาสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 79.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 70 และทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาหลังการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 อยู่ในระดับดีมาก

2.3 ผลความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้เรื่อง สามัคคีเภทคำฉันท์ แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66

(S.D. = 0.24) ซึ่งผลความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ ในภาพรวมที่อยู่ในระดับมากที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ซึ่งผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ซึ่งมีความน่าสนใจและท้าทาย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่ม มีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือและเสริมกำลังใจในการทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญา ปั้นสุวรรณ์ (2554) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 กับแบบปกติ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ไปใช้ในการสอนของกลุ่มสาระภาษาไทยในเนื้อหาและระดับชั้นอื่น ๆ ตามความเหมาะสม โดยครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจและศึกษาแนวการนำหลักการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างละเอียด เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

2. ก่อนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรอธิบายหลักการทำงานกลุ่ม หลักการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและทำงานอย่างเต็มความสามารถให้ประสบผลสำเร็จ

3. ในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผู้เรียนต้องมีวินัยและความกระตือรือร้นในการค้นคว้าและแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งนักเรียนบางคนไม่มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลหัวข้อย่อยที่ตนรับผิดชอบ ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้รับเนื้อหาสาระไม่ครบถ้วน ดังนั้นผู้สอนจึงต้องหมั่นกระตุ้นและคอยให้คำแนะนำในการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทดลองพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยด้วยเทคนิคอื่น ๆ ที่แปลกใหม่ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experimental Instruction) การจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เป็นต้น

2. ควรมีการทดลองพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเทคนิคอื่น เช่น เทคนิคการใช้คำถาม 5W1H

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ***หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551***. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนกุดชุมวิทยาคม. (2560). *โครงงานภาษาไทย : การศึกษาวรรณคดีมรดก สามัคคีเภทคำฉันท์*. ยโสธร: โรงเรียนกุดชุมวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 28.

จันทรา ตันติพงศานุรักษ์. (2543). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning). *วารสารวิชาการ,* 3 (12), น. 36-55.

ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2547). *การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฏฐ์ธวัฒน์ อนันตะสุข และพรสิริเอี่ยมแก้ว. (2558). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และความสามารถในการทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ทิศนา แขมมณี. (2551). *ศาสตรการสอน : องคความรูเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรูที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

นเรศ ทองอินทร์. (2560). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีตอบสนองผู้อ่าน ร่วมกับการใช้เทคนิคคำถามแบบ RCA*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปนัดดา ใจสุทธิ์. (2559). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2 ร่วมกับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปริญญา ปั้นสุวรรณ์. (2554). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 กับแบบปกติ.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พงษ์กรณ์ วีรพิพรรธน์. (2554). *ผลการใช้รูปแบบจิ๊กซอว์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิมล หงส์น้อย (2559). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องมัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E).* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภารดี ปัญญาใส และเด่นดาว ชลวิทย์. (2563). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ (Jigsaw) กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รัชนี ทาเหล็ก. (2556). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง เส้นขนาน ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรินทร์ทิพย์ เหล็กเมฆ. (2560). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยเรื่องเงาะป่าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 กับแบบปกติ.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2562). *คู่มือการจัดการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* กรุงเทพฯ : สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งประเทศไทย.

อุไรวรรณ วรกุลรังสรรค์. (2557). การพัฒนาทักษะการคิดด้วยเทคนิคจิกซอว์ 2 ในรายวิชาสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว* 7 (1) มกราคม – มิถุนายน, น. 1-14.

บทความวิจัย (Research Article)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Academic achievement of the Thai literature on Lilit Taleng Phai using the Six thinking hats technique on the Mathayomsuksa 5 students

ภัทราวรรณ ผาเจริญ[1*] และทรงภพ ขุนมธุรส[2] .
Pattarawan Phacharoen[1*] and Songphop Khunmathurot[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่ายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 จำนวน 8 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดี เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 15 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณคะแนนเป็นการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Bachelor of Education, Thai language major, Faculty of Education, Naresuan University
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assistant Professor, Ph.D., Thai language major, Faculty of Education, Naresuan University
* Corresponding author; email: songphop.kh@gmail.com

สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.20 คะแนน และค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 8.58 คะแนน 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.53) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.51)

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ลิลิตตะเลงพ่าย

Abstract

This research aimed to 1) compare the academic achievement of the literature on Lilit Taleng Phai, before and after the study with the learning management using the Six thinking hats technique on the Mathayousuksa 5 students 2) study students' satisfaction with the literature management on Lilit Taleng Phai with the learning management using the Six thinking hats technique on the Mathayousuksa 5 students. The sample group used was Mathayomsuksa 5/ 6 students of Uttaradit Daruni School, Muang District, Uttaradit Province at 2nd semester, academic year 2020. There were 40 people obtained by selecting a specific (Purposive Sampling) sampling method. The research instruments used were: 1) the lesson plan using Six thinking hats technique on Lilit Taleng Phai on the Mathayomsuksa 5/6 for 8 Plans 2) a literature learning achievement test on the Lilit Taleng Phai implemented on the Mathayomsuksa 5 students which amounted 10 items 3) student satisfaction questionnaire towards the management of learning the literature on the Lilit Taleng Phai using the Six thinking hats technique on the Mathayousuksa 5 students which amounted 15 items. The data was analyzed by calculating the score to find out the mean ($\overline{X}$), standard deviation (S.D.) and t-test.

The results of the research were as follows: 1) the learning achievement of the Lilit Taleng Phai using the Six thinking hats technique on the Mathayousuksa 5/6 students before the enrollment was statistically higher than pre-study at the 0.05 level of confidence, with the pre-study mean of 3.20 points and the post-study mean of 8.58 points. 2) the students were satisfied with the management of the

Lilit Taleng Phai using the Six thinking hats technique overall, they were satisfied at the highest level with a mean of ($\overline{X}$ = 4.53) and a standard deviation of (S.D. = 0.51)
Keywords: Academic achievement of the Thai literature, Six thinking hats technique, Lilit Taleng Phai

บทนำ

วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นงานเขียนที่ให้ความบันเทิงอารมณ์ เป็นสิ่งที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นสื่อแสดงความศรัทธาเชื่อถือ เป็นบทเรียนสอนใจ และแสดงภาพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย โดยกวีจะเป็นผู้สะท้อนความจริงของชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวให้มองเห็นหลากหลายมิติ อีกทั้งเปิดเผยให้เห็นความโลภ ความโกรธ ความหลง และกิเลสตัณหาของมนุษย์ด้วยกลวิธีการใช้ถ้อยคำหรือสำนวนภาษาที่ผ่านการเลือกสรรอย่างประณีตงดงามมาบันทึกไว้เพื่อให้สามารถสื่อสารเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดสู่ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ดังที่รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า วรรณคดีเป็นงานที่สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านด้วยศิลปะของการใช้ภาษาอันก่อให้เกิดความรู้สึกและมโนภาพจินตนาการคล้อยตามกวี ภาษาของวรรณคดีไม่เพียงแต่ให้ความรู้เพียงอย่างเดียวแต่ยังให้ความรู้สึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้นด้วย วรรณคดีจึงเป็นงานศิลปะที่ใช้ความงามทางภาษาห่อหุ้มความจริงแห่งชีวิตเอาไว้ หรือใช้สุนทรียภาพทางภาษาในการประพันธ์

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้บันทึกคุณค่าของวรรณคดีไทยไว้ในหนังสือแบบเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ว่า วรรณคดี คือ งานศิลปะที่สร้างความบันเทิงใจและสร้างความจรรโลงใจ กล่อมเกลามนุษย์ให้รู้จักความงาม ความดี และความเป็นจริง และให้ความสำคัญกับการกำหนดให้นักเรียนได้เรียนวรรณคดีไทย โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็น วิจารณ์วรรณคดีวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

การเรียนรู้วรรณคดีจึงเป็นเสมือนการเรียนรู้เรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรม และอารมณ์ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องหรือสะท้อนความเป็นไปของมนุษย์ผ่านภาษาที่คัดสรรคำนำมาร้อยเรียงอย่างประณีตงดงาม ซึ่งจะช่วยกล่อมเกลาให้เกิดความประณีตทางอารมณ์และความงอกงามทางสติปัญญา ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจตนเองและสังคมที่ตนอยู่ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นวรรณคดีจึงเป็นสมบัติของประเทศชาติที่ควรค่าแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

วรรณคดีไทยที่ถือเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนคือ วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีการดำเนินเรื่องตามพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เริ่มตั้งแต่สมเด็จพระมหาธรรมราชาเสด็จสวรรคตจนถึงตอนที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาของพม่า จนถึงพระมหาอุปราชาสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. 2135 ในด้านคุณค่าจากวรรณคดีมีมากมายหลากหลายด้าน เช่น ประวัติศาสตร์ ประเพณี ตำราพิชัยสงคราม ธรรมะ และโหราศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่ปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นไทยและความรักชาติบ้านเมืองอีกด้วย กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย เป็นวรรณคดีสำคัญที่กำหนดให้นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ได้เรียนรู้

ถึงแม้วรรณคดีจะถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรภาษาไทยในทุก ๆ ระดับชั้น แต่ก็ยังพบปัญหาหลักที่เกิดขึ้นจากการที่ครูผู้สอนมักจะเป็นผู้ชี้นำความคิดของนักเรียน ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดด้วยตนเอง อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ยังคงมุ่งเน้นไปที่ประวัติผู้แต่ง ปีที่แต่ง ลำดับความเป็นมาของเนื้อเรื่อง ปีที่เกิดเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องและความหมายของคำศัพท์ รวมถึงถ้อยคำสำนวนโดยไม่เน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์ และการประเมินคุณค่า นอกจากนี้ยังไม่เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับชีวิตจริง ส่วนปัญหาที่เกิดจากนักเรียนนั้น ได้แก่ ความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านภาษาในวรรณคดีไม่ดีพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกรอบที่ปิดกั้นความสนใจในการเรียนรู้วรรณคดี (ชลธิชา หอมฟุ้ง, 2558)

จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วรรณคดี ซึ่งครูผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างน่าสนใจ การที่นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้วรรณคดีได้อย่างเข้าใจลึกซึ้ง และไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้นั้น อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนจัดการเรียนรู้โดยเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลเพื่อให้นักเรียนจำมากกว่าให้นักเรียนคิดเป็นได้ด้วยตนเอง ตลอดรวมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดี ผู้สอนส่วนใหญ่มักจะยึดตำราหรือแนวทางที่มีผู้วิเคราะห์วิจารณ์ไว้แล้ว ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสพัฒนาทักษะการคิดได้เท่าที่ควร ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้วรรณคดีได้ดียิ่งขึ้น ครูผู้สอนจึงควรนำเทคนิคหรือวิธีการคิดเข้ามาช่วยกระตุ้นให้นักเรียนฝึกคิดนอกกรอบและให้นักเรียนฝึกแสดงทรรศนะในเนื้อหาวรรณคดีด้วยตนเองในวิธีการที่หลากหลาย โดยให้นักเรียนพยายามไม่ยึดติดกับกรอบความคิดเดิมที่เคยมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ไว้แล้ว เพื่อให้มีมุมมองที่แปลกใหม่และแตกต่างไปจากเดิม และจากผลการทดสอบความสามารถในการอ่านและการเขียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 (งานวิชาการ

โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี, 2563) พบว่า จากผลการทดสอบประกอบกับการสอบถามนักเรียนหลังจากการทำแบบทดสอบ พบว่า ในส่วนของทักษะการอ่านวรรณคดีนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องวรรณคดีและคำศัพท์ทางวรรณคดีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะเรื่องของการอ่านวรรณคดี พบว่า นักเรียนมักจะอ่านวรรณคดีเพื่อจดจำเรื่องราวเท่านั้น แต่ไม่สามารถคิดวิเคราะห์และตีความจากเรื่องได้

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการคิดของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบนี้ เป็นเทคนิคการคิดที่ไม่ให้ผู้คิด ยึดติดอยู่กับความคิดใดความคิดหนึ่งอย่างถาวร เพื่อให้สามารถพิจารณาเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน โดยใช้สีของหมวกทั้งหกใบเป็นสัญลักษณ์แทนการคิดแบบต่าง ๆ โดยการคิดแบบหมวกสีต่าง ๆ เป็นเสมือนการแทนกรอบความคิดในชวงเวลานั้น ๆ ซึ่งหมวกแต่ละใบของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน จะแทนการคิดแบบต่าง ๆ ได้แก่ การคิดแบบหมวกสีขาว เป็นการคิดถึงข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เป็นการคิดที่มีระเบียบวินัย การคิดแบบหมวกสีแดง ผู้คิดสามารถใช้อารมณ์ความรู้สึกของตนเองในการแสดงความคิดเห็นได้ การคิดแบบหมวกสีดำ เป็นการแสดงความคิดในทางลบว่ามีจุดใดที่ผิดพลาดต้องแก้ไขปรับปรุง การคิดแบบหมวกสีเหลือง เป็นการคิดในทางบวก โดยแสดงทัศนะในแง่ดีที่น่าเชื่อถือ ซึ่งอาจก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ หรือยังสามารถเป็นการคาดคะเน การมองหาโอกาส หรือการมีความใฝ่ฝันอีกด้วย การคิดแบบหมวกสีเขียว เป็นการคิดริเริ่ม ซึ่งสีเขียวนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ การเจริญเติบโต และการคิดแบบหมวกสีฟ้า จะจัดระบบความคิดด้วยตนเอง เปรียบได้กับวาทยกรในวงออเครสต้าซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางการคิดหรือลำดับขั้นตอนการคิดอีกด้วย การฝึกคิดแบบหมวกหกใบจึงเป็นการฝึกทักษะการคิดที่เน้นให้คิดอย่างเป็นระบบ และไม่ยึดติดอยู่กับความคิดด้านเดียว ดังนั้นเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบจึงเป็นอีกหนึ่งเทคนิคที่น่าสนใจสำหรับการนำเข้ามาจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน และเหมาะสมแก่การนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ วิจารณ์และประเมินคุณค่าของวรรณคดีได้เป็นอย่างดี (สุรชัย รัตนกิจตระกูล, 2553) เห็นได้จากงานวิจัยของ พระมหาอำนาจ แสงศรี (2548) เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบกับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และงานวิจัยของ

วิริยา วิริยารัมภะ (2549) เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบและวิธีสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่ใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบสูงกว่ากลุ่มปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 งานวิจัยของทัศนีย์ หนูนาค (2550) เรื่องผลของการเรียนการสอนภาษาไทย ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวก 6 ใบ ที่มีต่อความสามารถคิดวิเคราะห์ และการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวก 6 ใบของเดอ โบโน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถในการอ่านวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ ศิริพร ศรีสุวรรณ (2558) เรื่องการศึกษาความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคหมวกหกใบ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคหมวกหกใบสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยพัฒนาการทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์ร้อยละ 42.92 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์คะแนนระดับสูง

นอกจากนี้ ยุพาวดี มหาหิง (2558) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับหมวกความคิดหกใบ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเกาะแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 19 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการเรียนแบบผสมผสานร่วมกับหมวกความคิดหกใบ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.84/78.89 2) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับหมวกความคิดหกใบสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และธิติยา พงศ์ศิริไพศาล (2557) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ กับการสอนแบบปกติ โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนอัสสัมชัญศึกษา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร จำนวน 95 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ในวิชาภาษาไทย ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่สอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี” เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีในด้านต่าง ๆ และเพื่อส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

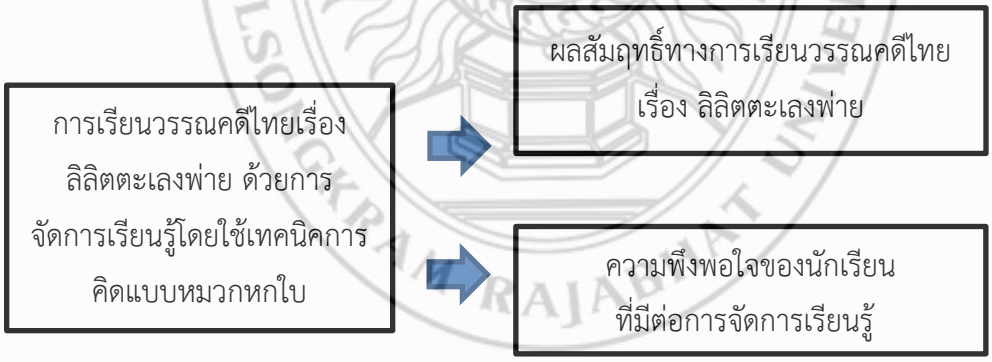

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 14 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 510 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี อำเภอเมือง

จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1. ขั้นเตรียมการ

ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.2 เอกสารเกี่ยวกับวรรณคดี

1.3 เอกสารเกี่ยวกับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

1.4 เอกสารเกี่ยวกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.5 เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาความพึงพอใจ

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้

2.1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 กำหนดรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้

2.1.3 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง

2.1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย

2.2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย แบบอัตนัย จำนวน 15 ข้อ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.3 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแนะนำในส่วนที่บกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.2.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลการตรวจสอบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้แบบทดสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จำนวน 15 ข้อ

2.2.5 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 40 คน

2.2.6 นำผลที่ได้จากการทดสอบมาทำการวิเคราะห์ เพื่อหาค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อโดยพิจารณาคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากรายข้ออยู่ระหว่าง 0.2 – 0.8 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.2 – 1.0 ซึ่งพบว่ามีข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ 10 ข้อ

2.2.7 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (B) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เท่ากับ 0.81

2.2.8 จัดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

2.3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 สร้างแบบวัดความพึงพอใจ โดยกำหนดระดับความพึงพอใจ เป็น 5 ระดับ

2.3.3 นำแบบวัดความพึงพอใจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแนะนำในส่วนที่บกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.3.4 นำแบบทดสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ประเด็นคำถาม โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลการตรวจสอบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้แบบทดสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จำนวน 15 ข้อ

2.3.5 จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทดสอบก่อนเรียน

3.2 จัดการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 ทดสอบหลังเรียน

3.4 สอบถามความพึงพอใจ

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำคำตอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนมาตรวจให้คะแนน โดยใช้เกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ในการตรวจให้คะแนน

4.2 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย จากผลการทดสอบใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test dependent) แบบการเปรียบเทียบคู่ที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent Sample t-test)

4.3 นำคำตอบจากแบบสอบถามความพึงพอใจ มาวิเคราะห์ ใช้สถิติคือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. ขั้นสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏผลดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	40	10	3.20	1.20	-28.03*	.00
หลังเรียน	40	10	8.58	0.81		

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมันธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.20 คะแนน และ 8.85 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี ปรากฏผลดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

ข้อที่	กิจกรรม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.52	0.55	มากที่สุด
2	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.50	0.70	มาก
3	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ	4.70	0.46	มากที่สุด
4	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าตอบ	4.82	0.39	มากที่สุด
5	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น	4.75	0.44	มากที่สุด
6	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น	4.50	0.70	มาก
7	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน	4.57	0.62	มากที่สุด

ข้อที่	กิจกรรม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
8	บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.80	0.41	มากที่สุด
9	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และกลุ่ม	4.68	0.47	มากที่สุด
10	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	4.75	0.49	มากที่สุด
11	บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	4.55	0.55	มากที่สุด
12	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย	4.33	0.66	มาก
13	การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.60	0.55	มากที่สุด
14	การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดที่สูงขึ้น	4.45	0.50	มาก
15	กิจกรรมการเรียนการรู้นี้ทำให้ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.63	0.49	มากที่สุด
	รวม	**4.53**	**0.51**	**มากที่สุด**

จากตาราง 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 (S.D. = 0.51) โดยมีข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ข้อ คือ ข้อที่ 5 กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ข้อที่ 9 บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม และข้อที่ 14 การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดที่สูงขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.63 (S.D. = 0.49) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด โดยนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 (S.D. = 0.49)

จากผลการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดหมวกหกใบของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ซึ่งเป็นการคิดแบบหมวกสีต่าง ๆ เป็นเสมือนการแทนกรอบความคิดในชวงเวลานั้น ๆ การคิดแบบหมวกสีขาว เป็นการคิดถึงข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เป็นการคิดที่มีระเบียบวินัย การคิดแบบหมวกสีแดง ผู้คิดสามารถใช้อารมณ์ความรู้สึกของตนเองในการแสดงความคิดเห็นได้ การคิดแบบหมวกสีดำ เป็นการแสดงความคิดในทางลบว่ามีจุดใดที่ผิดพลาดต้องแก้ไขปรับปรุง การคิดแบบหมวกสีเหลือง เป็นการคิดในทางบวก โดยแสดงทัศนะในแง่ดีที่น่าเชื่อถือ ซึ่งอาจก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ หรือยังสามารถเป็นการคาดคะเน การมองหาโอกาส หรือการมีความใฝ่ฝันอีกด้วย การคิดแบบหมวกสีเขียว เป็นการคิดริเริ่ม ซึ่งสีเขียวนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ การเจริญเติบโต และการคิดแบบหมวกสีฟ้าจะเป็นการจัดระบบความคิดด้วยตนเอง ช่วยกำหนดทิศทางการคิดหรือลำดับขั้นตอนการคิดของนักเรียนได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี หลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเองและมีความรับผิดชอบมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. การอภิปรายผล

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 8.58 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.20 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

แสดงว่าการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดได้อย่างนอกกรอบ และฝึกแสดงทรรศนะในเนื้อหาวรรณคดีด้วยตนเองอย่างหลากหลาย โดยไม่ยึดติดกับกรอบความคิดเดิมที่เคยมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ไว้แล้ว ยกตัวอย่างเช่น นักเรียนแสดงทรรศนะเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ว่าความจริงพระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ฉะนั้นก็อาจจะมีการตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ไม่จำเป็นต้องเก่งและฉลาดเสมอไป อันแสดงให้เห็นว่าเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบช่วยให้นักเรียนมีกระบวนการคิดที่หลายด้านมากขึ้น และเนื่องจากเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (สุรชัย รัตนกิจตระกูล, 2553) เป็นเทคนิคการคิดที่ไม่ให้ผู้คิดยึดติดอยู่กับความคิดใดความคิดหนึ่งอย่างถาวร เพื่อให้สามารถพิจารณาเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน โดยใช้สีของหมวกทั้งหกใบเป็นสัญลักษณ์แทนการคิดแบบต่าง ๆ จึงเป็นการฝึกทักษะการคิดของนักเรียน ให้นักเรียนสามารถคิดได้อย่างเป็นระบบ และไม่ยึดติดอยู่กับความคิดด้านเดียว ซึ่งเหมาะสมแก่การนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ วิจารณ์และประเมินคุณค่าของวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการคิดของนักเรียน ให้นักเรียนวิเคราะห์ วิจารณ์ถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่ายได้หลากหลายแง่มุมมากขึ้น และสามารถประเมินคุณค่าของวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ได้ตามความคิดของตนเอง ซึ่งตรงตามตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กล่าวไว้ว่านักเรียนสามารถวิเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมตามหลักการวิจารณ์เบื้องต้นได้ และสามารถสังเคราะห์ข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ โดยนักเรียนจะสามารถคิดได้แตกต่างจากที่ผู้แต่งหรือครูผู้สอนได้ป้อนข้อมูลให้นักเรียนได้เรียนรู้ หรือไม่ยึดติดกับความคิดแบบเดิม ๆ ยกตัวอย่างเช่น ตอนที่พระมหาอุปราชทรงยกทัพมารุกรานกรุงศรีอยุธยา ครูได้ตั้งคำถามว่า พระมหาอุปราชเป็นตัวละครในลักษณะใด และนักเรียนได้ใช้การคิดแบบหมวกสีฟ้าเพื่อประมวลลักษณะนิสัยของตัวละครทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยมองพระมหาอุปราชทรงทำตามหน้าที่ของกษัตริย์ และเป็นผู้ที่มีทั้งความดีและความไม่ดี เหมือนปุถุชนทั่วไป สอดคล้องกับทิศนา แขมมณีและคณะ (2544, น. 69) ที่กล่าวว่า การคิดแบบหมวกหกใบ จะช่วยให้นักเรียนได้พยายามคิดให้รอบคอบ โดยคิดทั้งจุดดี จุดด้อย จุดที่น่าสนใจและความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ แทนที่จะยึดติดกับความคิดเพียงด้านเดียว สอดคล้องกับผลการวิจัยของประยุทธ ไทยธานี (2541) ที่ได้ศึกษาผลของการฝึกการคิดแบบหมวกหกใบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของ

นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า นักวิชาการศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานมากขึ้น หลังจากได้รับการฝึกการคิดแบบหมวกหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.28 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่านักเรียนมีความพึงพอใจกับการจัดการเรียนรู้วรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบนี้ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ นักเรียนได้ฝึกคิดด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีครูเป็นผู้ตีกรอบความคิดนั้น ๆ นอกจากนี้นักเรียนสามารถคิดนอกกรอบได้อย่างอิสระ สามารถคิดต่อยอดจากหนังสือเรียน อันเป็นการช่วยให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดจากสิ่งที่เรียนในหนังสือ

จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนยังพบอีกว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนตั้งแต่เริ่มเรียนจนหมดชั่วโมง เพราะนักเรียนต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเป็นกลุ่มอย่างอิสระ โดยนักเรียนจะคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และประเมินค่าวรรณคดีตามสีของหมวกทั้งหกใบ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนการคิดแบบต่าง ๆ ฉะนั้นนอกจากที่นักเรียนทุกคนจะสามารถคิดได้อย่างนอกกรอบแล้ว นักเรียนยังได้ทำงานร่วมกับสมาชิกภายในกลุ่มและปฏิบัติกิจกรรมอย่างสนุกสนาน โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดกันเองภายในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อสมาชิกกลุ่มและเกิดความภูมิใจในผลงานกลุ่มของตนเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ ดันน์ Dunn (1972, น. 154) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนที่ดีควรช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นคู่หรือเป็นคณะ การสร้างกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนจะป้องกันไม่ให้นักเรียนมีความรู้สึกอยู่คนเดียว จากการที่นักเรียนได้ทำงาน เรียนแบบเป็นกลุ่ม ซึ่งจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสนุกสนาน นักเรียนจึงสนใจเรียนมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยะนุช ยุตยาจาร (2544) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกคิดแบบหมวกหกใบกับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการฝึกคิดแบบหมวกหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ก่อนการจัดการเรียนการสอนครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงการคิดแบบหมวกหกใบ และเตรียมความพร้อมให้แก่นักเรียนด้วยการฝึกให้นักเรียนคิดและใช้สื่อคือหมวกทั้ง 6 สี 6 ใบ จนเกิดความชำนาญเสียก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสน เมื่อนักเรียนเข้าใจถึงการคิดแบบหมวกหกใบได้อย่างถ่องแท้แล้ว จะส่งผลให้นักเรียนเข้าใจการเรียนได้ดีมากขึ้น

2. ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความเห็นอย่างอิสระมากขึ้นกว่าเดิม โดยกระตุ้นให้นักเรียนกล้าที่จะคิด กล้าที่จะแสดงออก โดยไม่ปิดกั้นด้วยกรอบความคิดของนักเรียน นอกจากนี้ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึงด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วรรณคดี โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบอื่น เช่น ทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ ทฤษฎีการคิดของมาร์ซาโน เป็นต้น

2. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบในช่วงชั้นอื่น ๆ โดยมีการใช้สื่อเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยก็จะยิ่งทำให้การจัดการเรียนรู้น่าสนใจและทันสมัยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

งานวิชาการโรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี. (2563). *รายงานผลการทดสอบความสามารถในการอ่านและการเขียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563.* อุตรดิตถ์: โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี.

ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2558). การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. *วารสาร Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ.* 8 (2) เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม, น. 1313 -1326.

ทัศนีย์ หนูนาค. (2550). *ผลของการเรียนการสอนภาษาไทย ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวก 6 ใบ ที่มีต่อความสามารถคิดวิเคราะห์ และการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์ ค.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2544). *การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ธิติยา พงศ์ศิริไพศาล. (2557). *การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวก 6 ใบ กับการสอนแบบปกติ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร.

ประยุทธ ไทยธานี. (2541). *ผลของการฝึกการคิดแบบหมวกหกใบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ*. สารนิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ปิยะนุช ยุตยาจาร. (2544). *การเปรียบเทียบผลของการฝึกคิดแบบหมวกหกใบกับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐมฯ.

พระมหาอำนาจ แสงศรี. (2548). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วรรณคดี เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ กับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐมฯ.

ยุพาวดี มหาหิง. (2558). *การประยุกต์ใช้เทคนิคคำถามหมวกความคิดหกใบ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2555). *ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย (ภาควรรณคดีไทย)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิริยา วิริยารัมภะ. (2549). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบและวิธีสอนปกติ.* วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐมฯ.

ศิริพร ศรีสุวรรณ. (2558). เรื่องการศึกษาความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคหมวกหกใบ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐมฯ.

สุรชัย รัตนกิจตระกูล. (2553). *รองเท้า 6 ปฏิบัติการ 6 แบบ.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

Dunn, Rita. (1972). *Team Learning and Circles of Knowledge*. Practical Approaches to Individualization, New York : Packer Publishing Company inc.

บทความวิชาการ (Academic article)

ความสำคัญของซุ้มเรือนแก้วหลวงพ่อพระพุทธชินราช

The importance of the Arch Frame of Buddha Chinnarat

ศราวุธ สุดงูเหลือม[1]
Sarawut Sudnguluam[1]

บทคัดย่อ

การศึกษาความสำคัญของซุ้มเรือนแก้วหลวงพ่อพระพุทธชินราชครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้า ตลอดจนวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของซุ้มเรือนแก้วซึ่งเป็นองค์ประกอบของพระพุทธชินราช พระพุทธประติมากรรมที่ประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การศึกษาที่มาและรายละเอียดเกี่ยวกับซุ้มเรือนแก้ว และ 2) การศึกษาวิเคราะห์ตำนานการสร้างองค์ซุ้มเรือนแก้ว เพื่อเปรียบเทียบตำนานแนววิวัฒนาการนิยมและหน้าที่นิยม ผลการศึกษาพบว่าซุ้มเรือนแก้วมีลักษณะเฉพาะองค์ซึ่งเป็นการสะท้อนคติความเชื่อทั้งคติความเชื่อกระแสเดิมที่ยังมิได้มีการรับอิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และคติความเชื่อกระแสใหม่ที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ความสำคัญ ซุ้มเรือนแก้ว หลวงพ่อพระพุทธชินราช

Abstract

The purposes of this study, the importance of the arch frame of Buddha Chinnarat, were to investigate and analyze the important style of the Arch Frame of Buddha Chinnarat which was the importance composition of Buddha Chinnarat, housed in Wat Pra Sri Rattana Mahathat Vora Maha Vihara, a Buddhist temple in Phitsanulok Province, Thailand. There are two issues studied in this academic article Including 1) the study of a detail source of the arch frame of Buddha Chinnarat. and 2) the analysis of the arch frame of Buddha Chinnarat construction legend by

[1] นักวิชาการอิสระ
Independent scholar

evolutionism and functionalism theories. The result revealed that the arch frame of Buddha Chinnarat has an only style which echoes both old and new beliefs derived from Buddhist influences.

Keywords: the importance, the arch frame, Buddha Chinnarat

บทนำ

พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราชนับเป็นองค์พระประธานที่มีความสำคัญทั้งในด้านคุณค่าทางจิตใจหรือความศรัทธาของประชาชน และคุณค่าความงามตามพุทธศิลป์ถึงขั้นที่มีคำนิยมจากบางบุคคลที่กล่าวว่า “พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานที่มีความงดงามที่สุดในโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่พุทธลักษณะเฉพาะ ดังที่ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2551, น. 65) ได้กล่าวอธิบายเกี่ยวกับพระพุทธลักษณะเฉพาะของหลวงพ่อพระพุทธชินราชไว้ว่า “พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยสกุลช่างพิษณุโลก หรือที่เรียกว่า ‘หมวดพระพุทธชินราช’ เพราะพระพุทธชินราชจะมีพระพุทธลักษณะโดยทั่วไปคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปหมวดสุโขทัย ทว่าแตกต่างจากหมวดดังกล่าวตรงที่การสร้างพระพักตร์ให้มีลักษณะกลม พระวรกายอวบอ้วนกว่า และนิ้วทั้ง 4 ที่พระหัตถ์ยาวเรียวเสมอกัน แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ภายหลังสมัยสุโขทัย” จากความเข้าใจแง่พุทธลักษณะเฉพาะนี้เองทำให้เห็นถึงความพิเศษขององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช นอกจากนี้องค์พระประธานดังกล่าวยังมีความงดงามอันเป็นที่ยอมรับจากประชาชนและบุคคลทั่วไปที่พบเห็น ผู้ศึกษามีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าความงดงามดังกล่าวนอกจากจะเป็นเพราะองค์พระประธานที่งดงามแล้ว ยังน่าจะเป็นเพราะส่วนประกอบรอบองค์พระที่เรียกว่า “ซุ้มเรือนแก้ว” ที่ทำให้องค์พระประธานมีความงดงามมากขึ้น อุปมาได้กับเพชรแท้ที่ส่องแสงแจ่มจรัสเมื่อต้องแสงไฟ หากมีตัวเรือนแหวนที่งดงามก็อาจทำให้เพชรแท้นั้นมีคุณค่าความงามมากยิ่งขึ้นไปด้วย

จากประเด็นดังกล่าวนี้เองทำให้ผู้ศึกษามีความต้องการศึกษา ค้นคว้า ตลอดจนการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงที่มาและรายละเอียดเกี่ยวกับซุ้มเรือนแก้วที่ครอบองค์พระพุทธชินราช ตลอดจนวิเคราะห์ซุ้มเรือนแก้วโดยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับตำนานการศึกษาเชิงวิวัฒนาการนิยมและหน้าที่นิยม ดังนั้นบทความนี้จึงได้นำเสนอการศึกษา และวิเคราะห์ 2 ประเด็น ได้แก่

1) ศึกษาที่มาและรายละเอียดเกี่ยวกับซุ้มเรือนแก้ว

2) ศึกษาวิเคราะห์ตำนานการสร้างองค์ซุ้มเรือนแก้วเพื่อเปรียบเทียบตำนานแนววิวัฒนาการนิยม (Evolutionism) คือการศึกษาตำนานจากแนวคิดวิวัฒนาการของสังคมในแต่ละ

ยุคสมัยจากลำดับขั้นอารยธรรมที่ต่ำไปสู่ลำดับขั้นอารยธรรมที่สูงกว่า และศึกษาแนวหน้าที่นิยม (Functionalism) คือการศึกษาตำนานจากส่วนประกอบต่าง ๆ ในสังคมที่ทำหน้าที่และให้ความหมายต่าง ๆ ต่อสังคม โดยใช้ทฤษฎีของปฐม หงส์สุวรรณ (กาลครั้งหนึ่ง: ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม, 2550) ที่ใช้ศึกษาตำนานในมิติวัฒนธรรมศึกษา

เนื้อเรื่อง

จากการศึกษา ค้นคว้า ตลอดจนวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของซุ้มเรือนแก้วซึ่งเป็นองค์ประกอบของพระพุทธชินราช พระพุทธประติมากรรมที่ประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาจำแนกผลการศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ซุ้มเรือนแก้วโดยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับตำนานกับการศึกษาเชิงวิวัฒนาการและหน้าที่นิยมออกเป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาที่มาและรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ซุ้มเรือนแก้ว

สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ (2518, น. 111) ทรงอธิบายสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติการสร้างองค์พระพุทธชินราชว่าน่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพญาลิไท เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของจุฑารัตน์ เกตุปาน (2547, น. 2) ที่สรุปความจากศิลาจารึกหลักที่ 8 ว่าพระยามหาศรีสุริยพงศ์มหาธรรมราชาธิราช (พญาลิไท) น่าจะเป็นผู้สร้างองค์พระพุทธชินราชเมื่อราว พ.ศ. 1905 – 1912 ครั้งเสด็จไปปราบหัวเมืองทางทิศตะวันออกของแม่น้ำป่าสักแล้วเสด็จมาประทับที่เมืองสองแควเป็นเวลา 7 ปี เมื่อครั้งที่ประทับก็ทรงสร้างพระมหาธาตุเจดีย์และปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทว่าการดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงการสร้างองค์พระพุทธชินราชรวมถึงองค์พระพุทธชินสีห์ แต่ก็อาจสันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีการสร้างองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชขึ้นเมื่อครั้งนั้นด้วย

ทั้งนี้ยังมีมุมมองที่สวนกระแสเกี่ยวกับสมัยของการสร้างองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชและซุ้มเรือนแก้วดังที่พิริยะ ไกรฤกษ์ และพิชญา สุ่มจินดา (2549) ซึ่งกล่าวเกี่ยวกับการสร้างองค์พระประธานและซุ้มเรือนแก้วขององค์พระพุทธชินราชในงานวิจัยซึ่งได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับการกำหนดยุคสมัยของการก่อสร้างว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน กล่าวคือน่าจะสร้างขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 23 เนื่องจากการสร้างพระประธานตามพุทธศิลป์และความนิยมการสร้างซุ้มเรือนแก้วเป็นพุทธศิลป์การสร้างเฉพาะในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

นอกจากนี้เมื่อสังเกตลักษณะของซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราชแล้ว จะเห็นได้ว่าซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราชจะประดับประดาด้วยลวดลายพรรษาพฤกษากรอบของเรือนแก้ว มีตัวมกรยืนอยู่ที่ปลายส่วนฐานทั้งสองข้างของซุ้มเรือนแก้ว ประดับประดาด้วยลวดลายพรรษาพฤกษา รูปทรงของเรือนแก้วมีลักษณะสัณฐานแบบสามเหลี่ยมหน้าจั่ว มีการหยักหนึ่งครั้งที่บริเวณทั้งสองข้างระหว่างช่วงต่อของพระศอ (คอ) กับพระอังสา (บ่า) ส่วนยอดของซุ้มจะมีลายก้านต่อดอกไว้รองรับกระหนกสองตัวคล้ายกับลายบัวที่คอเสื้อ ในส่วนฐานทั้งสองยังมีรูปยักษ์สองตนคืออาฬวกยักษ์ที่ถือผ้ารองศีรษะและท้าวเวสสุวัณซึ่งถือกระบอง ยักษ์ทั้งสองตนแต่เดิมทำหน้าที่แบกรับตัวทักทอที่ทั้งสองข้างของซุ้มเรือนแก้ว แต่ปัจจุบันได้มีการขยับยักษ์ต้องสองตนออกมาเพื่อความสง่างามของยักษ์ทั้งสองเวลาที่ผู้มากราบสักการะพระพุทธชินราชในมุมมองด้านหน้า และให้ทำหน้าที่บังโคนเสาของซุ้มเรือนแก้วเพื่อความสวยงามทางด้านข้างของพระพุทธชินราชไปโดยปริยาย

2. การศึกษาวิเคราะห์ตำนานการสร้างองค์ซุ้มเรือนแก้วเพื่อเปรียบเทียบตำนานแนววิวัฒนาการนิยมและหน้าที่นิยม

การศึกษาวิเคราะห์ตำนานการสร้างองค์ซุ้มเรือนแก้วเพื่อเปรียบเทียบตำนานแนววิวัฒนาการนิยมและหน้าที่นิยมในเรื่องนี้ เป็นการมองตำนานในแนววัฒนธรรมศึกษาในฐานะที่ตำนานเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งของบรรพชนที่ทำให้เราเข้าใจและมองเห็นมิติทางวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มชนได้ ดังนั้นการพิจารณาเรื่องนี้จะใช้แนวคิด 2 แนวคิดเพื่อพิจารณาให้เข้าใจและมองเห็นมิติทางวัฒนธรรมจากตำนานเหล่านี้

การสร้างพระพุทธรูปถือเป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเมื่อสังเกตการสร้างซุ้มเรือนแก้วครอบองค์พระพุทธชินราชนั้นสอดคล้องกับตำนานพุทธประวัติ ดังปรากฏในหนังสือสมุดภาพปฐมสมโพธิกถา ตอนที่ 11 โพธิสัพพัญญูปริวรรต กล่าวว่า “ในสัปดาห์ที่ 4 หลังจากที่ทรงตรัสรู้ พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับนั่งในเรือนแก้ว ทรงพิจารณาพระธรรมหลายประการรวมถึงพระไตรปิฎก แต่พระสรีรกายยังไม่ปรากฏฉัพรรณรังสี จนกระทั่งพระองค์ทรงพิจารณาพระอภิธรรมปิฎกถึง 7 คัมภีร์ คือมหาปัฏฐานจึงเกิดฉัพรรณรังสี หรือรังสี 6 ประการ ดังนั้นจึงเรียกที่ตรงนั้นว่า ‘รัตนฆรเจดีย์’” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, น. 166)

เพราะฉะนั้นการสร้างซุ้มเรือนแก้วจึงเปรียบเสมือนการสร้างสัญลักษณ์แทนรัตนฆรเจดีย์หรือเจดีย์เรือนแก้วประกอบกับฉัพรรณรังสีของพระพุทธเจ้าที่เปล่งออกมา สอดคล้องกับ

แนวความคิดเรื่องการสร้างองค์พระหรือพุทธสถานต่าง ๆ ที่ล้วนอาศัยแบบแผนตามพุทธประวัติหรือตำนานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแทบทั้งสิ้น

บทความนี้จะจำแนกวิเคราะห์องค์ประกอบของซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราชพร้อมทั้งนำตำนานขององค์ประกอบนั้น ๆ มาประกอบการพิจารณาโดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ตัวทักทอคาบแก้ว

ตัวทักทอคาบแก้วที่ซุ้มเรือนแก้วของพระพุทธชินราชนั้นปรากฏที่บริเวณพระชานุทั้งสองข้าง มีรูปลักษณ์คล้ายกับนาคมีขามีงวง และภายในปากของตัวทักทอมีลูกแก้ว ราม วัชรประดิษฐ์ (ม.ป.ป., ออนไลน์) ได้กล่าวถึงรูปสัตว์ในบริเวณดังกล่าวว่าคือตัวทักทอ (ทัก-กะ-ทอ) ซึ่งเป็นสัตว์ที่คล้ายกับคชสีห์ (ผสมกันระหว่างราชสีห์กับคชสาร) แต่มีลักษณะที่เล็กกว่า นอกจากนี้ตัวทักทอยังมีขนบนหัวกระดกตั้งขึ้นรวมทั้งมีเครา

ภาพ 1 ตัวทักทอ

ที่มา: http://phramerumas.finearts.go.th/item.php?itemID=66

ภาพ 2 ตัวทักทอคาบแก้วที่ซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช
ที่มา: http://www.sookjai.com/index.php?topic=44065.0

ดังนั้นการนำตัวทักทอคาบแก้วซึ่งเป็นสัตว์หิมพานต์มาเป็นส่วนประกอบหนึ่งของซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช นอกจากเป็นการสร้างขึ้นเพื่อประดับตกแต่งให้องค์พระพุทธชินราชงดงามแล้ว ยังเป็นการสะท้อนตำนานการทำหน้าที่ของตัวละครสัตว์วิเศษที่ทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา และในการที่มีตัวทักทอคาบแก้วที่ซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราชซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะนี้ยังสามารถตีความได้ว่าสัตว์วิเศษดังกล่าวต้องการน้อมถวายแก้วหรืออัญมณีที่มีค่าเพื่อเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2. ตัวมกร

เมื่อสังเกตที่ลวดลายบริเวณโคนลำตัวทักทอ (ปรากฏบริเวณพระศอของพระพุทธชินราช หรือส่วนล่างของกรอบโค้งด้านบนก่อนจะหยักขึ้นเป็นลายอุบะสองข้างและโค้งลงเป็นส่วนเสาทั้งสองข้าง) จะพบว่ายังมีสัตว์วิเศษอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งราม วัชรประดิษฐ์ (ม.ป.ป., ออนไลน์) ได้สันนิษฐานว่าสัตว์วิเศษชนิดนี้คือตัวทักทอที่คายพวงอุบะและตัวมกรออกมา มีความแตกต่างจากรูปลักษณ์ตามวัฒนธรรมล้านนาเพราะต้องการสร้างขึ้นเพื่อเป็นลักษณะเฉพาะของซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช

อย่างไรก็ดี บทความนี้มีข้อสังเกตว่ารูปสัตว์วิเศษที่ปรากฏบริเวณดังกล่าวน่าจะเป็นรูปสลักตัวมกรหรือบ้างก็เรียกว่าตัวเหรา เนื่องจากมีตำนานของตัวมกรเกี่ยวข้องกับการคายสัตว์ต่าง ๆ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากที่ได้สดับพระธรรมเทศนา สอดคล้องกับศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ (2564, ออนไลน์) ได้กล่าวอธิบายความหมายและตำนานของตัวมกรโดยสรุปว่าตามนิทานท้องถิ่นวัดกลางมักเล่าต่อกันว่าตัวเหราเป็นตัวกินนาค

และคำว่า “มกร” ยังมีความหมายในภาษาสันสกฤต แปลตรงตัวได้ว่า “ผู้สำรอก” เป็นสัตว์ตามปรัมปราคติของอินเดีย มีลักษณะพิเศษคือการคายหรือสำรอกความอุดมสมบูรณ์ต่าง ๆ ออกมา

ภาพ 3 ตัวมกรคายพวงอุบะและทักทอที่ซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช
ที่มา: https://pantip.com/topic/38663091

ในวัฒนธรรมล้านนานิยมเรียกสัตว์ทำนองเดียวกันนี้ว่าตัวมอมซึ่ง เอกพงศ์ ประดิษฐ์พงศ์ (2554, ออนไลน์) ได้กล่าวเกี่ยวกับตัวมอมหรือตัวทักทอไว้ว่า ตัวมอมเป็นสัตว์ผสมระหว่างสิงโตกับลิงซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะแบบจีน เป็นสัตว์จำพวกหนึ่งที่เฝ้าอยู่หน้าวิหารหรือศาสนสถานโดยเฉพาะทางภาคเหนือของไทย เพราะในตำนานของทางเหนือหรือล้านนาเชื่อว่าตัวมอมเป็นสัตว์พาหนะของเทพเจ้าปัชชุนะเทวบุตรที่ดลบันดาลฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล ตัวมอมเป็นหนึ่งในเทวะบริวารของพระพิรุณ ในตำนานกล่าวไว้ว่าตัวมอมเมื่อลงมายังโลกมนุษย์แล้วเกิดกิเลสโดยการแสดงอำนาจในทางมิชอบจึงทำให้กลับยังสวรรค์ไม่ได้ แต่เมื่อได้สดับพระธรรมเทศนาจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่เป็นเนืองนิจ ทั้งยังสร้างประโยชน์โดยการเป็นสื่อกลางแก่มนุษย์ในการของฝนจึงสามารถละกิเลสแล้วกลับไปยังสวรรค์ได้

นอกจากนี้ในประเด็นที่ตัวมอมนิยมสร้างขึ้นในวัฒนธรรมล้านนาตามที่เอกพงศ์ ประดิษฐ์พงศ์กล่าวไว้ข้างต้น เพ็ญสุภา สุขคตะ (2560, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงตัวมอมไว้ในเว็บไซต์มติชนสุดสัปดาห์ หัวข้อ “‘สิงห์มอม’ ไม่เคยปรากฏในวัฒนธรรมล้านนาโบราณ แล้วมาจากไหน?” โดยสรุปว่า “มอม” หรือ “สิงห์มอม” เป็นสิงห์ผสมลิง มีความคล้ายกับสัตว์หลายชนิดที่มีลักษณะผสมกัน เช่น สุนัข แมว ตุ๊กแก กิ้งก่า เป็นต้น ไม่เคยปรากฏในวัฒนธรรมล้านนาโบราณแต่เพิ่งเข้ามาแพร่หลายปะปนกับสัตว์หิมพานต์ในงานศิลปกรรมยุคหลังของล้านนาไม่เกิน 200 ปี (ราวพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา) โดยได้รับอิทธิพลจากจีนที่นับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน

เมื่อสังเกตจากลวดลายของตัวมอมที่ปรากฏในซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช จะพบว่าตัวมอมมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือปรากฏส่วนปากที่แหลม ฟันแต่ละซี่ที่แหลม และมีลิ้นที่ยาวเรียว นอกจากนี้ยังมีดวงตากลมโตและมีลำตัวที่พาดยาวลงมาจากด้านบน บทความนี้มีข้อสังเกตว่าลักษณะและลวดลายของตัวมอมที่ปรากฏในซุ้มเรือนแก้วมีความสอดคล้องกับลวดลายตัวมอมในกลุ่มเบ็ดเตล็ด ตามที่สินรี จ้อยรักษา (2548, น. 23) ได้จำแนกกลุ่มของตัวมอมที่มีในลักษณะดังนี้ไว้ทำนองว่าเป็นการสร้างลักษณะของตัวมอมให้มีรูปร่างหน้าตาที่แปลกประหลาด เป็นศิลปกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังความนิยมในการสร้างตัวมอมที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน แต่มักปรากฏรูปลักษณ์ลำตัวมอมคล้ายกับลำตัวของนาคเพื่อให้พาดยาวกับศาสนสถานตามคติความเชื่อของล้านนา

นพดล อินทับทิม (2553) มีความเห็นว่าเมื่อสังเกตจากลวดลายที่ปรากฏบริเวณซุ้มเรือนแก้วจะพบบริเวณซุ้มเรือนแก้วเป็นลวดลายของตัวมอม คือคายลำตัวของมกรที่ทอดยาวมายังฐานของพระพุทธชินราช และคายพวงอุบะที่เป็นรูปช่อโค้งทั้งสองข้างพุ่งออกจากองค์พระพุทธชินราช คล้ายกับลักษณะของปกคอเสื้อบริเวณพระศอขององค์พระพุทธชินราช ดังนั้นการสร้างรูปลักษณ์ของสัตว์พิเศษชนิดดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนการทำหน้าที่หนึ่งของสัตว์วิเศษตามตำนานที่อุปถัมภ์คำชูพระพุทธศาสนา ภายหลังจากการที่พระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลตามแนวคิดวิวัฒนาการนิยม

3. ยักษ์ทั้งสองตน

เมื่อสังเกตที่บริเวณฐานของซุ้มเรือนแก้วจะพบว่านอกเหนือจากตัวมกรที่ยืนอยู่ทั้ง 2 ข้าง ยังมียักษ์สองตนยืนอยู่ที่ฐานขององค์พระหรือส่วนใต้ของมกรทั้งสองตัว โดยมีอาฬวกยักษ์ยืนทางด้านพระหัตถ์ขวาของพระพุทธชินราช และมีท้าวเวสสุวัณยืนทางด้านพระหัตถ์ซ้ายของพระพุทธชินราช จากรูปลักษณะดังกล่าวบทความนี้จะจำแนกพิจารณายักษ์ทั้งสองตนดังต่อไปนี้

3.1 อาฬวกยักษ์

ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าการจะสร้างรูปเคารพทางศาสนาได้นั้นจะต้องคำนึงถึงแบบแผนทางตำนานหรือพุทธประวัติ อาฬวกยักษ์ก็ถือว่าเป็นตัวละครหรืออมนุษย์หนึ่งในตำนาน ซึ่งปัญญา ใช้บางยาง (2550, น. 9 – 11) ได้กล่าวว่าอาฬวกยักษ์เรียกตามชื่อเมืองอาฬวกะ เป็นยักษ์ตนหนึ่งในบริวารของท้าวเวสสุวัณและได้รับพรจากท้าวเวสสุวัณให้อาศัยอยู่ที่บริเวณต้นไทรใหญ่ ทั้งยังสามารถจับมนุษย์หรือสัตว์ที่เข้ามายังบริเวณต้นไทรเพื่อกินเป็นอาหารได้

เรื่องราวทั้งหลายเกิดขึ้นเมื่อพระราชาแห่งเมืองอาฬวกหลงเข้ามาบริเวณดังกล่าว พระองค์จึงได้ตกลงเจรจากับอาฬวกยักษ์เพื่อให้รอดพ้นจากการถูกจับกิน โดยพระองค์หลอกล่อประชาชนให้มาเป็นอาหารแก่ยักษ์แทนพระองค์ ต่อมาเมื่อไม่มีใครแล้วพระองค์จึงส่งพระราชกุมารน้อยชื่อว่า “อาฬวกกุมาร” มาเพื่อเป็นอาหาร ความทราบถึงพระพุทธเจ้าด้วยญาณของพระองค์ที่ทราบว่าในอดีตชาติพระราชกุมารมีจิตอธิษฐานเพื่อการบรรลุอนาคามิผล ส่วนอาฬวกยักษ์มีจิตศรัทธาเพื่อการบรรลุโสดาปัตติผล พระพุทธองค์จึงเสด็จไปเพื่อโปรดทั้งสองด้วยการเสด็จไปประทับนั่งยังรัตนบัลลังก์อันเป็นทิพย์ของอาฬวกยักษ์และทรงเปล่งแสงพระรัศมีสีทองทำให้บริวารของยักษ์ ณ ที่นั้นเกิดความเลื่อมใสและฟังธรรมในคราเดียวกัน เหตุการณ์ครั้งนั้นยังความโกรธกริ้วแก่อาฬวกยักษ์อย่างยิ่งเกิดเป็นการสงครามระหว่างอาฬวกยักษ์กับพระพุทธเจ้าตลอดคืนยันรุ่งเช้า เมื่อตนหายโกรธแล้วจึงทูลถามปัญหา 8 ข้อซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตอบได้ทั้งหมด พระพุทธเจ้าจึงขอพระราชกุมารจากอาฬวกยักษ์และทรงให้อาฬวกยักษ์เป็นอุบาสกแก่พระพุทธศาสนาและยังมีหน้าที่อารักษ์เมืองอาฬวกะสืบต่อไปอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าการสร้างรูปอาฬวกยักษ์ที่บริเวณฐานของพระพุทธชินราชนอกจากสะท้อนให้เห็นถึงการเลียนแบบเหตุการณ์ในครั้งที่พระพุทธองค์ประทับนั่งยังบัลลังก์ของอาฬวกยักษ์ นอกจากจะทรงโปรดอาฬวกยักษ์ให้เป็นอุบาสกที่มีศีลธรรมจนสำเร็จแล้ว ยังเป็นการสะท้อนลำดับชั้นในตัวละครชั้นล่างที่ได้รับการขัดเกลาจากพระตถาคตซึ่งเป็นตัวแทนของอารยชนหรือตัวละครชั้นสูงกว่า

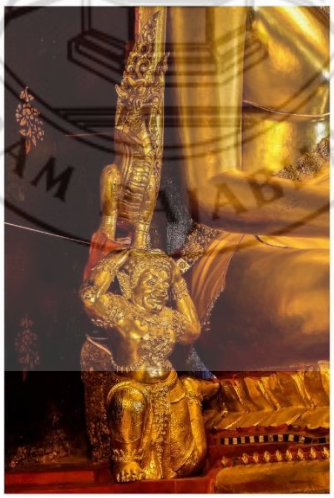

ภาพ 4 อาฬวกยักษ์ที่ซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช

ที่มา: https://www.facebook.com/สมโภชพระพุทธชินราช-หกร้อยหกสิบปี-๖๖๐ปี-

3.2 ท้าวเวสสุวัณ

วันดี จันทร์ประดิษฐ์และสุวรรณ กลิ่นพงศ์ (2558, น. 113) ได้อธิบายเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณหรือท้าวกุเวรว่าท้าวเวสสุวัณเป็นพระราชาธิบดีของยักษ์ทั้งหลายในการพิทักษ์อาณาเขตทางทิศอุดร (ทิศเหนือ) ของเขาพระสุเมรุ มหาราชองค์นี้ครอบครองบริเวณภาคเหนือทั้งหมดโดยมีนครหลวงชื่ออิสนคร พระองค์มีโอรสจำนวน 90 พระองค์ซึ่งล้วนแต่งามสง่าและทรงศักดานุภาพ พระองค์จะทรงครองทิพยวิมานทิพย์ได้เป็นเวลาถึง 500 ปีทิพย์ จนสิ้นวาระแห่งเทพจตุโลกบาล

ในอดีตชาติของท้าวเวสสุวัณมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดีหลายภพชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชาติที่เป็นพระพุทธเจ้า กล่าวคือท้าวเวสสุวัณได้เกิดเป็นพระเจ้าพิมพิสารซึ่งได้ฟังธรรมและบำรุงพระพุทธศาสนาจนได้อานิสงส์ในการเกิดเป็นราชาธิบดี ดังนั้นการนำท้าวเวสสุวัณซึ่งเป็นท้าวที่มีศักดิ์เป็นเจ้านายของยักษ์หรือภูติผีปีศาจมาเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาโดยสร้างเป็นเทวรูปที่ฐานขององค์พระพุทธชินราช สะท้อนให้เห็นถึงลำดับชั้นของตัวละครยักษ์หรืออมนุษย์ที่ต่ำกว่าตัวละครบรรพชิตในทางพระพุทธศาสนา ทั้งยังสะท้อนเรื่องความไม่แน่นอนของวาระแห่งเทพที่ยังต้องมีอายุขัย เมื่อเทียบกับแนวความคิดเรื่อง “นิพพาน” ในทางพระพุทธศาสนาที่หมายถึงความหลุดพ้นและไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครหรือคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอยู่เหนือกว่าตัวละครหรือในคติความเชื่อเรื่องอมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเทวดาหรือยักษ์

ภาพ 5 ท้าวเวสสุวัณที่ซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราช

ที่มา: https://www.facebook.com/สมโภชพระพุทธชินราช-หกร้อยหกสิบปี-๖๖๐ปี-

4. พระฉัพรรณรังสี

ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นของบทความแล้วว่าพระฉัพรรณรังสีเป็นสัญลักษณ์แทนแสงพระรัศมีขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งสำเร็จมหาปัฏฐาน ทั้งนี้หากสังเกตคำว่า “ซุ้มเรือนแก้ว” หรือรัตนฆรบัลลังก์แล้วในความเป็นจริงจะเป็นเพียงซุ้มโปร่งใสมากกว่าที่จะปรากฏเป็นรูปร่าง แต่การสร้างซุ้มเรือนแก้วครอบองค์พระพุทธชินราชนั้นเปรียบได้กับการสร้างรูปเคารพแทนพระพุทธเจ้าที่ทรงมีแสงพระฉัพรรณรังสีแผ่ออกจากพระวรกายครั้งที่ประทับนั่งบนซุ้มเรือนแก้วหรือรัตนฆรบัลลังก์ซึ่งพระอินทร์ได้เนรมิตถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธองค์

ส่วนสรุป

ในแง่ของตำนานหรือคำบอกเล่านั้น เว็บไซต์สมโภชพระพุทธชินราชหกร้อยหกสิบปี – 660 ปี (2560, ออนไลน์) ได้มีการเล่าเรื่องราวจากพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีว่าครั้งที่แม่ทัพพม่าชื่อว่าอะแซหวุ่นกี้ได้มาตั้งค่ายที่พิษณุโลก เมื่อเลิกทัพก็จุดไฟเผาวัด ทว่าไฟที่ลุกไหม้ก็มิอาจทำลายพระวิหารและองค์พระพุทธชินราชได้ เนื่องจากพุทธานุภาพของพระพุทธชินราชและเทวานุภาพของอาวุธวิเศษ 2 ใน 5 ของปัญจเทพศาสตราวุธ[1] ได้แก่ผ้าวิเศษของอาฬวกยักษ์และคฑาวุธหรือกระบองของท้าวเวสสุวัณ จากคำบอกเล่านี้เองสะท้อนให้เห็นหน้าที่ของตำนานที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างความศรัทธาแก่ประชาชน

จากการอธิบายลวดลายและลักษณะของซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราชพร้อมทั้งการบอกความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ นี้เอง นอกจากจะทำให้เห็นถึงความงดงามของซุ้มเรือนแก้วแล้วยังเป็นการสะท้อนลำดับทางคติความเชื่อที่พระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อกระแสเดิมของท้องถิ่น อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าความเชื่อกระแสเดิมก็ไม่ได้สูญหายไปเสียทั้งหมดเพียงแต่กระแสความเชื่อเหล่านั้นยังคงปรากฏอยู่อย่างมีนัยสำคัญเชิงการต่อรอง โดยการทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบรอบองค์พระประธาน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ประชาชนมาสักการะองค์พระ เมื่อนั้นก็ต้องสักการะซุ้มเรือนแก้วซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ประชาชนต่างถือกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย

หากมองในแง่การจัดลำดับของกระแสความเชื่อ อาจมองว่าอมนุษย์ทั้งหลายซึ่งถือเป็นตัวแทนฝ่ายตรงข้ามกับพระพุทธเจ้า เป็นกลุ่มโลกียะหรือกามาวจรภูมิที่เต็มไปด้วยกิเลศและอกุศลมูลทั้งหลายซึ่งมากกว่าฝ่ายพุทธศาสนาซึ่งเป็นโลกุตรภูมิและมีภูมิธรรมในลำดับที่สูงกว่าตามแนวคิดวิวัฒนาการนิยม ในช่วงท้ายเมื่ออมนุษย์เหล่านั้นได้รับการขัดเกลาหรือฟังธรรมคำสอนจาก

[1] **ปัญจเทพศาสตราวุธ**ประกอบด้วยวชิราวุธของพระอินทร์, คฑาวุธของท้าวเวสสุวัณ, ผ้าของอาฬวกยักษ์, ดวงตาของพระยายมราช และจักรซึ่งเป็นอาวุธของพระนารายณ์

พระพุทธเจ้าแล้ว ทั้งยักษ์และเทพเทวดาก็กลับกลายมาเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาและเป็นพุทธสาวกที่มีศีลธรรม ดังนั้นการนำทั้งตัวมกร ตัวทักทอ และยักษ์ทั้งสองตนคืออาฬวกยักษ์และท้าวเวสสุวัณมาเป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนหนึ่งในสัญลักษณ์รูปเคารพประกอบกับฉัพรรณรังสีของพระพุทธเจ้าจึงสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นความเชื่อเดิมของชนพื้นเมืองที่มีวิวัฒนาการสู่แนวความเชื่อใหม่ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเข้ามาในฐานะที่เป็นอารยธรรมสูงกว่าแนวความเชื่อเดิม ในด้านแนวคิดหน้าที่นิยมเมื่อสังเกตจากตำนานของส่วนประกอบต่าง ๆ ในซุ้มเรือนแก้วพระพุทธชินราชจะพบว่ายักษ์ทั้งสองตนล้วนมีของวิเศษที่สามารถขจัดความชั่วร้ายจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ นี่เองจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของรูปสมมติซึ่งถูกสร้างขึ้นจากตำนาน เพื่ออุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น สิ่งนี้จึงนับเป็นความสำคัญในการสร้างซุ้มเรือนแก้วซึ่งเป็นพุทธศิลป์เฉพาะของพระพุทธชินราช

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา, วันดี จันทร์ประดิษฐ์ และสุวรรณ กลิ่นพงศ์. (2558). *พิธีกรรมและประเพณี.* กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

จุฑารัตน์ เกตุปาน. (2547, กรกฎาคม - ธันวาคม). *พระพุทธชินราช*. วารสารมนุษศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 1(2), น. 10 – 13.

นพดล อินทับทิม. (2553). *พระพุทธรูปหมวดพระพุทธชินราช แนวทางการศึกษาและจัดกลุ่มรูปแบบ.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2550). *กาลครั้งหนึ่ง : ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัญญา ใช้บางยาง. (2550). *75 อุบาสก : พุทธสาวกในสมัยพุทธกาล.* กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.

พิริยะ ไกรฤกษ์ และพิชญา สุ่มจินดา. (2549). *พระพุทธชินราช : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ศิลปะและการศึกษาภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยชนชั้นนำสยามสู่สามัญชน.* กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2560). *“สิงห์มอม”ไม่เคยปรากฏในวัฒนธรรมล้านนาโบราณ แล้วมาจากไหน?*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/culture/article_19988

ราม วัชรประดิษฐ์. (ม.ป.ป.). *ซุ้มเรือนแก้ว พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ*. สืบค้นจาก http://www.itti-patihan.com

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2551). *พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2564). *ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ : ตัว "เหรา" มาจากไหน?.* สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2518). *ตำนานพระพุทธเจดีย์.* กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. (2554). *สมุดภาพปฐมสมโพธิกถา วรรณคดีพระพุทธศาสนาภาคไทย คัมภีร์แสดงเรื่องราวของพระพุทธเจ้า.* กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

สมโภชพระพุทธชินราชสองร้อยสิบหกปี – 660 ปี. (2560). *ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง.* สืบค้นจาก https://www.facebook.com.

สินรี จ้อยรักษา. (2548). *ตัวมอม: ที่มาของรูปแบบหน้าที่ในงานประดับวัดในเมืองเชียงใหม่.* (รายงานปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

เอกพงศ์ ประดิษฐ์พงศ์. (2554). *มกร – มอมสัตว์จินตนาการเฝ้าพุทธสถาน: ท่องไปในแดนธรรม.* สืบค้นจาก http://www.komchadluek.net/news/detail/

บทความวิจัย (Research Article)

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE

Humor Strategies in Isan Folk Tales on THAI TALE YouTube channel

ธีรพงศ์ มีโภค[1]
Teerapong Meepoke[1]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE โดยคัดเลือกวิดีโอที่มีจำนวนผู้เข้าชมมากกว่า 1,000,000 ครั้ง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 จำนวน 62 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่านิทานก้อมอีสานช่องยูทูบ THAI TALE ปรากฏกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจำนวนทั้งสิ้น 12 กลวิธี แบ่งเป็นกลวิธีด้านเนื้อหา 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การหักมุม 2) การล้อเลียน 3) การตีความผิด 4) การสร้างเรื่องสัปดน 5) การกล่าวขัดแย้งกับพฤติกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้น 6) การใช้ตรรกะที่ผิด และกลวิธีด้านภาษา 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำกำกวม 2) การใช้คำพ้อง 3) การใช้สัญลักษณ์ 4) การกล่าวเกินจริง 5) การแปลสำนวนตามความหมายประจำ 6) การใช้การพรรณนาหรือบรรยายอย่างตรง ๆ

คำสำคัญ: อารมณ์ขัน กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน นิทานก้อม

Abstract

This article aims to analyze the humor strategies in Isan Folk Tales on THAI TALE YouTube channel by selecting 62 videos with more than 1,000,000 views from February 2017 - December 2018. The results of the study revealed that the Isan Folk Tales on THAI TALE YouTube channel have 12 humor strategies, divided into 6 contents strategies as follows: 1) plot twisting, 2) parody, 3) misinterpretation, 4) be

[1] ครู โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี
*Corresponding author; email: sasom07@hotmail.com

indecent, 5) contradicting recent behavior, 6) false logic, and 6 language strategies as follows: 1) ambiguity, 2) synonyms, 3) symbols, 4) exaggeration, 5) literally translation of the idioms, 6) directly descriptions.

Keywords: humor, Humor Strategies, Isan Folk Tales

บทนำ

อารมณ์ขันเป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ในสายเลือด โดยเฉพาะในสังคมไทยที่จะเห็นอารมณ์ขันแทรกอยู่กับการแสดงพื้นบ้านในลักษณะต่าง ๆ (วรรณวรพงษ์ หงส์จินดา, 2538, น. 59) และยังปรากฏอารมณ์ขันอยู่ในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง เช่น ระเด่นลันได พระมะเหลเถไถ เป็นต้น ดังที่กุหลาบ มัลลิกะมาส (2528, น. 82) กล่าวว่า อารมณ์ขัน คือ คุณสมบัติประการหนึ่งในวรรณคดีซึ่งเป็นเครื่องผ่อนคลายความเครียด อารมณ์ และสร้างความบันเทิงได้ดี

นิทานก้อม เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านขนาดสั้นของชาวอีสานมีเนื้อหาสนุกสนานสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ฟัง บางครั้งเป็นเรื่องหยาบโลน หรือความสัมพันธ์ทางเพศที่ผิดปกติวิสัยและขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม แต่ชาวอีสานก็ยอมรับนิทานก้อมในฐานะเครื่องบันเทิงอารมณ์และได้รับความนิยมในสังคมอยู่ไม่น้อย

ชาวอีสานนิยมเล่ากันอย่างแพร่หลาย เรื่องราวที่นำมาเล่าล้วนแต่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสานทั้งสิ้น ดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตร (2555, น. 12) กล่าวไว้ว่า ชาวอีสานนิยมเล่านิทานก้อมสู่กันฟังอย่างเพลิดเพลิน ผู้เล่านิทานนั้นต้องผ่านประสบการณ์ชีวิต มีความรู้กว้างขวาง สามารถเล่าได้อย่างไพเราะ ถ้าครอบครัวใดมีความสามารถด้านหมอลำก็จะเล่านิทานโดยการลำ หากผู้เล่าเป็นวัยหนุ่มและวัยทำงาน ก็ชอบเล่าและชอบฟังนิทานมุกตลกที่เรียกว่านิทานก้อม ซึ่งบริบทของการเล่าอาจเป็นช่วงเวลาว่างงาน แล้วมีการพบปะสังสรรค์ จึงมีการสอดแทรกนิทานก้อมเป็นของแถมและเป็นสิ่งชูรสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จึงถือได้ว่านิทานก้อมเป็นวรรณกรรมสำเริงอารมณ์ที่มีความสนุกเพลิดเพลิน

ปัจจุบันนิทานก้อมไม่ใช่วรรณกรรมมุขปาฐะเพียงอย่างเดียว แต่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการบันทึกการแสดงนิทานก้อมผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ด้วยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการถ่ายทอดในลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสังคม เพราะโอกาสที่คนอีสานจะมาพบปะสังสรรค์กันเหมือนเมื่อในครั้งอดีตน้อยลงยูทูบ (YouTube) ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเผยแพร่วิดีโอการแสดงนิทานก้อมอีสานที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยจากการสำรวจ

ช่องยูทูบนิทานก้อมอีสานพบว่าช่องยูทูบ THAI TALE มีผู้ติดตามสูงสุด จำนวน 1.74 ล้านคน ซึ่งมีการนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ

จากงานวิจัยที่ผ่านมาปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับนิทานก้อมไว้ไม่มากนัก เช่น กนกศักดิ์ ธานี (2556) “เรื่องเล่าตลกกับการนำเสนอภาพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในวีดีทัศน์นิทานก้อมสำนวนอีสาน” วีรภัทร บุญมา (2559) “การปรับตัวของนิทานก้อมบนยูทูบ” และปรีชา จันทร์เทพ (2561) “นิทานก้อมอีสานคุณค่าและการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตของคนอีสาน”

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น นิศารัตน์ สุทธิวรณ์ (2543) “วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทขำขันเรื่องเพศจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ http://www.sanook.com/joke” ศิริพร ภักดีผาสุข (2549) “อารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย” ปรัชญาพร ทองประสิทธิ์ (2555) “การศึกษาการใช้ภาษาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันไทยในละครตลกสถานการณ์” และวีณา วุฒิจำนง (2562) “กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในรายการจำอวดหน้าจอ”

เมื่อผู้วิจัยนำงานวิจัยข้างต้นมาประมวลรวมประเด็นในการศึกษา พบว่ายังไม่มีงานวิจัยของผู้ใดที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างอารมณ์ในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานิทานก้อมอีสานในช่องยูทูบ THAI TALE เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันของนิทานก้อมในบริบทสังคมชาวอีสาน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE

ขอบเขตของการวิจัย

เก็บข้อมูลจากคลิปวิดีโอนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE ที่มีจำนวนผู้เข้าชมมากกว่า 1,000,000 ครั้ง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 (ณ วันที่ 25 ธันวาคม 2563) จำนวน 62 เรื่อง ดังนี้

1. จอบถ่ายคลิปผู้สาว (25 ก.พ. 60)
2. รหัสลับหลอยเมียเขา (25 ก.พ. 60)
3. หลอยเสี่ยวเมีย (25 ก.พ. 60)
4. สวมฮักสวมฮอย (25 ก.พ. 60)
5. ผู้สาวมักของใหญ่ (25 ก.พ. 60)
21. ขึ้นสวรรค์ (19 ก.ค. 60)
22. ผีมาใหม่ (24 ก.ค. 60)
23. สาวแพนยังบริสุทธิ์ (4 ส.ค. 60)
24. สาวแพนจุ่มโป๊ะ (12 ส.ค. 60)
25. สาวแพนอยากได้ผัว (19 ส.ค. 60)

6. มันบ่แม่นพ่อมึง (4 เม.ย. 60)
7. เขยซ่าส์แม่เฒ่าซวง (17 เม.ย. 60)
8. โจรปล้นสวาท (22 เม.ย. 60)
9. ไสว่าแทงบ่เข้า (27 เม.ย. 60)
10. หลอยเมียอาเฮียหลี (1 พ.ค. 60)
11. สลับคู่ชู้เสี่ยว (9 พ.ค. 60)
12. จังซี่ต้องตีไข่ (19 พ.ค. 60)
13. สาวแพนมักของเก่า (27 พ.ค. 60)
14. สาวแพนแหวนซำได๋ (2 มิ.ย. 60)
15. โจรปล้นน้ำมันหมู (7 มิ.ย. 60)
16. ขอเมียเสี่ยว (16 มิ.ย. 60)
17. ตั๋วเบิ่งของสาวแพน (23 มิ.ย. 60)
18. ลักหลอยสาวแพน (29 มิ.ย. 60)
19. สาวแพนผิดผี (5 ก.ค. 60)
20. โจรสายหื่น (10 ก.ค. 60)
26. ขอคร่างได้บ่ (27 ส.ค. 60)
27. ไข่ต๋งสาวแพน (16 ก.ย. 60)
28. สาวแพนยังบ่สุด (3 พ.ย. 60)
29. สาวแพนกับบักแตง (11 พ.ย. 60)
30. ขอเบิ่งแน (19 พ.ย. 60)
31. กลิ่นของสาวแพน (25 พ.ย. 60)
32. เข้าเบิ่ดแล้ว (27 พ.ย. 60)
33. สาวแพนดีแตก (5 ธ.ค. 60)
34. สิตอบแทนแม่เฒ่า (12 ธ.ค. 60)
35. ล่อเบิ่งของสาวแพน (31 ธ.ค. 60)
36. หมอเทวดา (3 ม.ค. 61)
37. เชื่อหมอย้อนเรียนมา (14 ม.ค. 61)
38. ต่อแขนต่อขา (22 ม.ค. 61)
39. บักตาเดียว (28 ม.ค. 61)
40. ถ่าดูดนม (10 ก.พ. 61)
41. ตรวจสาวแพน (17 มี.ค. 61)
52. ของแท้หรือของปลอม (23 ส.ค. 61)
42. นางฟ้าหรือว่าผีบอป (10 ก.พ. 61)
53. เคียวอีหลี (1 ก.ย. 61)
43. มักดัมมี่ (20 พ.ค. 61)
54. ลงโอ่งกับเมียเพิ่น (22 ก.ย. 61)
44. ปล้นเอาบุญ (24 พ.ค. 61)
55. ตรวจภายใน (8 ต.ค. 61)
45. เสียเคราะห์แก้คะลำ (3 มิ.ย. 61)
56. สาวเก็บกด (16 พ.ย. 61)
46. หลอยน้าสาว (19 มิ.ย. 61)
57. สาวขี้เหล้า (22 พ.ย. 61)
47. ปูนาขาแก (4 ก.ค. 61)
58. เฮ็ดลูกแทน (24 พ.ย. 61)
48. เฮ็ดของ (15 ก.ค. 61)
59. นมบ่สำกัน (27 พ.ย. 61)
49. ผีเผดอยากลงนาฮก (18 ก.ค. 61)
60. ถีกหลอยเมีย (7 ธ.ค. 61)
50. บ้าสมบัติ (29 ก.ค. 61)
61. หม่องมักบักตาเดียว (20 ธ.ค. 61)
51. พ่นพิษปลาดุก (14 ส.ค. 61)
62. คาถาหลอยผู้สาว (28 ธ.ค. 61)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

ทฤษฎีอารมณ์ขัน (Humor Theory) คือทฤษฎีที่พยายามอธิบายอารมณ์ขัน หน้าที่ทางสังคมของอารมณ์ขัน และปัจจัยที่ส่งผลต่ออารมณ์ขัน (สุพาณี วรรณาการ, 2556, น. 204) Bernard S. Coyne (1974, p. 562-564, อ้างถึงใน กัญญา นาคสิทธิวงษ์, 2531, น. 21-24) ได้อธิบายเกี่ยวทฤษฎีอารมณ์ขันไว้ว่า จากความคิดนักปราชญ์หรือนักทฤษฎีได้กล่าวถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขันไว้หลายลักษณะ ซึ่งแบ่งความคิดนั้นออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ เห็นว่าอารมณ์ขันและเสียงหัวเราะเป็นความน่ากลัว ความก้าวร้าว ความต้อยต่ำ และเห็นว่าอารมณ์ขันเป็นสิ่งบริสุทธิ์ เป็นความสนุกสนานไม่มีพิษภัย หรือหากจะแบ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็สามารถแบ่งทฤษฎีอารมณ์ขันได้ 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีความเหนือกว่าและการทำให้ต่ำต้อยลง (Superiority and Degradation) ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ที่สุด และยังคงใช้ได้จนถึงปัจจุบัน ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะหัวเราะนั้นจะต้องอยู่ในตำแหน่งเหนือกว่าผู้ที่ถูกหัวเราะ

2. ทฤษฎีความไปด้วยกันไม่ได้ ความคับข้องใจจากความผิดหวังในสิ่งที่คาดหวัง และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่ไปด้วยกันไม่ได้ (Incongruity, Frustration of Expectation and Bisociation) ทฤษฎีกลุ่มนี้ได้รับความเชื่อถืออย่างกว้างขวาง เชื่อว่าสิ่งที่จะทำให้เกิดขบขันได้นั้นเกิดจากการผิดความคาดหมายในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ (Bisociation) เป็นทฤษฎีที่เหตุการณ์อย่างหนึ่งสามารถมีความหมายที่แตกต่างกันไปทั้งสองอย่าง และความหมายอย่างหนึ่งของเหตุการณ์นั้นถูกเข้าใจไปเป็นอีกความหมายหนึ่งในทันทีทันใด

3. ทฤษฎีการผ่อนคลายจากความตึงเครียด และการหลุดพ้นจากการไม่กล้าแสดงออก (Rellef of Tension and Release from Inhibition) ทฤษฎีนี้เห็นว่าอารมณ์ขัน เป็นกระบวนการผ่อนคลายความเครียดหรือความอึดอัดใจของมนุษย์ในภาวะปกติที่อยู่ในความถูกต้องของสังคม และความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งเมื่อมนุษย์เกิดอารมณ์ขันจะถูกทำให้หลุดพ้นจากภาวะดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขันและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานก้อม

2. เก็บข้อมูลจากคลิปวิดีโอนิทานก้อมอีสานช่องยูทูบ THAI TALE ตามที่ได้ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัย ได้ข้อมูลจากคลิปวิดีโอนิทานก้อมอีสานที่ใช้ในงานวิจัย จำนวน 62 เรื่อง

3. วิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจากคลิปวิดีโอนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขันและงานวิจัยที่ได้ศึกษามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE ผู้วิจัยจำแนกกลวิธีการสร้างอารมณ์ได้ 2 ประเภท ได้แก่ กลวิธีด้านเนื้อหา และกลวิธีด้านภาษา ดังนี้

1. กลวิธีด้านเนื้อหา

กลวิธีด้านเนื้อหาเป็นกลวิธีสร้างอารมณ์ขันจากเนื้อหาที่มีความขัดแย้งกันหรือเข้ากันไม่ได้ โดยเนื้อหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่ผู้รับสารคิดผิดความคาดหมายจากความเป็นจริง จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน จากการศึกษานิทานก้อมอีสานพบว่ามีกลวิธีด้านเนื้อหา ได้แก่ การหักมุม การล้อเลียน การตีความผิด การสร้างเรื่องสัปดน การกล่าวขัดแย้งกับพฤติกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้น และการใช้ตรรกะที่ผิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การหักมุม

การหักมุม คือ การนำคำพูดหรือบทสนทนาของตัวละครมาใช้ในการหักมุมจบอย่างที่ผู้รับสารไม่ได้คาดคิด หรือผิดแผกไปจากสิ่งที่ดำเนินมาตั้งแต่ต้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

นิทานก้อมเรื่อง ผีมาใหม่ เนื้อเรื่องกล่าวถึงผี 4 ตนนั่งคุยกันว่าตายเพราะอะไร ผีตัวแรกเล่าว่า “ตนเป็นทหารออกลาดตระเวนเหยียบกับ” ผีตัวสองถามว่า “เหยียบกับระเบิด” ผีตัวแรกบอกไม่ใช่ เหยียบกับดักหนู แล้วเป็นบาดทะยักตาย ผีตัวที่สองเล่าว่านั่งกินเหล้าอยู่ที่โรงลิเก แล้วมีคนตามมาทวงเงิน คนเหล่านั้นพกปืนมาด้วย ผีตัวที่สามจึงถามว่า “เขาเอาปืนยิงอ้ายบ่” ผีตัวที่สองเล่าต่อว่าไม่ได้ยิง แต่สะดุ้งตื่นตกเตียงคอหักตาย (ทั้งหมดที่เล่าคือความฝัน) ผีตัวที่สามเล่าว่ามีกลุ่มโจรมาข่มขืนตน ตนต่อสู้จนคว้าไม้ได้

ผีตัวที่สอง : ฟาดไปที่หัวมันเลย

ผีตัวที่สาม : บ่ ข้อยมาหนุนหัว ให้มันค่อย ๆ เฮ็ด เฮ็ดหยังกะเฮ็ดโลด

ผีตัวที่สอง : ยามหน้าสิ่วหน้าขวานมึงยังห่วงหัวมึงอยู่เนาะ

ผีตัวที่สาม : ข้อยกะดิ้น ๆ อีก จนมือมันหลุดออกจากปากข้อย ข้อยเลยตะโกนดังเลย

ผีตัวที่สอง : เอิ้นให้คนมาช่วยเฮา

ผีตัวที่สาม : บ่ ข้อยบอกว่าค่อย ๆ เฮ็ด ได้ทุกคน

ผีตัวที่สอง : โอ๊ย! เป็นผู้หญิงมึงกะบ่หวงตัวเลยเนาะ

ผีตัวที่สาม : ข้อสรุปแล้วข้อยกำลังใส่เสื้อผ้าอยู่อ้าย โจรมันกะแล่นไปแม่นบ่ มันก็แล่นกลับมา ข้อยนี่ถูกแมงงอดตายก่อนแหมอ้าย เสียดายอีหลียังบ่ได้อีกยกเลยนิ

ผีตัวที่สาม : ที่เขาจับมานี่ เขาบ่ได้เฮ็ดหยังจ้อย ถูกแมงงอดตอดตาย

จากนั้นผีตัวที่สามจึงถามผีตัวที่สี่ว่าแล้วพี่เป็นอะไรตาย ผีตัวที่สี่ตอบว่า “กูยังบ่ทันได้ตาย กูมานั่งขี้สื่อ ๆ” จะเห็นได้ว่านิทานก้อมเรื่อง ผีมาใหม่ มีการสร้างอารมณ์ขันโดยการหักมุมด้วยคำพูดตลอดทั้งเรื่อง รวมทั้งตอนจบก็จบด้วยการหักมุมโดยผีตัวที่สี่ไม่ใช่ผีแต่เป็นคนที่มาถ่ายอุจจาระ ทำให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ขัน

1.2 การล้อเลียน

การล้อเลียนคือการแสดงคำพูดหรือพฤติกรรมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เพื่อยั่วเย้าเสียดสีลักษณะทางกายภาพของผู้ที่ถูกกล่าวถึง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2

นิทานก้อมเรื่อง ขอเบิ่งแน เนื้อเรื่องกล่าวถึงครอบครัวหนึ่งที่พยายามเกลี้ยกล่อมให้ลูกสาวแต่งงานกับผู้มีอิทธิพล แต่ลูกสาวไม่ยินยอมแต่งงานด้วย จึงวางแผนกับปานเทพให้หลอกท่านรองฯ ว่าเป็นสามีของตน เมื่อท่านรองฯ เห็นปานเทพก็ตกใจเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะไม่หล่อแล้ว ยังมีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ด้วย

ท่านรองฯ : มันเป็นไผ

ลูกสาว : ผัวข้อยเอง

ท่านรอง : ฮะ! น้องแพนได้ปลาไหลเป็นผัวบ่ เป็นหยังคิดสั้นจั่งซี่ บ่มีความคิดบ่ไปเอาคนจั่งซี่มาเฮ็ดผัวบ่ คบกันมาโดนแล้วบ่

ลูกสาว : คบกันมาได้ 1 ปีแล้ว

จากบทสนทนาในนิทานก้อมข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวละครปานเทพถูกล้อเลียนโดยการเปรียบเทียบกับปลาไหล ซึ่งมีลักษณะคล้ายปานเทพเพราะลักษณะทางกายภาพของปานเทพนั้น ไม่มีผม หน้ากลม ๆ ไม่มีฟัน เมื่อผู้รับสารมองเห็นตัวละครปานเทพต้อยต่ำกว่าตนและรู้สึกว่าตนเหนือกว่าจึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

1.3 การตีความผิด

การตีความผิด คือ การตีความถ้อยคำที่ผิดจากเจตนาของผู้ส่งสาร ซึ่งมักเกิดจากการขาดประสบการณ์ตรง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

นิทานก้อมเรื่อง สาวแพนยังบริสุทธิ์ เนื้อเรื่องกล่าวถึง หนุ่มสาวคู่หนึ่งที่เข้าพักในโรงแรมม่านรูด ผู้ชายไม่มีประสบการณ์เรื่องเพศ จึงโทรศัพท์ไปปรึกษาขอคำแนะนำจากพี่ชาย

อ้ายหมาน : โตกะแก้ผ้า 2 คนเลย ให้ผู้หญิงนอนข้างล่าง แล้วโตกะนอนข้างเทิง
แล้วกะ...กะจี๊กๆ

เพียว : เออ ๆ โอเคอ้าย ขอบคุณหลาย ๆ

สาวแพน : เฮ็ดหยังต่ออ้าย

เพียว : น้องหล้าอยู่ล่าง อ้ายอยู่เทิง (ชี้ไปที่พื้น แล้วตนก็นอนบนเตียง)

สาวแพน : เฮ็ดจั่งได๋ต่อละอ้ายเพียว มันหนาวเด้

เพียว : กะเฮ็ดจั่งซี่ละ

สาวแพน : โอ้ย! จั่งปึกคัก ไปเลย ๆ เสียเวล่ำเวลา

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงการตีความประโยค “ผู้หญิงนอนข้างล่าง” “โตกะนอนข้างเทิง” ไม่ตรงตามเจตนาในการสื่อสารของอ้ายหมาน โดยเพียวตีความว่าผู้หญิงนอนที่พื้นห้องส่วนตนนอนบนเตียง ผู้รับสารมองเห็นความผิดพลาดในการตีความที่เกิดจากการขาดประสบการณ์อย่างน่าอับอายจึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

1.4 การสร้างเรื่องสัปดน

การสร้างเรื่องสัปดนคือการสร้างพฤติกรรมตัวละครให้มีลักษณะนิสัยหยาบโลนหรือมีพฤติกรรมทางเพศที่ผิดปกติวิสัยขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4

นิทานก้อมเรื่อง พ่นพิษปลาดุก เนื้อเรื่องกล่าวถึงน้องภรรยานำกับข้าวไปส่งให้พี่เขยที่ทุ่งนา โดยก่อนกลับพี่เขยสั่งน้องภรรยาให้รอเพื่อนำปลาที่จับได้ไปด้วย แต่เมื่อพี่เขยเดินลงไปหยิบปลาที่ขังไว้ในคลองก็ส่งเสียงร้องอย่างทรมานว่าถูกพิษเงี่ยงปลาดุกตำเข้าที่อวัยวะเพศ น้องภรรยาจึงเข้าไปช่วยพยุงขึ้นจากน้ำ

น้องภรรยา : เฮ็ดจั่งได๋ ๆ

พี่เขย : มันต้องถอนพิษ ส่อยอ้ายถอนพิษได้บ่

น้องภรรยา : อ้าย แล้วเขาถอนพิษจั่งได๋ล่ะ

พี่เขย : บ่ยากอ้ายสิสอนให้ เคยเรียนมาบ่ ตอนประถมคือดูดพิษงูนี่ละ มันกัดหม่องได๋ เฮากะดูดหม่องฮั่น ที่งูมันกัดนั้นละหล้าเอ้ย

น้องภรรยา : แล้วอันนี้ข้อยต้อง เอ่อ....

พี่เขย : เร็ว ๆ น้อง พิษคือสิแล่นแล้ว ฟ้าวเด้อหล้า เร็ว ๆ รีบนอนลงมา

น้องภรรยา : อ้ายมันคือบวม

พี่เขย : โอ้ย! มันบวมแม่นเบาะ แสดงว่าพิษมันเริ่มแล่นแล้ว ฟ้าวดูดถอนพิษออกถ่าแม้ เดี๋ยวมันสิแล่นเข้าหัวใจอ้าย

จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพี่เขยมีเจตนาหลอกน้องภรรยาให้ใช้ปากดูดพิษเงี่ยงปลาดุกให้ตน แต่แท้จริงแล้วพี่เขยต้องการให้น้องภรรยาใช้ปากสำเร็จความใคร่ให้กับตน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม ผู้รับสารมองเห็นพฤติกรรมของพี่เขยที่หยาบโลนถูกปลดปล่อยจากกรอบความถูกต้องของสังคม จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

1.5 การกล่าวขัดแย้งกับพฤติกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้น

การกล่าวขัดแย้งกับพฤติกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้นคือการใช้ถ้อยคำที่มีความขัดแย้งกับพฤติกรรมหรือคำพูดที่เพิ่งเกิดขึ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

นิทานก้อมเรื่อง ปูนาขาเก เนื้อเรื่องกล่าวถึงทิดหมานที่มีนิสัยชอบสั่งสอนผู้อื่นวันหนึ่งไปเจอเพื่อนนั่งดื่มสุราอยู่ จึงเข้าไปบอกว่าการดื่มสุราเป็นสิ่งไม่ดี ควรลดละเลิก

ทิดหมาน : ศีล 5 ก็รักษาไม่ได้

อ๊อด : กินสื่อ ๆ มันสิผิดม่องได๋

ทิดหมาน : งึด สูหลายเนาะ เหล้ามันทำลายสุขภาพ เป็นโรคตับแข็ง โรคแทรกซ้อนอีกหลายอย่าง ตายอย่างเขียดพู้นละเว้ย

อ๊อด : เจ้าบ่กินเบาะ

ทิดหมาน : สิกินเฮ็ดหยัง กะสอนอยู่นี่เด้

ปานเทพ : เอ้า เอาจักเป๊ก

ทิดหมาน : เวลากูสิเว้าหยังเป็นสาระประโยชน์ บ่มีไผฟัง เออ! เดี๋ยวสิหาว่าหยิ่ง

หลังจากนั้นทิดหมานก็ดื่มสุราและสูบบุหรี่ของเพื่อน ๆ จนหมด จะเห็นได้ว่าทิดหมานกล่าวว่าตนไม่ดื่มสุรา แต่พฤติกรรมของทิดหมานที่ดื่มสุราจนเมาอย่างขาดสตินั้น ขัดแย้งกับบทสนทนาในก่อนหน้านี้ ผู้รับสารมองเห็นถึงความไม่เข้ากันระหว่างคำพูดกับพฤติกรรมของทิดหมานจึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

1.6 การใช้ตรรกะที่ผิด

การใช้ตรรกะที่ผิดคือการให้เหตุผลที่ไม่เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องและสมเหตุสมผล โดยตัวละครจะมีพฤติกรรมที่ขาดสติปัญญาหรือขาดความรู้ขาดประสบการณ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 6

นิทานก้อมเรื่อง ขึ้นสวรรค์ เนื้อเรื่องกล่าวถึงชายคนหนึ่งฝันว่าปู่ที่ตายไปแล้วมาต่อว่าตนว่าไม่เคยทำบุญไปให้ ตอนนี้ปู่อยู่บนสวรรค์แต่หนาวมาก อยากให้หลานนำผ้าห่มไปทำบุญให้ เมื่อตื่นขึ้นมาหลานจึงรีบไปซื้อผ้าห่มเพื่อจะนำไปให้ปู่บนสวรรค์ เมื่อมีคนเมาผ่านมาจึงถามว่าจะเอาผ้าห่มไปให้ปู่บนสวรรค์ได้อย่างไร คนเมาจึงตอบว่าให้เผาผ้าห่ม ชายคนดังกล่าวก็บอกว่าจะเผาได้อย่างไรเพราะเพิ่งซื้อมาใหม่ ๆ ต่อมามีชายคนหนึ่งขับรถยนต์ผ่านมา ชายคนดังกล่าวก็ถามคำถามเดิมว่าจะนำผ้าห่มไปให้ปู่บนสวรรค์ทำอย่างไร ชายขับรถยนต์จึงตอบว่าให้นำไปถวายวัด แต่ชายคนดังกล่าวบอกว่าถ้านำไปถวายวัดผ้าห่มก็จะอยู่ที่วัด พระก็จะเป็นผู้ใช้ ไม่ได้นำไปให้ปู่บนสวรรค์ ชายคนนี้จึงเดินไปเรื่อย ๆ จนเจอคู่รักคู่หนึ่ง เขาถามว่าจะไปไหนกัน หนุ่มสาวคู่นี้จึงตอบว่าจะไปขึ้นสวรรค์ ชายคนนี้ดีใจมากที่มีคนจะไปสวรรค์ จึงฝากผ้าห่มไปให้ปู่บนสวรรค์ด้วย คู่รักสบโอกาส เพราะยังไม่มีอะไรเป็นที่นอน จึงรับปากว่าจะนำไปให้ปู่ของชายดังกล่าวบนสวรรค์

จากนิทานก้อมเรื่อง ขึ้นสวรรค์ จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้สร้างอารมณ์ขันจากพฤติกรรมของตัวละครที่ใช้ตรรกะผิด ๆ ขาดความรู้และประสบการณ์ เพราะตามความเชื่อของศาสนาพุทธการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้คนที่ล่วงลับไปนั้นมีหลายวิธี วิธีที่คนส่วนใหญ่นิยมคือการนำสิ่งของไปถวายแด่พระสงฆ์ที่วัด แต่ตัวละครดังกล่าวไม่มีความรู้ในเรื่องการทำบุญ แม้จะได้รับคำตอบจากทุกคนที่ตนพบก็ไม่เชื่อคำแนะนำผู้ใดเลย เพราะคิดว่าทุกคนไม่ได้ไปสวรรค์ จนกระทั่งเจอคู่รักที่ตอบว่าจะไปขึ้นสวรรค์ จึงฝากผ้าห่มไปให้ปู่เพราะเชื่อว่าจะไปสวรรค์จริง ซึ่งคำว่า “ขึ้นสวรรค์” ของหนุ่มสาวคู่นี้หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์กัน ผู้รับสารมองเห็นความเหนือกว่าของตนที่ค้นพบความบกพร่องทางสติปัญญาของผู้อื่น จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2. กลวิธีด้านภาษา

กลวิธีด้านภาษาเป็นกลวิธีที่สร้างอารมณ์ขันจากการใช้ภาษา โดยภาษาที่ใช้จะมีความแตกต่างจากภาษาทั่วไป หรือการใช้ภาษาที่มีความหมายขัดแย้งกัน เพื่อให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ขัน จากการศึกษานิทานก้อมอีสานพบว่ามีกลวิธีด้านภาษา ได้แก่ การใช้คำกำกวม การใช้คำพ้อง

การใช้สัญลักษณ์ การกล่าวเกินจริง การแปลสำนวนตามความหมายประจำ การใช้การพรรณนาหรือบรรยายอย่างตรง ๆ

2.1 การใช้คำกำกวม

การใช้คำกำกวมคือการใช้ถ้อยคำที่สามารถตีความได้หลายความหมาย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7

นิทานก้อมเรื่อง หลอยเมียอาเฮียหลี เนื้อเรื่องกล่าวถึงเฮียหลีเจ้าของอู่ซ่อมรถและภรรยา วันหนึ่งทิดหมานมาขอยืมหินลับมีดของเฮียหลี เฮียหลีจึงให้ทิดหมานไปเอาหินมาลับมีดจากภรรยาของตน

ทิดหมาน : ข้อยยืมหินฝนมีดแด่

เฮียหลี : มายืมหินฝนมีดร้านซ่อมจักรยาน โอ้ย! ไป ๆ ไปเอากับเมียกูอยู่ในบ้านไป๊

ทิดหมาน : เจ้ (เสียงเรียก)

เจ้ : เอ้า! เจ้ามาเฮ็ดหยังละนั่น

ทิดหมาน : คือ เฮียบอกข้อยมาเอาเจ้นั่นหนะ

เจ้ : เฮียนั่นบ่ บอกให้เจ้ามาเอากับข้อย ข้อยบ่เชื่อเจ้าดอก ข้อยสิไปถามเฮียก่อน

ทิดหมาน : เอ้า! ไปถามติละ เพิ่นเว้าเองให้มาเอาเจ้นี่แมะ

เจ้ : เฮีย ๆ เจ้าให้อ้ายทิดหมานมาเอากับข้อยบ่

เฮียหลี : เออ ก็ให้มันไป สิแพงไว้เฮ็ดหยัง แบ่ง ๆ กันไป ให้มันเอาแล้ว แล้วไป

จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำว่า “เอากับเมีย” เป็นคำกำกวมมีความหมายได้หลายนัย โดยความหมายคำว่า “เอากับเมีย” ของตัวละครเฮียหลี หมายถึง ไปเอาหินลับมีดจากภรรยาของเฮียหลี แต่ตัวละครทิดหมาน หมายถึง การมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาของเฮียหลี ผู้รับสารมองเห็นความไม่เข้ากันระหว่างความหมายในสถานการณ์จริงและความหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2.2 การใช้คำพ้อง

การใช้คำพ้องคือการนำคำที่ออกเสียงเหมือนกันแต่รูปเขียนและความหมายแตกต่างกันมาใช้เป็นบทสนทนาของตัวละครเพื่อสร้างอารมณ์ขัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

นิทานก้อมเรื่อง เข้าเมิดแล้ว เนื้อเรื่องกล่าวถึงครอบครัวหนึ่งที่เพิ่งขายข้าวได้เงินจำนวนมาก ลูกสาวจึงคิดจะขอเงินพ่อแม่เพื่อซื้อโทรศัพท์ใหม่ แต่บังเอิญได้ยินพ่อแม่คุยกันว่าเข้าหมดแล้ว

แม่ : เข้าอีกจักหน่อยแด่เฒ่า
พ่อ : เข้าเมิดแล้ว เข้าเมิดแล้ว
แม่ : เมิดแล้วบ่เฒ่า โอ๊ย!
ลูกสาว : เข้าเมิดแล้ว (ผ่านมาได้ยิน เสียใจมาก)
.....เข้าวันรุ่งขึ้น.....
พี่สาว : น้องฮ้องไห้เฮ็ดหยัง ไผเฮ็ดน้องบอกเอื้อยมา
พ่อ : เป็นหยังละอีนาง คือตาแดง ๆ
ลูกสาว : ข้อยอยากได้โทรศัพท์
พ่อ : โอ้ย! อยากได้โทรศัพท์กะไปเบิ่งติ มันสิเครื่องละท่อได๋ มาเอาเงินกับพ่อเนี่ย เงินเปอเลอะเปอเต๋อ
ลูกสาว : ก็เมื่อคืนนี้ ข้อยเห็นเจ้ากับอีแม่คุยกันว่า เข้าเมิดแล้ว เข้าเมิดแล้ว

จากบทสนทนาข้างต้นตัวละครลูกสาวเข้าใจว่า “เข้าเมิดแล้ว” หมายถึง ข้าวในยุ้งฉางหมดแล้ว เพราะคำว่า **ข้าว** ในภาษาอีสาน ออกเสียงว่า **เข้า** ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า **เข้า** ที่หมายถึง ทำให้เคลื่อนไปข้างใน จึงทำให้ลูกสาวเข้าใจผิดว่าข้าวหมดแล้ว ในความเป็นจริงคำว่า “เข้าเมิดแล้ว” หมายถึงการร่วมเพศของพ่อกับแม่ ผู้รับสารมองเห็นความไม่เข้ากันของภาษาที่ใช้จนเกิดการตีความหมายไปคนละทิศทาง จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2.3 การใช้สัญลักษณ์

การใช้สัญลักษณ์คือสื่อแทนความคิดหรือลักษณะบางประการของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นความคล้ายคลึงหรือความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่ถูกแทนหรือความเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์นั้น ในกรณีที่ไม่สามารถกล่าวถึงสิ่งนั้นได้อย่างตรงไปตรงมา เพราะขัดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยแบ่งสัญลักษณ์เป็น 2 ประเภท คือ สัญลักษณ์ตามแบบแผน และสัญลักษณ์ส่วนตัว (ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์, 2521, น. 142-143) จากข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์พบเพียงการใช้สัญลักษณ์ส่วนตัวที่ใครคนใดคนหนึ่งใช้แทนสิ่งที่ตนต้องการกล่าวถึง เป็นลักษณะเฉพาะตน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9

นิทานก้อมเรื่อง รหัสลับหลอยเมียเขา เนื้อเรื่องกล่าวถึงสามีภรรยาคู่หนึ่งที่ตกลงกันว่าหากจะมีเพศสัมพันธ์ไม่ให้พูดตรง ๆ ต่อหน้าผู้อื่น ให้ใช้รหัสลับคำว่า “ซักผ้า”

ภรรยา : อ้ายไก่ ไปนำหาผัวให้ข้อยแน่ เราเสียไปไสตั้งแต่เช้าแล้วนี่

อ้ายไก่ : อ้ายบ่ว่างดอก งานอ้ายหลาย

ภรรยา : อ้าย ๆ เอาจั่งซี่ ข้อยสิให้เงินเจ้าแล้วกัน ไปบอกเราเด้อ รีบฟ้าวมาซักผ้า ให้ข้อยแน่ ผ้าหลายแฮง บอกเราจั่งซั่นเด้ออ้ายเด้อ

.....จากนั้นอ้ายไก่ก็ไปตามสามีที่เล่นการพนันอยู่.....

อ้ายไก่ : เมียเจ้าบอกให้ไปซักผ้า

สามี : ซักผ้าอันหยังอีก ตอนนี้กูเสียอยู่ บอกมันว่าเครื่องซักผ้าเสีย มันเสียอยู่

อ้ายไก่ : อ้ายเมียเจ้าบอกว่าถ้าเจ้าบ่ไป สิหาคนอื่นมาซักแทน (มาตามรอบที่ 2)

สามี : มันสิหาไผมาซักแทนก็ช่างหัวมันเถาะ ไปบอกมันกูเสียอยู่

จากนั้นเพื่อนสามีที่รู้รหัสลับจึงไปหลอกภรรยาเพื่อนว่าสามีให้ตนมา “ซักผ้า" แทน ทั้งสองจึงได้เสียกัน การได้กำหนดสัญลักษณ์ “ซักผ้า” แทนการมีเพศสัมพันธ์ ทำให้ผู้รับสารมองเห็นสิ่งที่ผิดความคาดหมายในการใช้สัญลักษณ์ เนื่องจากสัญลักษณ์ “ซักผ้า” นี้ ได้กำหนดให้ใช้กันเพียงสองคนสามีภรรยา แต่เมื่อมีผู้อื่นรู้ความหมายของสัญลักษณ์และมาใช้สัญลักษณ์นี้ร่วมด้วย จึงทำให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ขัน

2.4 การกล่าวเกินจริง

การกล่าวเกินจริงคือการกล่าวถึงเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ และไม่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งตัวละครจะสร้างเรื่องให้เหลือเชื่อ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 10

นิทานก้อมเรื่อง สาวแพนดีแตก เนื้อเรื่องกล่าวถึง สามีภรรยาคู่หนึ่งที่เพิ่งแต่งงานกัน แต่ภรรยาไม่ยอมสามีมีเพศสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากกลัวสามีรู้ว่าตนไม่บริสุทธิ์ ภรรยาจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษากับแม่ของตน แม่จึงแนะนำให้ราดน้ำแดงบนที่นอนหลังมีเพศสัมพันธ์ แต่พ่อกินน้ำแดงที่ซื้อไว้จนหมดและซื้อน้ำเขียวมาแทน ลูกสาวไม่รู้จึงนำไปราดลงบนที่นอน

สามี : เฮ้ย! อีหยังนิ

ภรรยา : ก็เลือดน้องเด้อ้าย

สามี : เลือดอีหยังคือสีเขียว...เจ้า เป็นเอเลี่ยนบ่

ภรรยา : บ่แม่น อ้ายบ่แม่น คือว่าอ้ายเฮ็ดน้องแฮงนั้นนา น้องกะเลยดีแตก

สามี : ดีแตก! ดีมันสีเขียวอะเนาะ (สามีทำหน้างง)

จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครกล่าวถึงเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะการเสียความบริสุทธิ์ครั้งแรกจนทำให้ถุงน้ำดีแตกนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ตามหลักการทางการแพทย์ แต่เนื่องจากตัวละครภรรยาต้องการแก้ไขสถานการณ์และปกปิดความจริง จึงกล่าวเรื่องที่เกินจริงออกมา ผู้รับสารมองเห็นถึงความไม่เข้ากันในการให้เหตุผลกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2.5 การแปลสำนวนตามความหมายประจำ

การแปลสำนวนตามความหมายประจำคือการแปลความหมายของสำนวนด้วยความหมายนัยตรงของคำแต่ละคำ แม้ว่าตามปกติแล้วสำนวนจะเป็นถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงตามหมายปกติของถ้อยคำนั้น ๆ แต่มักมีความหมายในลักษณะเปรียบเทียบ (วีณา วุฒิจำนง, 2562, น. 113) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11

นิทานก้อมเรื่อง โจรปล้นสวาท เนื้อเรื่องกล่าวถึงสองแม่ลูกที่ถูกโจรปล้นขณะต้อนวัวไปกินหญ้า

โจร 1 : หยุด กูบอกให้หยุด ฮ้องหาสะแตกอันหยัง นี่คือการปล้น

แม่ : สิมาปล้นอีหยังข้อย ข้อยบ่มีให้ปล้นหยังเลย

โจร 1 : ไปเอาวัวมันมา

โจร 2 : อ้าย วัวมันถูกมัดไว้มันอยู่นั้นละ บ่ไปไสดอก ลูกสาวมันน่าสนกว่า

โจร 1 : ป๊าด! ตาถึง ๆ

แม่ : มึงสิเฮ็ดหยังลูกกูหะ เฮ็ดหยังลูกกูต้องข้ามศพกูไปก่อน

ลูกสาว : อย่าเฮ็ดหยังแม่ข้อย ถ้าสิเฮ็ด เฮ็ดข้อยผู้เดียว

แม่ : บ่ต้องยุ่ง บ่ต้องมาเสือก ให้คุณโจรพิจารณาเอาเอง

โจร 2 : เอาซี่ซะ เฮามันโจรมีสัจจะ เฮาบ่เฮ็ดผู้เฒ่ากับเด็กน้อย

แม่ : เป็นโจรอีหลีบ่นิ

โจร 2 : เอ้า! กะโจรอีหลีแมะ โหดส่ำนี่แมะ

แม่ : ถ้าเป็นโจรอีหลีมึงต้องฮู้จักคำนี้

โจร 2 : คำหยัง

แม่ : บ่มีสัจจะในหมู่โจร

จากบทสนทนาข้างต้นกล่าวถึงสำนวน “ไม่มีสัจจะในหมู่โจร” ซึ่งมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบว่า “คนพาลย่อมไม่รักษาคำพูด” แต่ตัวละครแม่แปลความหมายสำนวนตามความหมายนัยตรง เพื่อต้องการให้ตัวละครโจรไม่รักษาคำพูดที่ให้ไว้ว่าจะไม่ทำอันตรายแก่เด็กและคนชรา ซึ่งตัวละครแม่ไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น เพราะต้องการให้โจรทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางเพศกับตน ผู้รับสารมองเห็นถึงความไม่เข้ากันระหว่างความหมายของสำนวนกับการแปลสำนวนตามความหมายประจำคำแต่ละคำ ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2.6 การใช้การพรรณนาหรือบรรยายอย่างตรง ๆ

การใช้การพรรณนาหรือบรรยายอย่างตรง ๆ คือการพรรณนาหรือบรรยายเพื่อถ่ายทอดความคิดของผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร และการบรรยายนั้นก่อให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ขันได้จากคำพูดหรือความคิดเห็นของผู้ส่งสารนั่นเอง (กัญญา นาคสิทธิวงษ์, 2531, น. 122) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12

นิทานก้อมเรื่อง บ้าสมบัติ เนื้อเรื่องกล่าวถึงครอบครัวหนึ่งที่พ่อแม่บ้าสมบัติมาก บังคับให้ลูกสาวแต่งงานกับเสี่ยเพียวที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เพราะอยากได้ทองหนึ่งปี๊บที่เสี่ยเพียวนำมาเป็นค่าสินสอด ลูกสาวทนการบังคับแต่งงานไม่ได้จึงหนีตามแฟนหนุ่มของตนไป

ลูกน้อง : อย่าลืมเด้อ เฮ็ดจังได๋กะได้ ให้ลูกสาวเจ้าแต่งงานกับเสี่ยของข้อยให้ได้ถ้าบ่เอา สิเอาทองกลับ

พ่อ : เรื่องนี้บ่ต้องห่วงดอกเด้อ ลูกสาวข้อย ข้อยเลี้ยงมาแต่อ้อนแต่ออด ข้อยชี้ให้มันลงฮูมันกะลง ชี้ให้ขึ้นต้นไม้มันกะขึ้น

.....ลูกสาวมาได้ยินจึงหนีตามแฟนหนุ่ม.....

ลูกน้อง : สาวแพนหนีตามผู้บ่าวบ่ เฮ้ย! บ่ได้ เอาทองคืนมา

พ่อ : เดี๋ยว ๆ โอ๊ย! มันบ่มีปัญหาหรอก หนีแค่นี่

ลูกน้อง : บ่มีจั่งได๋ ไอ้นี่มันเว้าอยู่ ลูกสาวเจ้าหนีตามผู้ชายไป

พ่อ : เดี๋ยวข้อยสิไปตามมาให้ จั่งได๋มันต้องกลับมา

ลูกน้อง : ข้อยบ่ไว้ใจซุมเจ้า เอาซี่สา...ถ้าเจ้าอยากได้ทองนี่ เจ้าต้องมีตัวประกัน

แม่ : เอาข้อยพอได้บ่

ลูกน้อง : โอ้ย! บ่เจียมตัวเลย ให้หมู่เจ้าเอาไร่เอานาหมู่เจ้าหนะ มาประกันทอง

พ่อ : ได้เลย ๆ เฒ่า ๆ เดี๋ยวเจ้าไปเอาโฉนดที่นา 500 ไร่ มาประกันไว้ก่อน

จากนั้นพ่อก็เอาทองที่ได้มาไปขายปรากฏว่าเป็นทองปลอมทั้งหมด ทำให้ต้องเสียที่นาไปโดยไร้ประโยชน์ จะเห็นได้ว่าบทสนทนาข้างต้นเป็นการใช้ภาษาบรรยายอย่างตรง ๆ

เพื่อถ่ายทอดความคิดของตัวละคร โดยที่ผู้รับสารไม่ต้องใช้ความคิดหรือการตีความเหมือนกับเรื่องอื่น ๆ อีกทั้งผู้รับสารยังมองเห็นความเหนือกว่าที่ตนไม่ได้เป็นเป้าของอารมณ์ขัน เหมือนกับตัวละครพ่อแม่ที่ถูกเสี่ยและลูกน้องหลอกเอาที่นาไป จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE พบว่านิทานก้อมอีสานช่องยูทูบ THAI TALE ปรากฏกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจำนวนทั้งสิ้น 12 กลวิธี แบ่งเป็นกลวิธีด้านเนื้อหา 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การหักมุม 2) การล้อเลียน 3) การตีความผิด 4) การสร้างเรื่องสัปดน 5) การกล่าวขัดแย้งกับพฤติกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้น 6) การใช้ตรรกะที่ผิด และกลวิธีด้านภาษา 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำกำกวม 2) การใช้คำพ้อง 3) การใช้สัญลักษณ์ 4) การกล่าวเกินจริง 5) การแปลสำนวนตามความหมายประจำ 6) การใช้การพรรณนาหรือบรรยายอย่างตรง ๆ

เนื้อหาของนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE ส่วนใหญ่นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา แม่ยายกับลูกเขย พี่เขยกับน้องภรรยา รวมทั้งความโง่และความฉลาดของตัวละคร และเกี่ยวกับพระสงฆ์ สอดคล้องกับวีรภัทร บุญมา (2559, น. 8) กล่าวว่า นิทานก้อมนิยมเล่าเป็นร้อยแก้วมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ เรื่องผิดประเวณีในเครือญาติ ความขัดแย้งระหว่างพ่อตากับลูกเขย เรื่องของคนพิการ และเรื่องความโง่หรือความเข้าใจผิด เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ามีเนื้อหาที่ปรากฏเกี่ยวกับพระสงฆ์เพียงเรื่องเดียว ซึ่งปกติแล้วเนื้อหาของนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานจะนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องพระสงฆ์ค่อนข้างมาก ดังที่กนกศักดิ์ ธานี (2556, น. 175) ได้สรุปว่า เหตุที่นิทานก้อมมีเรื่องพระสงฆ์ถูกนำมาล้อเลียนมากเป็นอันดับสองรองจากเรื่องเพศ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวอีสาน และเป็นสิ่งที่ชาวอีสานตั้งความหวังว่าอยากให้เป็นไปตามวิถีทางที่ถูกต้อง แต่เนื่องจากการนำเสนอนิทานก้อมในสื่อบนยูทูบที่ออนไลน์ไปทั่วโลก จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไม่ให้พาดพิงถึงความเชื่อและศาสนา ดังที่วีรภัทร บุญมา (2559, น. 91) ให้เหตุผลการปรับเปลี่ยนเนื้อหานิทานก้อม ไว้ว่า การเผยแพร่ในสื่อบนยูทูบต้องมีกติกาและวินัย เนื่องจากยูทูบเองก็มีระเบียบวินัยที่ต้องปฏิบัติตาม การเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาที่เกิดขึ้นก็คือ การปรับปรุงคำพูดให้ดีขึ้น เนื้อหาให้มีความสร้างสรรค์มากขึ้นและอยู่ในขอบเขตของวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาที่ปรับเปลี่ยนนั้นยังคงสะท้อนสภาพสังคมและพฤติกรรมของคนในสังคมปัจจุบัน ทำให้ผู้รับสารรับรู้และส่งผลให้เกิดอารมณ์ขันได้ง่ายขึ้น

ในส่วนกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันด้านเนื้อหาปรากฏ 6 กลวิธี ได้แก่ การหักมุม การล้อเลียน การตีความผิด การสร้างเรื่องสัปดน การกล่าวขัดแย้งกับพฤติกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้น การใช้ตรรกะที่ผิด ซึ่งสอดคล้องกับวีณา วุฒิจำนง (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในรายการจำอวดหน้าจอ ที่พบว่ากลวิธีด้านเนื้อหาปรากฏการสร้างอารมณ์ขันโดยการตีความใหม่ การหักมุม การกล่าวตรงกันข้ามกับเรื่องที่เพิ่งกล่าวถึง การนำเสนอพฤติกรรมที่ผิดไปจากปกติ การกล่าวแช่ง และการล้อเลียนลักษณะทางกายภาพ และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันด้านภาษาปรากฏ 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำกำกวม การใช้คำพ้อง การใช้สัญลักษณ์ การกล่าวเกินจริง การแปลสำนวนตามความหมายประจำ และการใช้การพรรณนาหรือบรรยายอย่างตรง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาพร ทองประสิทธิ์ (2555) ที่ได้ศึกษาการใช้ภาษาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันไทยในละครตลกสถานการณ์ ที่พบว่าการใช้ภาษาที่สร้างอารมณ์ขันไทยได้อย่างโดดเด่นในละครตลกสถานการณ์เรื่องเป็นต่อมีทั้งการเล่นคำด้วยการใช้คำผวน การใช้คำพ้องเสียง การดัดแปลงสำนวน การใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบ การใช้ภาษาที่พิสดารเหล่านี้มาจากเสน่ห์ของภาษาไทยที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

จากกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจะเห็นได้ว่าเนื้อหาและการใช้ภาษาในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีการสร้างอารมณ์ขันทั้ง 3 ทฤษฎี อีกทั้งกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสาน ยังมีบางกลวิธีที่มีลักษณะการสร้างอารมณ์ขันเหมือนกับวรรณกรรมขำขันประเภทอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนีย์ กระต่ายอินทร์ (2521, น. 228) กล่าวไว้ว่าการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทขำขันมักจะพบการใช้กลวิธีต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้คือ สร้างตัวละครให้มีบุคลิกพฤติกรรมน่าขัน วางโครงเรื่องง่าย ๆ ที่ผู้อ่านมักผิดคาด สร้างเนื้อเรื่องด้วยวิธีเหน็บแหนม เสียดสี ล้อสังคม สร้างเรื่องสัปดน สร้างเรื่องให้เกินจริง ใช้สัญลักษณ์ จบเรื่องแบบผิดความคาดหมาย กำหนดให้บุคคลในเรื่องตีความประสบการณ์ผิด ใช้ตรรกวิทยาผิด ๆ การตีความหมาย การบรรยายการพรรณนาและสำนวนโวหาร

อย่างไรก็ตามแม้ว่าบางกลวิธีที่ผู้เขียนบทต้องการให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ขันจากเนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของตัวละครที่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม หรือเนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับการล้อเลียน เสียดสีลักษณะทางกายภาพของผู้ที่ถูกกล่าวถึง ทั้งนี้ผู้รับสารยังเข้าใจว่านิทานก้อมพื้นบ้านอีสานที่ชมอยู่นั้น เป็นไปในลักษณะของการแสดงและอยู่ในกรอบการเล่น (Playful Frame) ผู้รับสารจึงไม่เห็นว่าเป็นเรื่องจริง เป็นเพียงการสร้างมุกตลกให้เกิดอารมณ์ขันเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานช่องยูทูบ THAI TALE สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนและการแสดงประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นเรื่องขบขัน นอกจากนั้นยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมพื้นบ้านอีสานสำนวนต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กนกศักดิ์ ธานี. (2556). *เรื่องเล่าตลกกับการนำเสนอภาพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในวีดีทัศน์นิทานก้อมสำนวนอีสาน.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

กัญญา นาคสิทธิวงษ์. (2531). *วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทขำขันจากนิตยสาร ขายหัวเราะฉบับกระเป๋าและต่วย'ตูน ฉบับพ็อกเกตบุค.* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก)

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2528). *วรรณคดีวิจารณ์.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2555). การแต่งแต้มวัฒนธรรมการเล่านิทานในชุมชนอีสาน. *วารสารมนุษย์กับสังคม*, 1(1), น. 9-26.

ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์. (2521). *อารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทยระหว่าง พ.ศ. 2453-2516.* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร)

นิศารัตน์ สุทธิวรณ์. (2543). *วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทขำขันเรื่องเพศ จากอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์ http://www.sanook.com/joke.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยนเรศวร)

ปรัชญาพร ทองประสิทธิ์. (2555). *การศึกษาการใช้ภาษาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันไทยในละครตลกสถานการณ์.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

ปรีชา จันทร์เทพ. (2561). *นิทานก้อมอีสานคุณค่าและการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตของคนอีสาน.* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วรรณวรพงษ์ หงษ์จินดา. (2538). การ์ตูนการเมืองเรื่อง SERIOS หรือขำขัน. *ศิลปวัฒนธรรม*, 16(9), น. 59-66.

วีณา วุฒิจำนง. (2562). กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในรายการจำอวดหน้าจอ, *ภาษาสารวรรณกรรมสาร*, น. 103-118.

วีรภัทร บุญมา. (2559). *การปรับตัวของนิทานก้อมบนยูทูบ.* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ศิริพร ภักดีผาสุข. 2549. อารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย.* 23, น. 86-143.

สุพาณี วรรณาการ. (2556). *ภาษาอังกฤษในการ์ตูนหนังสือพิมพ์.* นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บทปริทัศน์หนังสือ
มอง “หุบผาราชินี” ผ่านมุมมองสตรีนิยม

ขวัญชนก นัยจรัญ[1]
Khwanchanok Naijarun[1]

ชื่อหนังสือ	หุบผาราชินี
ชื่อผู้แต่ง	พงศกร
จำนวนหน้า	604
สำนักพิมพ์	กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง
พิมพ์ครั้งที่	4
ปีที่พิมพ์	2563
ราคา	500 บาท

หุบผาราชินี ของ พงศกร เป็นนวนิยายแนวลึกลับผจญภัย ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2558 และถูกตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 4 เมื่อเดือนธันวาคม 2563 หุบผาราชินีนำเสนอเรื่องลึกลับ ผจญภัยของตัวละครในยุคปัจจุบันที่มีเหตุให้ต้องย้อนเวลากลับไปนับพันปี ตรงกับสมัย “อียิปต์ 2184 ปีก่อนคริสตกาล” ในยุคสมัยของฟาโรห์เปปิที่ 2 แห่งราชวงศ์ที่ 6 การผจญภัยของ

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

“อียิปต์ 2184 ปีก่อนคริสตกาล” ในยุคสมัยของฟาโรห์เปปิที่ 2 แห่งราชวงศ์ที่ 6 การผจญภัยของตัวละครเอก คือ นิมมาน นักอียิปต์วิทยาชาวไทยที่ทำงานทางด้านโบราณคดี และลงภาคสนาม ณ ประเทศอียิปต์ จะพาผู้อ่านไปพบกับวัฒธรรมในดินแดนไอยคุปต์ การแย่งชิงอำนาจ กลไกทางการเมือง ความเชื่อ วัฒนธรรมของผู้คนในช่วงเวลานั้น ซึ่งในการประพันธ์เนื้อเรื่องของหุบผาราชินี นักประพันธ์ผู้เขียนนวนิยายมามากกว่า 50 เรื่องอย่าง “พงศกร” อธิบายถึงการประพันธ์ว่า “มีความยากเย็นแสนเข็ญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเรื่องที่เขียนเป็นเรื่อง ‘ไกลตัว’ ด้วยอยู่ถึงอียิปต์ แถมยัง ‘ไกลกาล’ เพราะย้อนเวลากลับไปนานกว่า 3000 ปีก่อนคริสตกาล หลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีให้สืบค้นได้นั้นก็ยากมาก และหลักฐานที่มีในปัจจุบันก็ยังมีจุดขัดแย้งกันอยู่หลายส่วน” (น. 603) และ “ความยากของการเขียนนวนิยายย้อนเวลา คือ ข้อมูลผู้เขียนจำเป็นที่ต้องมองภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ความเชื่อ อาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา การเมือง และอื่น ๆ อย่างครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเห็นชีวิตของผู้คนในช่วงเวลานั้น” (คำนำ) ดังนั้นหุบผาราชินีจึงเป็นนวนิยายที่ผสมผสานระหว่างเรื่องเล่าเรื่องราว ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งดินแดนไอยคุปต์ไว้อย่างแนบเนียนและกลมกลืน

เรือทองล่องนาวา นำ ‘คา’ สู่หุบผา อังค์น้อยนิราศมา ยาตราสู่นิรันดร

หุบผาราชินี เปิดเรื่องโดยใช้ฉากของพิธีอัญเชิญพระศพของราชินีอังเคทอูเซอร์เทสเสน สู่หุบผาราชินี ขบวนพระศพเคลื่อนมาทางเรือตามแม่น้ำไนล์ พร้อมด้วยข้าวของ เครื่องประดับ และข้าทาสบริวารนับพันที่จะต้องพลีชีพตามความเชื่อว่าให้ราชินีนำไปใช้ในโลกหลังความตาย หากแต่ว่า ‘อังค์’ เป็นราชินีเพียงพระองค์เดียวที่เดินทางเข้าสุสานทั้ง ๆ ที่ยังมีลมหายใจ

เรื่องราวเล่าสลับระหว่างช่วงเวลาปัจจุบันและช่วงเวลาในอดีต โดยมีตัวละครเอกคือ นิมมาน เป็นจุดเชื่อมต่อ นิมมานมาสำรวจสุสานกลางทะเลทราย ที่เมืองซัคคารา ประเทศอียิปต์ พร้อมกับคณะคือ โปรเฟสเซอร์อะเดลซึ่งเป็นอาจารย์ของเขา โปรเฟสเซอร์อิบราฮิม ตัวแทนรัฐบาลอียิปต์ ชไนเดอร์ นักโบราณคดีจากเยอรมัน ดอกเตอร์สุไลมาน ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์อียิปต์ และเดบอร่าห์ นักข่าวจากสำนักข่าวอเมริกัน ระหว่างช่วงพักการสำรวจสุสานชั่วคราวทำให้นิมมานและคณะต้องกลับไปอยู่บ้านพักของโปรเฟสเซอร์อะเดลในเมืองซัคคารา เขาพบกับเหตุการณ์ประหลาดหลายเหตุการณ์ เช่น เขาเห็นการเคลื่อนขบวนพระศพของ ชนชั้นกษัตริย์ไปตามแม่น้ำไนล์ การพบกับชายขายของเก่าที่นำรูปปั้นแบบลอยตัวของสตรีผู้งดงามมาขายให้กับเขาในราคาถูก การหลงทางในทะเลทรายที่ทำให้เขาพบกับเหตุการณ์ในอดีต และทำให้เขารู้ว่ารูปปั้นของสตรีผู้งดงามนั้น คือ ราชินีอังเคทอูเซอร์เทสเสน กระทั่งการขุดค้นครั้งใหม่ของคณะสำรวจเริ่มขึ้น โดยมีสมาชิกใหม่คือ ราฟาเอลและพวกซึ่งเป็นลูกสมุนของอะเดลร่วมเดินทางด้วย การขุดค้นครั้งนี้ทำให้

ทีมสำรวจต้องเข้าไปในหุบผาราชินี ผจญภัยไปกับกับดักต่าง ๆ ที่มีในสุสาน เช่น ผนังที่บีบอัด ต้นไม้กินคน น้ำที่ถูกกักไว้ภายใต้กลไกของคนในอดีต ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของชาวอียิปต์โบราณได้อย่างน่าสนใจ

การเดินทางเข้าหุบผาราชินีของคณะสำรวจในครั้งนี้ทำให้พวกเขาพบกับสมบัติมหาศาลของราชินีที่เตรียมไว้ใช้ใน ‘โลกหลังความตาย’ และหลุมศพราชินีเกือบ 200 หลุมนอนเรียงราย จึงนับเป็นการขุดค้นที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีในประวัติศาสตร์ หากแต่ว่าหลุมพระศพของราชินีอังเคทอูเซอร์เทสเสนกลับไม่ได้เรียงรายอยู่ในพื้นที่นี้ นิมมานจึงพยายามค้นหา หากแต่ว่ายังไม่พบในครั้งแรกที่เข้ามาในสุสาน เมื่อหาทางออกจากหุบผาราชินีได้นิมมานได้ค้นพบความลับว่าโปรเฟสเซอร์อะเดลคือนักค้าของเก่า และเป็นผู้อิทธิพลในวงการขโมยของเก่า และแน่นอนว่าข้าวของทรัพย์สมบัติในหุบผาราชินีถูกราฟาเอลขนมาไว้ที่บ้านตามคำสั่งของโปรเฟสเซอร์อะเดล ดังนั้นนิมมานจึงต้องถูกปิดปาก การไล่ล่าของราฟาเอลทำให้นิมมานต้องเข้าไปในหุบผาราชินีอีกครั้ง และครั้งนี้เขาได้พบกับหลุมฝังพระศพของราชินีอังเคทอูเซอร์เทสเสน รวมถึงนาฬิกาทรายอุปกรณ์ไทม์แมชชีนที่จะพาเขาข้ามเวลาไปยังอียิปต์ 2184 ปีก่อนคริสตกาล ...

แม้ว่าเนื้อเรื่องจะเป็นการเล่าโดยใช้การเดินทางของตัวละครเอกอย่างนิมมานเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง แต่สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือบทบาทของ “อังเคทอูเซอร์เทสเสน” ราชินีผู้ฉลาดหลักแหลมอังค์เป็นพระราชธิดาของฟาโรห์เปปิที่สอง หลังจากฟาโรห์เปปิที่สองสวรรคต ด้วยเพศสภาพที่เป็นสตรีอังค์จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของแม่ทัพโฮเร็มเทปในการสถาปนาตนเองขึ้นเป็นฟาโรห์ เขาไม่ได้หลงรักอังค์หากแต่เพียงต้องสายเลือดบริสุทธิ์แห่งฟาโรห์ของอังค์เพื่อให้การครองราชย์ของเขาเป็นที่ยอมรับต่ออาณาประชาราษฎร์ ทั้งที่แท้จริงแล้วบัลลังก์ควรจะตกเป็นของเจ้าชายเมเรนเรที่สอง ราชบุตรแห่งฟาโรห์เปปิที่สองทายาทโดยชอบธรรมต่างหาก อังค์ใช้สติปัญญาของตนในการเรียกร้อง และทวงคืนบัลลังก์แห่งไอยคุปต์จากโฮเร็มเทปคืนให้กับพี่ชายโดยให้มีการสูญเสียน้อยที่สุด ดังนั้นบทบาทสตรีของตัวละคร “อังเคทอูเซอร์เทสเสน” จึงเป็นที่น่าสนใจและควรหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็น ดังนี้

ศักดิ์ศรีแห่งสตรีผู้ไม่ยอมศิโรราบต่อชะตากรรม

อังเคทอูเซอร์เทสเสนเป็นตัวละครสตรีที่โดดเด่นในเรื่อง แม้ชะตากรรมจะพลิกผันเพียงใด แต่เธอก็ยังคงแข็งแกร่งและสง่างาม กล่าวคือ หลังจากสูญเสียบัลลังก์ของสายเลือดบริสุทธิ์แห่งฟาโรห์ให้กับแม่ทัพโฮเร็มเทป อังเคทอูเซอร์เทสเสนจึงสูญเสียอำนาจทั้งหมดที่เคยมีแต่เธอก็ไม่เคยยอมศิโรราบต่อชะตากรรม “เราเคยตั้งใจว่าจะอภิเษกกับคนที่เรารักเท่านั้น” อังค์เชิดพักตร์สูงขึ้น “ท่านทำให้เรารักก่อนสิ เราจะตกลงอภิเษกด้วย” (น. 136) บทสนทนานี้เกิดขึ้นหลังจากที่โฮเร็มเทป

ยึดอำนาจและปล้นบัลลังก์ และเขาคือ ‘ฟาโรห์’ หากแต่อังค์ไม่เคยกลัว เธอคิดเสมอว่าจะต้องทวงคืนบัลลังก์ไอยคุปต์กลับคืนมาให้ได้ ครั้งหนึ่งอังค์กล่าวกับโฮเร็มเทปว่า “อย่าได้ทะนงตนไปพระอาทิตย์แม้สาดแสงแรงกล้าฉันใดย่อมมีวันตกดิน” (น. 339) และเมื่อถูกบีบคั้นจากโฮเร็มเทปให้อภิเษกสมรส โดยการประหารราชินีวันละหนึ่งคน สิ่งนี้ “โบยตีความรู้สึกของพระองค์อย่างโหดเหี้ยม อังค์น้อยจะทนได้อีกนานเพียงใด ในเมื่อสตรีจะต้องมาตายเพราะพระองค์เช่นนี้วันละหนึ่งคน” (น. 339) จะเห็นว่าแม้จะอยู่สภาวการณ์ที่กดดันเพียงใด แต่สตรีอย่างอังเคทอูเซอร์เทสเสนก็ไม่เคยยอมแพ้ต่อชะตากรรม หากแต่เธอใช้สติปัญญาและความหยิ่งทระนงในศักดิ์ศรีแห่งอิสสตรีที่ไม่ด้อยไปกว่าบุรุษ จึงสามารถเอาชนะและฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ด้วยดี อังเคทอูเซอร์เทสเสนยอมเสียชีวิตดีกว่าจะเสียศักดิ์ศรี ดังนั้นเมื่อโฮเร็มเทปประกาศว่าจะสถาปนามารดาของอังค์เป็นราชินี เธอจึง “ปลอมองค์เป็นพระมารดา เข้าพิธีสถาปนาราชินีและเสด็จมารับความตายด้วยพระองค์เอง” (น. 416) บทบาทของตัวละครสตรี “อังเคทอูเซอร์เทสเสน” จึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของสตรีว่ามิได้อ่อนด้อย หากแต่ว่าแม้เป็นสตรีก็มีศักดิ์ศรี มีความกล้าหาญเช่นเดียวกับบุรุษเพศ ดังความตอนที่อังเคทอูเซอร์เทสเสนยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องบัลลังก์ “เพื่อคงความศักดิ์สิทธิ์ของราชโองการของฟาโรห์และโบราณราชประเพณีเอาไว้ เราพร้อมยอมรับมรณกาลของเราแล้ว” (น. 420) จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นสตรีก็มีศักดิ์ศรีในตัวเอง ดังนั้นจึงไม่ควรยอมศิโรราบพ่ายแพ้ให้แก่ชะตากรรม

อังเคทอูเซอร์เทสเสน - โฮเร็มเทป : การปะทะระหว่างสตรีนิยมและปิตาธิปไตย

การท้าทายกระทั่งนำไปสู่การปะทะกันระหว่างสตรีนิยมและปิตาธิปไตยเป็นประเด็นที่โดดเด่น และชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสตรีถูกกดขี่ข่มเหงทางเพศมาตั้งแต่อดีตกาล ดังในตัวบทที่กล่าวถึงสตรีว่า “เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน ที่ฟาโรห์เกือบทุกพระองค์จะพระราชทานพระธิดาบางองค์ ให้ไปแต่งงานกับแม่ทัพและขุนนางใหญ่ ๆ เป็นการเชื่อมสัมพันธ์และสร้างความมั่นคงในราชบัลลังก์” (น. 186) จะเห็นได้ว่าสตรีถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองผ่านการแต่งงานเพื่อสร้างฐานอำนาจให้กับครอบครัว โดยสตรีเหล่านั้นไม่เคยได้มีสิทธิ์เลือก และตัวบทกล่าวถึงพฤติกรรมของโฮเร็มเทปที่ต้องการอำนาจอย่างชอบธรรมในการสถาปนาตนเองขึ้นเป็นฟาโรห์ อังค์เป็นหมากตัวสำคัญที่จะทำให้เขาขึ้นอยู่ตำแหน่งและได้รับการยอมรับจากประชาชน แม้โฮเร็มเทปจะแสดงตนว่าเป็นยอมรับความคิดเห็นของสตรีและไม่ใช้กำลังบีบบังคับขืนใจ “ตราบใดที่ท่านไม่เต็มใจอภิเษกกับเรา เราก็จะไม่บังคับท่าน แต่จะเลือกราชินีองค์ใหม่เช่นนี้ไปทุกวัน” (น. 338) จะเห็นได้ว่า โฮเร็มเทปใช้วิธีกดดัน และบีบคั้นเพื่อให้อังค์ยอมอภิเษกสมรสกับเขาเพื่อที่เขาจะได้เป็นฟาโรต์อย่างสง่างามตามกฎเกณฑ์ของโบราณราชประเพณี เมื่ออังค์ปฏิเสธ

โฮเร็มเทปจึงใช้วิธีการกดขี่สตรีโดยการสถาปนาราชินีทุกวัน ราชินีของโฮเร็มเทปจะครองตำแหน่งในระยะเวลาเพียง 1 วัน จากนั้นเขาจะสั่งประหารพวกนาง “ทุก ๆ วันพระองค์จะคัดเลือกสตรีผู้หนึ่ง และสถาปนาเธอผู้นั้นเป็นราชินี นำตัวไปถวายการรับใช้ในพระราชวังหนึ่งคืนก่อนจะประหารชีวิตราชินีในเช้าวันรุ่งขึ้น” (น. 338) และที่สำคัญคือบุคคลที่โฮเร็มเทปสถาปนาเป็นราชินีมักมีความเกี่ยวข้องกับอังค์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น เป็นหลาน เป็นคนสนิท กระทั่งฟางเส้นสุดท้ายขาดลงเมื่อโฮเร็มเทปจะสถาปนาเจ้าหญิงอูทัสยามารดาของอังค์เป็นราชินี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของบุรุษหรือที่เรียกว่าปิตาธิปไตย ที่กดขี่ข่มเหงให้สตรีกลายเป็นเพียงสิ่งของไม่ใช่บุคคลที่มีเลือดเนื้อ พฤติกรรมนี้จึงนำไปสู่การปะทะกันของปิตาธิปไตยกับสตรีนิยมผ่านตัวละคร คือ อังค์ เมื่อถูกกดขี่และบีบคั้นจนหมดหนทางจึงไปสู่การเข้าปะทะโดยอังค์เสแสร้งว่าหมดทางเลือกจึงยอมอภิเษกสมรสกับโฮเร็มเทป แต่นั่นก็เป็นเพียงแค่แผนการหนึ่งของอังค์ที่วางแผนร่วมกับหัวหน้านักบวชแห่งอนูบิส คือ อาเมนนาเมน เท่านั้น “วันที่เราตัดสินใจเข้าวังหลวง...ท่านจงสั่งกรีธาทัพเข้าซัคคาราได้เลย และเมื่อถึงวันนั้นท่านจะเข้าใจแผนการของเราเอง อะเมนนาเมน” (น. 407) แผนการอันนำไปสู่การล้มบัลลังก์ของฟาโรห์โฮเร็มเทปอย่างง่ายดายด้วยใช้เพียงสติปัญญาและความกล้าหาญของสตรี “ฟาโรห์โฮเร็มเทปถึงกับคุ้มคลั่งด้วยไม่คิดว่าพระองค์จะโดนซ้อนแผนเช่นนี้ ... รถศึกของฟาโรห์โฮเร็มเทปเกิดเสียหลัก...ฟาโรห์จึงเสียหลักพลัดตกลงมาจากรถ พระศอหักสิ้นพระชนม์ในทันที” (น. 421) สิ่งนี้นับเป็นจุดจบของผู้ใช้อำนาจเผด็จการกดขี่และรังแกผู้อื่น จากเรื่องจึงแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี บุรุษมักใช้กำลังและความรุนแรงในการสำแดงพลังอำนาจ เมื่อสตรีไม่อาจต้านทานพละกำลังได้จึงต้องใช้สติปัญญา ความรอบคอบ ความละเมียดละไมอันเป็นคุณสมบัติของสตรี เพื่อแก้ปัญหาและเอาชนะ จากเรื่องสตรีก็สามารถเอาชนะบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ได้ กระทั่งสามารถทวงบัลลังก์ฟาโรห์เลือดบริสุทธิ์คืนให้แก่ทายาทโดยชอบธรรมได้อีกเช่นกัน

เบื้องหลังความยิ่งใหญ่ของบุรุษคือสตรี

สตรีนิยมถูกตอกย้ำอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในตอนท้ายเรื่องที่อังเคทอูเซอร์เทสเสนสามารถทวงคืนบัลลังก์ฟาโรห์เลือดบริสุทธิ์ของเจ้าชายเรเมนเรที่สองซึ่งถูกโฮเร็มเทปปล้นไปได้สำเร็จ “เสียงโห่ร้องกึกก้องไปทั่วทั้งเมือง ขุนนางและข้าราชสำนักที่สนับสนุนฟาโรห์โฮเร็มเทปถูกลากตัวไปสังหาร นับว่าการสิ้นพระชนม์ของราชินีอังค์ในครั้งนี้คุ้มค่ายิ่งกว่าสิ่งใดทั้งสิ้น ด้วยทรงพลิกชะตาของแผ่นดิน ทำให้บัลลังก์กลับคืนมาสู่สายเลือดบริสุทธิ์แห่งราชวงศ์อีกครั้งหนึ่ง” (น. 422) ตัวบทนี้ปรากฏในตอนที่อังเคทอูเซอร์เทสเสนซ้อนแผนของฟาโรห์โฮเร็มเทปนำตราลัญจกรของราชินีในฐานะผู้สำเร็จราชการในขณะที่ฟาโรห์ไปออกรบ แต่งตั้งเจ้าชายเรเมนเรที่สองขึ้นเป็นฟาโรห์

ปกครองไอยคุปต์ จนกว่าฟาโรห์โฮเร็มเทปจะกลับมา และถ้าหากไม่กลับมาเจ้าชายเรเมนเรที่สองจะเป็นฟาโรห์พระองค์ใหม่ที่ถูกต้องตามกฎมณเฑียรบาล จึงกล่าวได้ว่าความมั่นคงของบัลลังก์ไอยคุปต์กลับมาสู่สายเลือดบริสุทธิ์แห่งฟาโรห์อีกครั้งโดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อและไพร่พลจำนวนมาก หากแต่ได้บัลลังก์กลับคืนมาด้วยสติปัญญาของสตรี “เจ้าพี่เรเมนเรที่สอง ทรงเถลิงอำนาจเป็นฟาโรห์อย่างถูกต้องตามโบราณราชประเพณี ทุกครั้งที่นึกถึงภาพมหามงกุฎแห่งไอยคุปต์ที่สวมลงบนเศียรของพระเชษฐา” อังค์ก็อดน้ำตารื้นมิได้ ไม่มีอันใดต้องห่วงอีกแล้ว (น. 564) จากเรื่องจึงแสดงให้เห็นชัดว่าแม้สตรีจะเคยถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพผ่านการสร้างบรรทัดฐานของสังคมสักเพียงใด หากแต่สตรีก็คือมนุษย์ที่มีสติปัญญาไม่แพ้จากบุรุษ การที่ผู้ประพันธ์จงใจเสนอว่า “เบื้องหลังความยิ่งใหญ่ของบุรุษคือสตรี” จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมทางเพศสถานะของบุรุษและสตรีที่สมควรจะต้องมีในฐานะมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

แม้หุบผาราชินีจะนำเสนอเรื่องราวของสตรีผู้สูงศักดิ์ การแย่งชิงบัลลังก์เพื่อความเป็นใหญ่และอำนาจ การต่อสู้ขับเคี่ยวของสตรีกับอำนาจแห่งปิตาธิปไตยที่ผูกรัดมัดตรึงให้สตรีไร้อำนาจโดยใช้มายาคติทางสังคมเป็นเครื่องมือในอดีตที่ล่วงมาแล้วนับพันปี หากแต่ว่าในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ก็ยังคงมีสตรีอีกจำนวนไม่น้อยที่ถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพ รวมถึงถูกกดขี่ข่มเหง และทารุณกรรมจากเพศชาย สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าสตรีตกอยู่ภายใต้อำนาจของบุรุษมาช้านานด้วยเหตุผลเพียงเพราะว่าเป็นสตรี สตรีซึ่งถูกทำให้เป็นสตรีโดยจารีตประเพณีของสังคม ดังนั้นการประกอบสร้างตัวละครเอก “อังเคทอูเซอร์เทสเสน” จึงนับเป็นความโดดเด่น ท้าทาย ชวนให้ผู้คนหันกลับมาทบทวนถึงสิทธิเสรีภาพของสตรีที่พึงมีอย่างเท่าเทียมกันในฐานะปุถุชน อีกทั้งชี้นำให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของสตรี อันจะนำไปสู่การยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พงศกร. 2563. **หุบผาราชินี**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.